

SCRIITORI ȘI ARTIȘTI

STUDIU ASUPRA DREPTULUI LOR

DE

CONST. HAMANGIU

PROCUROR PE LÎNGĂ TRIBUNALUL ILFOV

DONAȚIA
RADU CLUGERU

BUCURESCI
EDITURA LIBRĂRIEI CAROL MÜLLER

No. 53. — CALEA VICTORIEI. — No. 53

(Pasagiul Român)

1897.

SCRIITORI ȘI ARTIȘTI

DONAȚIA
RADU CLUGERU

De același :

LITERATURA DIN PUNCT DE VEDERE SOCIAL. (Conferență).

PROPRIETATEA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ, 1 vol. de 230 pagini. (Lucrare prezentată ca teză pentru luarea licenței în drept).

Vă apare în curînd :

CODUL CIVIL ROMÂN, pus în paralel cu Codul Napoleon și adnotat cu jurisprudența principală a Casăției române și franceze.

(Această lucrare va fi publicată în colecția «Bibliotecă pentru toți» a D-lui Carol Müller, librar-editor).

SCRIITORI ȘI ARTIȘTI

STUDIU ASUPRA DREPTULUI LOR

DE

CONST. HAMANGIU

PROCUROR PE LÎNGĂ TRIBUNALUL

BUCURESCI

EDITURA LIBRĂRIEI CAROL MÜLLER

No. 53. — CALEA VICTORIEI. — No. 53

(Pasagiul Român)

1897

bd
245389

55333

Cold
Inventar 55333

1956

20115/02

B.C.U. Bucuresti

C55333

BIBLIOGRAFIA

DREPTULUI SCRITORILOR ȘI AL ARTIȘTILOR

- Allezart*. Considération économiques et juridiques sur la propriété intellectuelle. (1882).
- Bigeon*. La photographie devant la loi et la jurisprudence. (1892).
- Blancet Beaume*. Code général de la Propriété industrielle, littéraire et artistique. (1854).
- Brenlier*. Du droit de la perpétuité de la propriété intellectuelle. (1856).
- Bricon*. Des droits d'auteur dans les rapports internationaux. (1888).
- Casati*. Du projet de loi sur la propriété littéraire et artistique. (1863).
- Cattreux*. Étude sur le droit de propriété des œuvres dramatiques et musicales. (1883).
- Clunet*. Concordances de résolutions du Congrès de la propriété artistique. (1880).
- Étude sur la convention d'union internationale pour la protection des œuvres littéraires et artistiques. (1887).
- Collet et Le Senne*. Étude sur la propriété des œuvres posthumes. (1879).
- Constant*. Code général des droits d'auteur sur les œuvres littéraires et artistiques. (1888).
- Darras*. Du droit des auteurs et des artistes dans les rapports internationaux. (1886).
- Delalande*. Étude sur la propriété littéraire et artistique (1880).
- Dunaut*. Du droit des compositeurs de musique et leurs œuvres. (1893).
- Fliniaux*. Législation et jurisprudence, concernant la propriété littéraire et artistique. (1878).
- La propriété littéraire et artistique en France et à l'étranger. (1879).
- Essai sur les droits des auteurs étrangers en France et des auteurs Français en pays étrangers. (1877).
- Flourens*. Essai sur la loi du 14 Juillet 1866, relative aux droits d'auteur.
- Foleville*. De la propriété littéraire et artistique. (1877).
- Fonscolombe*. Essai sur la propriété littéraire. (1880).
- Gastambide*. Historique et théorie de la propriété des auteurs. (1862).

- Guay*. De la propriété littéraire, explication de la loi sur les droits des héritiers. (1876).
- Huard*. Étude comparative des législations françaises et étrangères en matières de propriété littéraire et artistique. (1863).
- Huard et Mack*. Répertoire de législation, de doctrine et de jurisprudence, en matière de propriété littéraire et artistique. (1891).
- Huard fils*. Des contrats entre les auteurs et les éditeurs. (1889).
- Janlet (Victor)*. De la protection des œuvres de la pensée, 2 vol. (1889).
- Laboulaye*. Étude sur la propriété littéraire en France et en Angleterre.
- Lardeur*. Du contrat d'édition en matière littéraire. (1893).
- Le Bailly et Santini*. Guide de la propriété artistique et littéraire en France et à l'étranger. (1881).
- Lebret*. Du droit des auteurs et des artistes sur leurs œuvres. (1878).
- Lyon Caen et Delalain*. Lois françaises et étrangères sur la propriété littéraire et artistique (2 vol.). (1890).
- Mack*. De la durée du droit d'auteur. (1893).
- Mack (Eduard)*. Droit d'auteur. (1893).
- Montagnon*. Principes de la législation des droits d'auteur. (1884).
- Mourlon*. Étude sur la propriété littéraire.
- Pataille et Huguet*. Code international de la propriété littéraire et artistique.
- Pouillet*. Traité théorique et pratique de la propriété littéraire et artistique et du droit de représentation (1893).
- Pouillet*. Dictionnaire de la propriété litt. et artistique. (1894).
- Renault*. De la propriété littéraire et artistique au point de vue international. (1879).
- Renquard*. Traité des droits d'auteur. (1883).
- Romberg*. Études sur la propriété artistique et littéraire. (1893).
- Sauvel*. Des œuvres photographiques et de la protection légale à laquelle elles ont droit. (1880).
- Les œuvres photographiques devant les chambres françaises. (1881).
- Thulliez*. Étude législative, historique et juridique sur la propriété littéraire. (1876).
- Worms*. Étude sur la propriété littéraire (2 vol.). (1878).

Reviste, ziare și publicațiuni periodice

- «*Le droit d'auteur*». (Journal de).
- «*Journal des procès en contrefaçon*» littéraire et artistique.
- «*Annales de la propriété artistique et littéraire*».
- «*Pandectes françaises*», (répertoire). Tom. X: Propriété littéraire, artistique et industrielle.

P R E F A Ț A

Marele nostru poet Vasile Alexandri, în una din scrisorile sale adresate D-lui Iacob Negruzzi, scrisoare ce poartă data de 20 Ghenare 1869, fiind în căutarea unui editor al operelor sale dramatice, scria următoarele amicului său : «Ți-am vorbit, mi se pare, de un «proect ce am de a publica întregul meu repertor «dramatic. Caut pentru aceasta un editor, căruia «'i-ași lăsa tot beneficiul vînzărei, dar tot de o dată «și toată cheltuiala și osteneala tiparului. Nu ai putea să 'mi găsești un asemenea juvaer ?»

Iar în o altă scrisoare cu data de 10 Februarie 1869, adresată tot Directorului «Convorbirilor literare», după ce acesta găsi marelui nostru poet «juvaerul» căutat, scria : «Cristof Columb a descoperit «America ; D-ta ai făcut o descoperire și mai rară «și mai neașteptată ! Ai descoperit un editor de opere literare !....»

Aceste cîte-va rînduri pline de duh și de adevăr, ne dau icoana cea mai credincioasă a stărei literaturii noastre și a relațiilor ce erau între autori și editori romîni pe la anul 1869.

Cînd ne gîndim dar, că așa numita lege a Presei care garantează în țară la noi drepturile scriitorilor și ale artiștilor noștri, a fost discutată și votată în 1862, apoi ne putem face o idee destul de clară de necesitățile și împrejurările cari au putut determina elaborarea unei asemenea legi și dacă ea corespundea, dat fiind timpul în care a fost votată, unei nevoi sociale sau economice imediate și privind direct pe scriitorii și artiștii romîni.

Pe la 1862, literatura și arta romîna fiind încă în formațiune ca și comerțul librăriei și al editurii, garantarea dreptului autorilor nu era o necesitate imperioasă, acest drept nefiind întru nimic amenințat.

Dacă însă legiuitorul român ne-a bărăzit încă de pe atunci cu o lege asupra proprietății literare, lucrul se explică ușor prin dorința ce a avut de a ne forma cît mai curînd un complex de legislație modernă, prin copierea celei franceze. Cu acest prilej, pe lîngă legile absolut trebuitoare s'au luat și altele cari nu erau pe atunci de o necesitate simțită și imediată. În adevăr, legea Presei de la 1862, nu este de cît o copie, ne-complectă și asta, a legii franceze de la 1793, asupra proprietății literare. În Franța însă, această lege a suferit treptate și numeroase modificări provocate pe de o parte de avîntul mereu crescînd al literaturii și artei

franceze, iar pe de altă parte de relațiunile incordate dintre autori și editori, cari erau într'o veșnică neînțelegere, din cauza intereselor lor contrarii.

La noi, de și de la 1862 încoace, literatura și-a luat un sbor puternic și plin de energie, și de și neînțelegerile dintre autori și editori au început să se dea la iveală din când în când, totuși nici o modificare importantă nu s'a făcut în economia acestei legi, care cu toate insuficiențele ei, guvernează și astăzi drepturile scriitorilor și ale artiștilor noștri. Ast-fel în Franța, legea de la 1793 a urmat o mulțime de alte legi, decrete și ordonanțe cari au adus multe îmbunătățiri dreptului autorilor. Tot ast-fel și în Spania prin legea de la 1879; în Italia prin legea de la 1882; în Belgia și Ungaria prin legile de la 1886 și în Rusia prin legea de la 1888. Intre alte ameliorări, termenul de 10 ani ce moștenitorii autorilor aveau dreptul de a se bucura în mod exclusiv de beneficiile produse de operele literare și artistice ale părinților lor, s'a ridicat în Italia la 40 ani; în Franța, Rusia, Belgia și Ungaria la 50 ani, iar în Spania la 80 ani. Numai în România nu s'a adus până acum nici o modificare dispozițiunilor legii de la 1862, de și literatura noastră a făcut progrese destul de mari, de atunci și până astăzi și de și neclaritatea și insuficiența acestei legi s'a discutat în atâtea rânduri de Tribunalele noastre.

Ar fi de dorit deci, ca legiuitorul român să vină cât mai curînd cu un proiect de lege modificător al dispozițiunilor legii din 1862, punînd aceste drepturi în

concordanță cu revendicările dobândite de autori în legile celor alte țări, și lămurind și complectînd în acelaș timp părțile nedeslușite în de ajuns, din cuprinsul legel actuale.

Credem dar, că e oportună, e necesară o discuție asupra drepturilor aceloră, cari consumîndu'și creerul, și de multe ori vieața și averea, ne dau cele mai plăcute momente de mulțumire sufletească, prin cetirea scrierilor lor, «bucăți din inima lor rupte» și izvorîte din crierul lor muncit de pasiunea frumosului și a dragostei de artă; aceloră căroră le datorăm cultura și cunoștințele ce posedăm. Cînd noi datorim așa dar, atît de mult scriitorilor și artiștilor cari ne-aî înălțat simțimintele, ne-aî mișcat sufletul pentru tot ce e frumos și sublim și ne-a educat inima, e drept și e de datoria noastră de a ne gîndi și noi la dînșii și la drepturile ce în mod natural și logic aî asupra producțiunilor intelectuale ale talentului și geniului lor, creațiunea lor cea mai directă și mai personală, proprietatea lor cea mai sfîntă și mai legitimă.

«La plus sacré, la plus légitime, la plus inattaquable, et si je pouvais m'exprimer ainsi, la plus «personnelle des propriétés, c'est l'ouvrage, fruit de «la pensée humaine» zicea Chapelier în 1791. Iar Lakanal, raportorul legel franceze din 1793 asupra proprietătei literare, spunea la rîndul sîu: «De toutes les propriétés, la moins susceptible de contestation, c'est sans contredit celle des productions du génie».

Înainte de a termina, încă două cuvinte: s'a susți-

nut de uniți că la noi, în lipsă de convențiuni diplomatice, scriitorii străini n'ar avea nici o protecție în legile noastre, pretinzându-se că în România e lăsat cîmp liber, jafului literar. Eroare mare. Art. 11 din legea Presei de la 1862 e clar în această privință și dă cea mai formală dezmințire acelor care susțin că la noi nu e garantată munca scriitorilor și artiștilor străini. În adevăr iată ce spune acest articol: «Toate aceste drituri se încheazășuesc și autorilor, traducătorilor din staturile străine, cari cu reciprocitate vor încheazășui, în cuprinsul teritoriilor lor, proprietatea «literară».

Dupe cum vedem, drepturile autorilor străini, sunt garantate în țară la noi, cu singura condițiune a reciprocității respectărei acestor drepturi. În Belgia, art. 38 din legea de la 1886 conține dispozițiuni analoge. Franța, mai liberală și mai generoasă, consacră prin decretul de la 28 Martie 1852, protecțiunea cea mai deplină scriitorilor și artiștilor străini, fără condițiunea reciprocității.

Ast-fel stînd lucrurile, urmează că drepturile autorilor francezi și belgieni se bucură în România de aceiași protecțiune ce este acordată autorilor romîni, fără a fi necesitate pentru recunoașterea acestor drepturi, de convențiuni literare diplomatice. Nu tot ast-fel stau lucrurile cu cele alte țări, unde arătatele dispozițiuni ale legilor franceze și belgiane, lipsesc cu desăvîrșire. De aceia convențiunea de la Berna din 9 Septembre 1886 care are de scop creațiunea unei uniuni inter-

naționale pentru protejarea operelor literare și artistice, poate singură împlini lipsa legilor și a convențiunilor diplomatice.

Vom începe studiul nostru mai întâi cu mult discutată dar totuși nerezolvată chestiune: dacă dreptul scriitorilor și al artiștilor este sau nu, un drept de proprietate, și 'l vom termina cu analiza în mod detaliat a legii Presei de la 1862, singura lege, care în unire cu dispozițiunile din dreptul comun, garantează astăzi în țară la noi, drepturile autorilor.

1896, Decembrie 8.

Const. Hamangiu.

SCRIITORI ȘI ARTIȘTI

STUDIŪ ASUPRA DREPTULUI LOR

PARTEA ÎNȚEA

I

Un poet, sub inspirațiunea momentului său după o muncă obositoare, făurește o poezie genială sau... proastă; un dramaturg, o dramă sau comedie; un juriconsult, un studiū de drept; un pictor, un tablou; un sculptor, o statuie. Fie-care din acești scriitori sau artiști, întrupîndu'și cugetările și inspirațiunile lor, în forma sculpturală a unui vers, sau în acea plină de poezie a unui tablou sau statuie, ast-fel exprimate aceste cugetări și aceste inspirațiuni, în infinita lor varietate de forme și culori, devin opera sa, iar această operă este avutul său, este proprietatea sa.

El este singurul ei stăpîn, — stăpîn absolut. El o poate modifica, distruge, vinde sau dărui. Orî cît de sublimă și genială ar fi ea, el o poate ține secretă; orî cît de mediocră ar fi, nimeni nu 'l poate opri să n'o publice. El are asupra ei, acel drept suprem de proprietate, pe care Romanii 'l caracterizau sub

denumirea de *jus abutendi*,—dreptul cel mai absolut ce poate avea cine-va asupra unui lucru ce 'i aparține, de a'l distruge sau a trage din el toate foloasele ce ar putea să 'i aducă. El a făcut din opera sa un capital, avînd singur dreptul de a se bucura de interesele ce acest capital 'i poate produce.

Proprietatea nefiind de cît o răsplată naturală a muncii omului, într'un mod firesc ar urma, ca produsele intelectuale precum și avantajele ce ar rezulta din ele, să aparțină exclusiv acelor care le-a dat naștere prin munca sa sau talentul lor. Și așa ar și trebui să fie. În practică însă, — și dovadă sunt mai toate legiurile moderne asupra dreptului autorilor,—acest drept al lor de proprietate, li se discută, li se știrbește. De și recunoscut, în teorie, de mare parte din jurisconsulți, el este micșorat și preschimbat în dispozițiunile legislative care 'l consacără.

De toți este recunoscut, că autorul unei opere literare sau artistice are un drept asupra produsului muncii sale; dar, care este natura acestui drept? care este întinderea sa? până unde se ridică el? și cât timp trebuie respectat? Aici stă partea principală a cestiunei care divide părerile jurisconsulților și care a dat naștere controverselor celor mai sgomotoase și mai celebre.

Este nobil, este liberal, zic adversarii proprietății producțiunilor intelectuale, ca opera unuia, să devină a tuturor; e cel mai frumos lucru, zic dînșii, de a lucra în folosul societății, a binelui general.

Dar ie întrebarea: oare în cazul existenței unui drept de proprietate asupra producțiunilor inteligen-

ței și a talentului, opera unuia nu va mai fi spre folosința tuturor? Care este oare autorul, care posedând o operă în adevăr valoroasă, nu o va imprima și reimprima spre a o pune la dispoziția tuturor? Care ar fi deținătorul unui capital care să nu voiască a trage din el foloasele ce acest capital este în stare să producă? Și apoi, întru cit societatea cîștigă mai puțin atunci cînd autorul este remunerat pentru munca și talentul său și de cînd mărirea binelui general nu se poate obține de cit cu prețul nimicirii dreptului fie-căruia?

Care să fie deci cauzele principale ale acestei lupte fără sfîrșit, care după trecere de un secol, continuă încă și va continua poate multă vreme?

Cestiunea se reduce la o simplă luptă de interese contrarii. Pe de o parte ie în joc aci interesul scriitorilor celor mai mari și mai iluștri precum și al artiștilor celor mai distinși, iar pe de altă parte interesul celor două mari personalități morale ce se numesc: *utilitatea socială* și *interesul public*.

Care este acum dificultatea ce se ridică între aceste interese suverane care ar fi fost mai bine să se susțină unul pe altul de cit să se combată între ele? E aceea de a ști, dacă dreptul perpetuu de reimprimare sau reproducere, a unei opere publicate pentru prima oară, trebuie să fie rezervat numai autorului acestei opere sau să fie lăsat domeniului public?

Așa de exemplu, să presupunem că avem de a face cu o carte în formă de manuscris, nepublicată încă. De toți este recunoscut că proprietatea manuscrisului aparține în modul cel mai absolut autoru-

lui său, care poate prin urmare uza și abuza de
dinsul ca de o proprietate exclusivă a sa. Manus-
crisul în cestiune însă este dat la tipar, publicat în
mii de volume care sunt puse în vânzare și răspin-
dite în public. Aici este punctul viu desbătut și asu-
pra căruia s'aū ridicat atitea controverse. Cestiunea
se pune ast-fel: opera o dată publicată, autorul ei
are el oare dreptul exclusiv de a înmulți ori-cît de
mult edițiunile cărței sale și de a transmite indefi-
nit acest drept moștenitorilor săi, sau ori-care cum-
părător al unuia din exemplarele sale, poate să aibă
și el dreptul de a'l reproduce la rîndul său, trăgînd
și el folos din aceasta?

Din toate cele arătate până aici se poate vedea
că chestiunea proprietății operelor intelectuale ie
departe de a fi statornicită până astăzi, discuțiunile
și controversele asupra ei durează încă, așa că im-
portanța acestui subiect crește cu atît mai mult.

Legea franceză de la 1866 precum și cea belgiană
din 1886 de și aū mai îmbunătățit soarta drepturilor
autorilor, totuși nemulțumirile acestora contra dis-
pozițiunilor arbitrare ale legilor actuale nu aū în-
cetat încă.

De alt-fel nu cred să fie departe timpul cînd lu-
îndu-se din nou în discuțiune drepturile autorilor, li
se va face dreptatea cuvenită, consfințindu-se într'un
mod absolut dreptul de proprietate ce aū asupra o-
perelor lor, creațiunea lor cea mai personală și re-
zultatul muncii lor cele mai sfinte.

Legislațiunea noastră în ceea-ce privește garanta-
rea drepturilor autorilor stă în urmă de tot. Afară
de legea presei de la 1862 copie necomplectă a legii

franceze din 1793, și afară de micle și neînsemnatele modifițiuni făcute în 1885 și complectate prin cite-va articole din Codul penal referitoare la contrafacerile în materie literară și artistică, încolo nu mai găsim nimic. Legiuitorul nostru a rămas impasibil la toate modificările și îmbunătățirile soartei drepturilor autorilor, aduse în Franța și mai ales în Belgia prin legile de la 1866 și 1886.

Dar, să vedem care sunt caracterele principale ale dreptului propriu zis, de proprietate, pentru că numai din clarificarea acestui punct, vom putea vedea dacă drepturile autorilor asupra operilor lor, cuprind sau nu elementele caracteristice ale dreptului de proprietate. De alt-fel, lămurirea lui, ne va aduce la deslegarea cestiunei ce ne interesează, aceea de a ști dacă proprietatea literară și artistică este sau nu o adevărată proprietate. ¹⁾

¹⁾ E foarte importantă următoarea sentință a Tribunalului Ilfov Secția II-a, de la 17 Martie 1887, ca una ce se pronunță asupra naturii dreptului de proprietate literară și artistică și anume dacă este sau nu o adevărată proprietate. Prin ea se hotărăște că autorul unui uvraj, folosindu-se de dînsul după dorința sa, avînd *jus utendi et abutendi*, caracter esențial al proprietății, rezultă că acest drept întrunind toate condițiunile unei adevărate proprietăți, art. 480 din Codul civil care regulează în general dreptul de proprietate, tot el regulează și dreptul de proprietate literară, așa că acest drept există și este prevăzut în mod implicit în art. 480 din Codul civil.

Dar, să dăm loc înseși considerantelor Tribunalului, ele fiind destul de eloquente prin energia lor: «Consi-
«derînd că spre a decide dacă autorii au proprietatea
«uvragelor lor și dacă trebuie a fi asimilați cu aceia cari
«posedă valori mobiliare și imobiliare, urmează a vedea
«dacă acest drept este identic cu dreptul de proprietate
«ordinară.

«*La propriété c'est le vol*» a zis unul din cei mai îndrăzneți economiști în una din operele sale rămasă celebră. O protestare generală s'a ridicat atunci, contra acestei afirmațiuni. Numeroșii adversari ai lui Proudhon răsturnau argumentările sale prin următoarea axiomă : «*La propriété est la juste rémunération du travail, là est sa source vive, sa légitime et puissante base.*» În adevăr, adăugau ei, omul nu creiază nimic, el lucrează materia, dindu'i o nouă formă; rezultatul acestei transformări, este un produs, o valoare. Și cui va aparține această valoare dacă nu aceluia, care prin munca sa, i-a dat naștere?

Proprietatea nu este alt-ceva de cât remunerația

«Considerînd că proprietatea literară este aceia care se recunoaște mai facil de cit toate proprietățile și care este cea mai distinctamente imprimată de personalitatea autorului, cu toate că această proprietate e compusă din idei care rătăcesc în caetul trecutului, fond comun din care se adapă inteligențele, dar, căutarea acestor idei, concepțiunea lor, combinațiunea lor de multe ori foarte nouă, în cit se pare că nimeni nu 'li-a cunoscut până atunci; munca aceasta lungă și răbdătoare ce omul îndeplinește cu atita greutate, sondînd adîncimile viitorului și plimbîndu'si cugetarea sa în infinitele drumuri ale imaginațiunei, sau fixînd'o neîncetat asupra tabloului așa de mișcător al societăților, munca care profită splendoarei unei țări, în care un autor sau scriitor și-a uzat viața și de multe ori și-a absorbit și averea sa, nu poate fi produsul tuturilor și foloasele nu le poate perde nici el nici descendenții săi.

«Considerînd că autorul unui uvraj folosîndu-se de dînsul dupa dorința sa, exercitîndu'l dupa voința sa, cedîndu'l, vînzîndu'l, și transmitîndu'l prin toate mijloacele de drept civil, putînd a'si corege și modifica opera sa, putînd a o suprima în tot sau în parte după interesele averei sale, dupa grijile, după inspirațiunile conștiinței sale, rezultă că dreptul de proprietate al

naturală a muncii omului și un rezultat al libertății sale. Ori cât de disproportionat ni s'ar părea une-ori raportul dintre folos și muncă, producătorul acestui folos are un drept exclusiv asupra produsului muncii sale, drept pe care nimeni nu i'l poate tăgădui.

Interesul social chiar cere aceasta ; a garanta proprietatea producătorului, este a încuragia producerea, și a desvolta în om independența și moralitatea. ¹⁾

Acum știută origina dreptului de proprietate să vedem care sunt principalele sale caractere ; fără îndoială că, în primul loc, proprietatea se bucură de avantajul de a fi ceva incorporeal, un raport imaterial și intangibil între proprietar și lucrul asupra căruia el are dreptul de proprietate. Dacă de multe

«*unui autor este complet și absolut, avînd ast-fel jus utendi et abutendi, caracter esențial al dreptului de proprietate, că ast-fel fiind de și nu avem o lege specială care să regulementeze dreptul de proprietate literară, însă ea întrunind toate condițiunile unei adevărate proprietăți, art. 480 din Codul civil care regulează în general dreptul de proprietate, tot el regulează și dreptul de proprietate literară, prin urmare acest drept există și este prevăzut într'un mod implicit în art. 480 Cod. civil...*» (A se vedea «*Dreptul*» din 1887, No. 38, pag. 302.)

Iar Tribunalul Ilfov Secția comercială, prin Sentința No. 807 din 16 Maiu 1892 hotărăște că : din combinația art. 19 din constituție cu art. 480 cod. civ., art. 339 cod. penal și cu art. 1 al legii presei din 13 Aprilie 1862, rezultă că proprietatea de orî-ce natură prin urmare și proprietatea literară și artistică, este recunoscută și respectată, puțînd proprietarul să se bucure în mod exclusiv și absolut de lucrul seü și că cel ce o violează este dator să repare prejudiciul ce a cauzat, conform art. 998 din Codul civil. (A se vedea «*Dreptul*» No. 50 din 1892)

¹⁾ Victor Consin : *Justice et charité.*

ori, se face confuziune între dreptul în sine și lucrul protejat de acel drept, materializînd dreptul prin acel lucru, cauza este o consecință a relei terminologii romane, adoptată de cei mai mulți.¹⁾

Ori ce drept nu este el în esență unul din lucrurile, care urmînd expresiunii lui Gaius: «*tangi non possunt*?»

Și intru cît ar putea fi vre-o diferență între natura uzufructului, de exemplu, și între proprietatea însași?

Nu există oare o asemănare perfectă și absolută, din punct de vedere filosofic, între aceste două drepturi, din care cel dintîiu nu este de cît un desmembrămînt al celui de al doilea? Nu aū oare amîndouă în vedere acelaș obiect?

Și într'adevăr, cum s'ar putea concepe, într'un mod logic, o distincție așa de pronunțată între aceste două drepturi, cari nu diferă între ele de cît prin întindere, unul fiind o fracțiune din cel alt? Cum s'ar putea ca o parte din tot, sa aibă o natură diferită de cea a totului în sine? Cu toate aceste, legea romană ast-fel face; Gaius, în cartea I-a, din «*De divisione rerum et qualitate*» clasează printre lu-

¹⁾ Mai mulți jurisconsulti germani nu admit proprietatea literară pe temeiul următorului adagiū: *duorum quidem in solidum dominium vel possessionem esse non posse*, care după dinșii e ultimul cuvînt al înțelepciunii popoarelor! Cum ar putea,—zic dinșii,—să existe un drept de proprietate asupra unui lucru, care ca operă a spiritului este un bine general? Ne trebuiește un corp, un lucru palpabil, *qui tangi possit*. (Extras din memoriul congresului din Leipsig din 20 August 1865, tradus de Ch. Fliniaux în cartea sa «*De la propriété littéraire et artistique*».)

crurile necorporale: uzufructul, ereditatea și obligațiunile de ori-ce natură, și din contra, dreptul de proprietate printre «*res corporales*.» Această confuziune între dreptul în sine și obiectul acestui drept, a avut de rezultat că juriștii și legislatorii, au considerat dreptul de proprietate ca exclusiv aparținând numai lucrurilor corporale, de și nici un motiv legitim nu-l împedea de a-l întinde și asupra bunurilor incorporale. Cu alte cuvinte, dreptul de proprietate ar trebui să se întindă asupra oricărei valori utile care ne aduce un folos său ne satisface o trebuință: lucruri corporale sau necorporale, pământ, produse, creanțe, valori fiduciare, etc.

În al douălea loc, proprietatea este dreptul cel mai întins ce putem avea asupra unui lucru, putând trage din el tot beneficiul posibil. Acest drept avînd o întindere așa de mare, el cuprinde în sine în modul cel mai absolut, ceia ce Romanii numiau: *usus, fructus și abusus*.

Dar exercițiul acestui drept exclusiv are și el limitele sale, limite statornicite de lege în interesul social.

Ast-fel art. 475 din codul civil ne spune: «*Vericine poate dispune liber de bunurile ce sunt ale lui, cu modificațiunile stabilite de legi*», iar mai departe art. 480, ne dă următoarea definițiune a proprietății: «*Proprietatea este dreptul ce are cine-va de a se bucura și a dispune de un lucru în mod exclusiv și absolut, însă în limitele determinate de lege*».

După cum am spus, interesul social și utilitatea generală sunt cauzele și măsura acestor limitări.

Această necesitate de a împăca dreptul privat de proprietate cu interesul corpului social, există cu privire la ori-ce valoare și la ori-ce lucru susceptibil de apropiatare și utilitate.

Faptul acesta e de o importanță foarte mare din punct de vedere al proprietății operelor intelectuale și afară de aceasta, exercițiul dreptului de proprietate, variază la rîndul seü, după natura obiectului dreptului. Cine-va nu face acelaș uz de un mobil după cum ar face de un imobil rural, de un lucru incorporeal, de o creanță, cum ar face de un mobil corporal. Așa de exemplu, aplicat la un tablou, exercițiul dreptului de proprietate va fi altul de cît atunci cînd va fi aplicat la o partițiune muzicală, la o casă sau la un cek. Dar, dacă *modus* se schimbă după utilitatea ce ne poate aduce obiectul dreptului, esența acestui drept rămîne tot-de-auna aceeași.

Ne mai rămîne în fine să examinăm un al treilea caracter al proprietății: perpetuitatea și transmisibilitatea, pe care mai toți legislatorii, jurisconsulții și economiștii l'au recunoscut încă de mult.

Utilitatea socială și justiția au ținut să stabilească pe bazele cele mai sigure acest al treilea caracter al proprietății. Dar, dacă utilitatea socială este unul din factorii cei mai puternici ai perpetuității și transmisibilității dreptului de proprietate, tot această utilitate socială aduce une-ori oare-care modificățiuni în ceia ce privește exercițiul acestei perpetuități.

Aceste fiind cele trei caractere mai principale ale dreptului de proprietate, ne rămîne să vedem acumă dacă proprietatea literară și artistică le întrunește

saă nu pe toate. De la rezolvarea într'un senz saă în altul a acestei cestiuni, alărnă faptul dacă proprietatea literară și artistică este saă nu o adevărată proprietate. ¹⁾

Trei fiind producțiunile cele mai principale ale geniului omenesc, în ceia ce privește literatura și arta, vom împărți studiul nostru în trei secțiuni :

Producțiunile literare ; producțiunile dramatice, și muzicale și producțiunile artistice.

I

Producțiunile literare

Un scriitor : poet, dramaturg, jurisconsult saă compozitor muzical, sub influența geniului saă muncăi sale, compune o lucrare literară ; de sigur că el nu poate avea pretențiunea că ideile și cugetările dezvoltate în acea scriere sunt cu desăvârșire nouă și că nimeni înainte de dănsul n'a găndit în acelaș fel. E adevărat că sunt în anumite epoci o sumă de idei generale, proprii unui întreg popor, unei întregi generațiuni, cari constituiesc, pentru a zice ast-fel, materia primă, necreată de autor și de care toți scrii-

¹⁾ Cu ocazia discuțiunei legei franceze din 1866, Dupin, procurorul general al Curței de Cassație din Paris, răspunzând lui Lebrun, Nogent-Saint-Laurens și baronului Taylor, care erau pentru perpetuitatea proprietăței literare, făcu următoarea declarațiune foarte importantă : «... On veut un article doctrinal disant : il y a une propriété littéraire. C'est inutile ; il y a une propriété littéraire c'est évident. Il n'y a pas lieu de la proclamer, il faut la régler...»

toriî pot fi influențați mai mult sau mai puțin. Dar, aceste idei, cari într'un mod fatal au o înrîurire foarte puternică asupra scriitorilor și artiștilor, sunt îmbrăcate de aceștia într'o formă cu totul particulară, care le este proprie și absolut personală. Astfel una și aceeași idee, una și aceeași cugetare, exprimată de o sută de scriitori, ni se va prezenta sub o sută de aspecte cu totul diferite, purtînd fie-care pecetia personalității fie-cărui scriitor. Fondul, în generalitatea lui, va fi acelaș, dar forma, subtilitățile de stil, felul de a privi lucrurile, îmbrăcămintea artistică a cugetărei, vor fi deosebite la fie-care.

Cînd dar opera literară a unui autor, isvorită din crierul său, după lungi meditațiuni, sau prin o subită inspirațiune, poartă atît de adînc caracterul geniului său, al personalității sale, avînd în acelaș timp forma ce 'i este cu totul particulară, s'ar putea ca cine-va să vină și să'i discute proprietatea manuscrisului pe care el și-a așternut cugetările sale? De sigur că nu. El are asupra manuscrisului proprietatea cea mai absolută. De alt-fel, nici chiar adversarii proprietății literare, nu tăgăduesc acest drept al autorilor, pe cită vreme opera lor este în formă de manuscris. Ast-fel Renouard, unul din adversarii cei mai energici ai acestei proprietăți, se exprimă ast-fel cu privire la manuscris: «*C'est la conversation de l'auteur avec lui-même, le sanctuaire de sa conscience.*» ¹⁾ După cum vedem el nu admite nici într'un caz, violațiunea acestui drept eminamente personal. La Roma chiar, unde proprie-

¹⁾ Renouard : «*Des droits d'auteur*» tom. I, pag. 86.

tatea literară nu exista de cît în stare embrionară, acest drept era respectat, după cum ne asigură Cicerone în una din scrisorile adresate amicului său Atticus. Toată lumea este de acord asupra acestui punct că opera literară în stare de manuscris, aparține într'un mod absolut, permanent și exclusiv autorului ei; toată lumea recunoaște că ea poate fi transmisă într'un mod perpetuu succesorilor autorului, ca una ce face parte esențială din patrimoniul său.

Dar, eată că vine momentul publicărei; cartea vindută la mii de cumpărători, împărtășește tuturor gândirile cele mai intime ale autorului, gândiri așternute de el pe manuscrisul primitiv. E întrebarea: după publicare, situațiunea autorului s'a schimbat întru cît-va? Mai are el acuma proprietatea operei sale, după cum o avea asupra manuscrisului, sau a pierdut-o? Orî-ce cumpărător, la rîndul său, are el dreptul, de a reproduce cu ajutorul tiparului, exemplarul cumpărat? ¹⁾

¹⁾ Cu privire la acest fapt, iată ce ne spune *Herbert Spencer* în cartea sa «*Justice*»: E straniu, ca spirite inteligente, să poată susține că faptul publicărei face dintr'o carte o proprietate publică, și că în virtutea unui corolar al libertății muncii, primul venit dobîndește în felul acesta dreptul de a retipări și a vinde în folosul său, exemplare retipărite.

Ei afirmă că dreptul autorului constituie un monopol, iar nu o formă a proprietății private.

Dar dacă ceia ce ia contrafacătorul nu e bunul nimănu, cum lucrul luat de el poate avea vre-o valoare? Dacă lucrul era fără valoare, cel care ar pune mîna pe el, nu ar pierde nimic dacă ar fi împiedicat de a 'l lua.

Dacă pierde, din împiedicarea asta ceva, e că lucrul pe care 'l ia are oare care valoare.

De sigur că autorul, și după publicare, rămîne tot el singurul stăpîn, singurul proprietar al operei sale. Justiția cere aceasta, iar legea pozitivă trebuie să intervină pentru a asigura scriitorului o exploatațiune exclusivă, fără de care dreptul său ar fi iluzoriu.

Dar, care este caracterul acestei exploatațiuni exclusive? Acesta este punctul cel mai controversat,

Și fiind-că acest lucru de oare care valoare, nu e un produs natural, trebuie neapărat să fi fost obținut în paguba persoanei a cărei artă l'a produs.

Iar mai departe ilustrul logician continuă :

Să presupunem că B. C. și D. întrebuințează în folosul lor și fără consimțimîntul lui A. un produs intelectual elaborat de către acesta: ei violează legea de egală libertate, de oare-ce au beneficiat fie-care în particular de întrebuințarea produsului intelectual al lui A. fără a 'i oferi ocaziunea de a beneficia de utilizarea unui oare care produs equivalent, intelectual sau material, fruct al propriilor lor munci. La argumentul că, servindu-se de produsul intelectual al lui A. nu 'l lipsesc de dînsul, răspund că, pentru orî-ce produs intelectual sau material întrebuințarea lui făcută de altul, poate fi izvorul prevăzut al unui folos.

Constructorul unei case destinate a fi închiriată, a unei trăsurî ce vor întrebuința călătorii, nu ar fi el victimă a înșelătoriei din partea celor ce ar ocupa casa sau trăsura fără a 'l plăti?

Intr'adevăr. el nu a lucrat în vederea propriei sale întrebuințări, ci în vederea întrebuințării prin altul. Trebuie deci să primească retribuțiunea a cărei așteptare l'a hotărit să clădească casa sau să construiască trăsura. Chiar în lipsa unui contract stipulînd în mod expres plata chiriei sau a prețului închirierei, toți vor admite că proprietarul a suferit un prejudiciu nedrept. (A se vedea «Justice» de Herbert Spencer, capitolul «Proprietatea intelectuală»).

și deslegarea lui a dat naștere la două sisteme cu totul contrare unul altuia.

După unii, această exploatațiune exclusivă acordată autorului, nu este de cât o pură concesiune a legii, un privilegiu, așa că legiuitorul poate să aducă ori și cînd restricțiunile sale acestui drept, putînd chiar să 'l suprima. ¹⁾. ²⁾.

După alții însă, legea nu joacă aici alt rol, de cît acela ce 'l are cînd e vorba de proprietatea funciară. ³⁾.

Acesta va fi sistemul ce 'l vom avea în vedere în deslegarea cestiunei de față, ca unul ce ni se pare mai just și mai în conformitate cu natura lucrurilor.

Autorul unei cărți se aseamănă foarte mult cu proprietarul funciar. Și unul și altul lucrează, și

¹⁾ În discuțiunea proiectului de lege asupra drepturilor autorilor din 1866, cu care privilegiu raportorul Riché a înlocuit cuvîntul de *propriété littéraire* cu acel de *droits d'auteur*, voind a demonstra că aceste drepturi nu sunt de cît o concesiune, un privilegiu, acordat autorilor, deputatul Lafond de Saint-Mür i a răspuns în următorii termîni plîni de energie: «*J'aimerais mieux encore, je crois, une aumône qu'un privilège; une aumône, je puis la recevoir, un privilège, jamais; ce que nous avons, c'est un droit, et c'est parce que c'est un droit, que nous le réclamons*»

²⁾ Eminentul meu profesor D-l C. Dissescu, este de părere că dreptul ce legea acordă autorilor asupra operelor lor este un simplu privilegiu.

³⁾ În acest senz: Mareschal, *Mémoire sur la perpétuité de la propriété intellectuelle*; Victor Janlet: *Étude sur la propriété litt. et artistique*; Ed. Laboulaye: *Études sur la prop litt. en France et en Angleterre*; Cassati: *Un projet de loi sur la propriété littéraire et artistique* în *Revue pratique du droit Fr.* tom. XIII pag. 113 și urm.

unul și altul muncesc. Agricultorul 'și culege de pe cîmp fructele, datorite silințelor sale. Dar aceste silinți și aceste osteneți ale sale n'ar fi fost de ajuns, dacă n'ar fi fost ajutat în lucrarea sa de fertilitatea naturală a solului, de productivitatea mai mult sau mai puțin energetică a cutărui său cutărui teren și de agenții naturali ca : ploaie, lumină, căldură. Toate aceste împrejurări au contribuit foarte mult în faptul producțiunei: ele l'au ajutat și el a tras un imens folos din concursul lor. Acum cînd recolta a fost culeasă de pe cîmp, legea nu vine să garanteze proprietarului dreptul exclusiv ce are asupra fructelor? această lege nu interzice ea tuturora de a se atinge de fructele muncii sale?

Ar putea spune cine-va că dreptul proprietarului asupra fructelor sale, este o simplă concesiune legală sau un privilegiu? De sigur că nu. Dar atunci nici cu autorul unei opere n'ar trebui să se întîmple altfel. Și dînsul ca și proprietarul funciar a fost ajutat în producțiunea sa, de fondul de idei comun al omenirii, dînd naștere unui produs cu totul nou și de o natură cu totul particulară; numai el singur trebuie să aibă drepturi asupra acestui produs. Și atunci cînd legea 'i garantează folosința exclusivă și perpetuă asupra produsului muncii sale, întru cît autorul joacă un rol diferit de cît acel al proprietarului funciar? ¹⁾).

¹⁾ Louis Napolén (Napoléon III) în scrisoarea ce adresează la 4 Decembrie 1843 lui Jobart, directorul Muzeului industrial din Belgia și autor al operei *Monautopole*, se exprimă în sensul acestei doctrinî: «...Je crois, comme vous, que l'œuvre intellectuelle est une propriété comme une terre, comme une maison, elle doit jouir des mêmes droits et ne pouvoir être aliénée que pour cause d'utilité

Să presupunem că autorul și-a publicat opera; după cum am spus, și în acest caz dînsul trebuie să rămînă proprietarul exclusiv al ei, căci întru cît înprăștierea în public a gîndirilor sale, 'l-ar face să piardă o fracțiune cît de mică din dreptul său? Căci ce drept a cîștigat cumpărătorul unui exemplar? Nici unul, afară de acela de a se instrui, de a'și cultiva inima, de a'l ceti singur sau a'l da și altora, de a'l păstra sau a'l distruge. S'ar putea oare susține într'un mod serios că el ar putea avea drepturi mai întinse de cît cele arătate mai sus? S'ar putea zice oare că proprietatea se rezumă în proprietatea unui exemplar? Și oare cumpărătorul unui exemplar, ar putea crede că va trage vre-un folos, din banii ce a plătit cumpărînd cartea, de cît foloasele morale ce va căpăta din citirea ei? Dînsul în virtutea cărui drept va putea veni să reclame cea mai mică parte din foloasele materiale ce ar produce opera publicată? De cînd fructele ostanelilor și silințelor cui-va să devină proprietatea altuia care n'a luat nici o parte la munca obositoare a producțiunei? Publicitatea de sigur că nu poate procura cumpărătorilor alt beneficiu de cît acela de a se instrui, nu și de a se înavuți în paguba autorului ¹⁾).

«publique». (Pataille: *Annales de la propriété indust. litt. et artistique*, pag. 414).

Tot în acelaș senz canonistul Louis d'Héricourt în memoriul său făcut în favoarea librarilor din Paris; «*Un auteur est propriétaire de son œuvre comme de sa maison, comme de son meuble, comme de son argent...*» la finitul memoriului însă, ajunge la niște concluziuni defavorabile autorilor.

¹⁾ Mai mult de cît atîta: un librar din Paris obișnuia

Casati într'un articol foarte interesant publicat în *«Revue pratique du droit Français»* ne spune următoarele cu privire la acest fapt: *«Ne peut-on supposer, que le public puisse être admis moyennant une rétribution à la jouissance d'un parc, et quelqu'un pourrait-il soutenir que l'acquisition du droit de propriété découlerait de ce simple fait.»*

Sau: *«Dans le cas où l'auteur vend un seul exemplaire... l'acheteur n'a pas plus le droit de multiplier les copies de ce livre pour les vendre, qu'il n'a d'imiter, dans le même but, le billet qu'il a acheté pour entrer à l'Opéra ou au concert.»*

Și în cazul nostru, care este situațiunea cumpărătorului unui exemplar? Ce scop urmărește dinsul său ar putea să urmărească de cît acela de a-și procura o cetire frumoasă și folositoare, în schimbul unei sumi determinate?

Din cetiria cărți el va putea să examineze forma spirituală sau savantă cu care autorul a știut să-și îmbrace cugetare sa; va profita de observațiunile sale de specialist, și în schimbul unei sumi din cele

să publice cursurile profesorilor de la Universitate; el fu urmărit în justiție și Curtea din Paris declară următoarele: *«...qu'en publiant et vendant au préjudice des plaignants, une édition de cours par eux professés, lorsqu'il reconnaît qu'il publiait et vendait leur ouvrage et par conséquent leur propriété, Eberhard (acesta era numele librarului) a commis le délit de contrefaçon.»* (Curtea din Paris, 30 Iunie 1836). Această hotărîre a curței a fost urmată de multe altele, date în virtutea aceluiași principiu. Ast-fel: Hot. Curt. Paris din 18 Iunie 1840: Tribunalul Corecțional al Senei, secția 7-a, hot. din 2 Martie 1841. (A se vedea Dalloz: *Jur. générale*, propriété littéraire, pag. 491).

mai modeste, el se va putea bucura de fructul unor întregi ani de muncă grea și obositoare consacrată de autor în cercetările sale științifice. Oare toate aceste avantagii nu sunt îndestulătoare pentru cumpărătorul unui exemplar? Și va fi el în drept să ceară, în afară de foloasele cetirei, proprietatea însăși a operei literare? De sigur că nu, și cu drept cuvânt, dupe cum în exemplul citat din Casati, vizitatorul parcului, nu este în drept să pretindă proprietatea acelui parc, prin faptul că a fost pus pentru cît-va timp, la dispoziția sa.

Faptul acesta e așa de clar că nu mai are nevoie de alte lămuriri. Așa dar autorul singur are dreptul a se folosi de beneficiile ce ar putea să'i aducă opera sa fiind publicată; acel drept al său este bazat pe muncă, care este izvorul proprietății. Dacă această operă literară, pusă în formă de carte, la dispoziția tuturor, există, ea nu 'și datorește existența de cît autorului ei.

Înainte de a o da la tipar, el a examinat'o, a studiat'o, a refăcut'o și a corectat'o, și după aceasta cînd dînsul și-a adunat la un loc într'o formă artistică rezultatul muncii și al meditațiunilor sale, și a scris o operă literară, de sigur că el trebuie să se bucure, ca o consecință a paternității sale, și de glorie și de beneficiile materiale ce i-ar putea aduce opera sa. Întru cît publicitatea ar putea să'i riice o parte cît de mică din dreptul său?

Este recunoscut într'un mod absolut, pe de altă parte, că toată responsabilitatea unei scrieri, cade ori și cînd numai asupra autorului. Laude sau critici severe, glorie sau dispreț, toate aceste cad ab-

solut numai asupra autorului. Din nici un creier omenesc n'ar putea naște bizara idee, de a distribui cite o porțiune oare-care din aceste critici sau laude, glorii sau dispreț, cumpărătorilor fie-cărui volum ?? Pentru ce dar acești din urmă ar putea să iea o parte chiar cit de mică cînd e vorba de beneficiile pecuniare ?

Așa dar, cînd legea asigură omului de litere exploatațiunea exclusivă a operei sale, această hotărîre a legii nu este de cît o dispozițiune regulamentară, o garanție specială acordată dreptului de proprietate; ori-ce idee de concesiune, de privilegiu, trebuie să fie respinsă ca absolut falsă.¹⁾

Dar, ni se va putea obiecta : nimeni nu tăgăduiește că autorul nu are drept să fie răsplătit pentru munca și ostenele sale; acest drept este indiscutabil; ceea-ce se tăgăduiește este că acest drept nu trebuie să fie asimilat cu dreptul de proprietate, între amîndouă aceste drepturi existînd numeroase și esențiale diferențe.

Dar, este adevărată oare această doctrină a adversarilor proprietății literare ? Obiecțiunile aduse de dînșii sunt oare imposibil de răsturnat ?

Maî înainte de a răspunde, să luăm rînd pe rînd

¹⁾ Cu privire la dreptul de proprietate al autorilor asupra operilor lor, iată ce citim într'o deciziune a Curței de Casație din Franța : «Attendu, que les droits que la loi accorde aux auteurs sur leurs ouvrages, ne sont ni moins sacrés ni moins inviolables que les droits de propriété; — que même aucune disposition légale n'autorise l'expropriation d'un auteur pour cause d'utilité publique, etc....»

diferitele argumente aduse în acest scop și să vedem dacă ele au sau nu vre-o bază temeinică.

Primul și cel mai principal argument este următorul : « *Inapropriabilitatea obiectului proprietății literare, ca urmare a inapropriabilității gândirei.* » ¹⁾ De la prima vedere, celind numai acest prim argument, se poate observa un viciu de judecată. Cine nu poate vedea marea confuziune ce fac adversarii proprietății literare între *idee* și *forma* cu care poate fi îmbrăcată această idee. De sigur că obiecțiunea ar avea destulă putere dacă s'ar găsi vre-un scriitor care să aibă pretențiunea de a fi proprietarul ideilor generale emise în opera sa.

De la început însă am spus, că trebuiește făcută o foarte scrupuloasă distincțiune între formă și fond. Acest din urmă am spus că este comun; ideile sunt ale tuturor; orî și cine este liber de a reproduce, la rîndul său, o cugetare emisă de mii de orî înaintea sa; ideea nu'i va putea aparține nici o dată. Ceea-ce este a lui propriu, este aspectul particular sub care o va prezenta, punctul de vedere din care

¹⁾ Ast-fel A. Darras în cartea sa « *Du droit des auteurs et des artistes dans leurs rapports internationaux* » la pag. 35 ne spune următoarele asupra inapropriabilității operilor intelectuale : « *C'est un non-sens que de dire : «le droit des auteurs est un droit de propriété. Un droit de propriété suppose un droit de jouissance privative ; le droit des auteurs suppose une jouissance commune !»* »

Am dori să știm ce înțelege Darras prin « *jouissance privative* ? » Oare scriitorul publicînd opera sa și punînd'o în vinzare nu se bucură într'un mod absolut de toate foloasele morale și materiale ce 'i le poate aduce opera publicată ? Imparte el cu alții aceste foloase ?

el se va pune în prezentarea ei, într'un cuvînt forma literară sub care ne-o înfățișează.

Ast-fel pentru a face o operă oare-care, două lucruri sunt necesare, în afară de căutarea și concepțiunea ideilor: 1) dispunerea lor după un anume plan, înbrăcîndu-le cu forma care este personală autorului; 2) felul particular în modul de a combina ideile și stilul sub care le prezentăm.

«*Le style c'est l'homme*» a zis Buffon, și nicăierea nu se poate aplica cu mai multă folosință această fină observație a celebrului naturalist, de cît în cestiunea ce ne interesează, căci nimic nu 'i mai personal omului de cît stilul.

Așa dar în stil și în modul particular de a combina ideile se găsește în adevăr opera autorului și secretul geniului său.

Dacă ideile sunt ale tuturor, căutarea și așezarea lor în operă, aparține scriitorului. E un mod de ocupațiune a lucrurilor prin muncă. El le dă o formă și o viață nouă; lucrarea sa dar, e o adevărată creațiune a creierului său, și ca o urmare logică, obiectul inviolabil al dreptului său. ¹⁾

Ast-fel ce reflecțiune poate fi mai comună de cît

¹⁾ *Delalande* în valoroasa sa operă «*Étude sur la propriété littéraire*» de și se declară adversar al perpetuității dreptului autorilor, totuși iată ce ne spune cu privire la forma unei opere literare: «*Il ne faut pas confondre l'idée qui n'est pas susceptible d'appropriation et la forme qui a été donnée à cette idée, le corps dont elle a été revêtue... Il est impossible d'admettre que celui qui achète un livre, acquière autre chose qu'une propriété matérielle, et que la possession d'un exemplaire ou d'une copie confère par cela seul le droit de reproduire l'original*».

acea a dragostei. N'a fost poet în lumea aceasta care să nu fi scris ceva asupra acestui simțimînt universal, și totuși sub cîte miî de culori și forme, nu ni se prezintă descrierea lui. Ideia în sine e una și singură: aceeași dragoste, acelaș amor, aceeași iubire. Dar cît de mare diferență în modul de a'l înțelege, de a'l simți, de a'l descrie.

De la concepția estetică a lui Platon și pînă la cea absolut fiziologică a lui Schopenhauer, acest sentiment, această pasiune care stăpînește întreaga fire, a fost descrisă în miî de chipuri, în miî de forme și culori, fără ca vre-o una din aceste descrieri să se asemene cu cea altă.

A încerca să dau exemple ar fi să nu mai termin.

A doua obiecțiune adusă de adversarii proprietății literare este următoarea: *«După publicațiune, atunci cînd cartea este în mîinele tuturor, autorul nu mai poate fi proprietarul unic, ast-fel după cum ar fi al unui cîmp sau al unei case.»*

Răsturnarea acestei obiecțiuni nu prezintă nici o greutate, avînd în vedere cele spuse mai înainte.

Trebuesc mijloace speciale de garanție pentru fiecare proprietate. De la diversitatea obiectului apropiat, decurge natural o diversitate egală în modul de exercițiu. Așa de exemplu cu totul alt-fel este situațiunea unui proprietar de pămînt de cît cea a posesorului unei mine; de și dreptul lor este acelaș, totuș ce diferență mare vedem că există cu privire la întinderea dreptului și la ușurința sa în greutatea exploatațiunii. Dar în fine, care este această pretinsă coproprietate între autor și cumpărătorul unui exemplar ?

Am spus deja mai dinainte că: orî-ce operă literară dă naștere la două feluri de avantagii, unele morale, de cari se poate bucura orî-care cetitor, altele pecuniare, de care numai scriitorul singur are drept să se folosească. El singur va putea, în acest scop, să autorize numărul edițiunilor, vinderea cărților, acesta fiind *modus*, genul exercițiului particular al dreptului seü. Cit privește exclusivitatea exploatațiunei sale, aceasta nu va fi alt-ceva de cît o garanție legală, asemănătoare cu acelea cu care legiuitorul proteje orî ce proprietate, căutînd s'o armonizeze cu obiectul la care să rapoartă ¹⁾).

Dar ni se poate obiecta din nou: «singurele «res

¹⁾ Din faptul că exploatațiunea exclusivă a produselor venale este rezervată autorului, nu trebuie să conchidem că aceas'ă operă este căzută în comerciü. Cea ce constituie esența operei literare, adică forma originală cu care autorul și-a îmbrăcat ideile sale, această creațiune cu totul intelectuală, nu are prin ea însăși o valoare venală, pentru că ea nu este cesibilă, ea nu este în comerciü, ca una ce *nu se poate vinde, în acel senz, ca cumpărătorul să fie considerat că a făcut'o, fiind pus absolut în locul vînzătorului*. Martial a zis cu muli spirit în această privință :

«Fama refert nostros te, Fidentine, libellos
«Non aliter populo quam recitare tuos
«Si mea vis dici, gratia tibi carmina mittam,
«Si tua vis dici, *haec eme ne mea sint*».

Aceiași idee se află exprimată și în următoarea epigramă :

«On dit que l'abbé Roquette
«Prêche les sermons d'autrui;
«Moi, qui sais qu'il les achète,
«Je soutiens qu'ils sont à lui!»

Kant e și mai clar în privința acestui punct: «O carte «nu constituie pentru autor o marfă, un obiect de comerciü; «ea este un uzaj al forțelor sale, *opera*, pe care el o poate «conceda altora, dar pe care n'ar putea-o înstrăina». (Renouard: *Traité des droits d'auteurs*, tom. I, pag. 125).

«*corporales*» fiind susceptibile de proprietate, cum «s'ar putea recunoaște autorului acest drept, asupra «unui lucru necorporal?» Am spus deja, vorbind despre proprietatea «*in genere*» că aici nu'i de cit o confuziune, destul de curioasă, între dreptul în sine și lucrul protejat de acel drept, materializînd ea să zic așa, dreptul prin lucru; această confuziune este o consecință a relei terminologii romane. Inutil dar de a mai reveni în detaliu asupra acestui fapt.

A patra obiecțiune pare mai serioasă de cit cele alte trei; ea este următoarea: «Dreptul de proprietate este cel mai întins din toate drepturile; el cu-prinde într'o largă măsură uzul și abuzul; urmînd «vechea formulă latină, acela e proprietar care are «asupra lucrurilor *usus, fructus, abusus*; însă, *opera* «fiind publicată, autorul nu mai poate să se bucure «de această a treia facultate, și un drept lipsit de *abusus* nu poate fi un drept de proprietate.» Dar oare este adevărat că *abusus* dispare o dată cu publicarea operei? Nicî de cum. El se exercită alt-fel și nimic mai mult. Autorul nu pierde nicî o dată acest drept; chiar după publicare, lui 'i rămîn o mulțime de mijloace pentru a transforma sau nimici opera sa. Ast-fel el are toată puterea de a întrerupe sau a împedeca pe viitor orî-ce nouă publicare, orî-ce altă ediție, și oare această facultate de care se bucură autorul nu'i un adevărat *abusus*? ¹⁾

¹⁾ Insuși *Bertauld*, savantul profesor de la facultatea de drept din Caen, adversar al proprietății literare, în studiul său «*Questions pratiques et doctrinales de Code Napoléon*,» se declară pentru acest drept al autorului, cu singura diferență ce face relativ la moștenitori: «L'au-

El mai are dreptul de a modifica opera sa, de a o corige, și acest drept de revizuire nu 'i se poate contesta de nimeni. Herold, referindu-se la acest fapt, ne spune următoarele : «*da, autorul are usus, fructus și abusus, ca și orî care alt proprietar. El are usus, adică dreptul de a publica singur opera sa, în condițiunile de formă, timp și preț care 'i convin. El are fructus adică dreptul de a vinde exemplarele tipărite. Drepturile ce el comunică ast-fel fie-cărui nou proprietar sunt afirmațiunea dreptului său.*

«*De alt-fel, aceste drepturi se mărginesc numai la cartea cedată ; din contră, drepturile autorului se exercitează asupra opereî înseși. El are în fine abusus, ca unul ce poate orî și cînd refuza autorizarea de a se scoate pe viitor o nouă ediție a opereî sale, în care caz, dacă s'ar admite perpetuitatea proprietăței literare, va veni fatal un*

«*teur pourrait retirer son oeuvre du commerce en rachetant les exemplaires vendus. Il pourrait interdire la reproduction, non seulement tant qu'il vivrait, mais même pour le temps qui suivrait sa mort. Je lui reconnaitrais la liberté d'empêcher que son oeuvre, qui est une partie de lui-même, lui survecût... Les héritiers, eux, n'auraient pas le droit de détruire l'oeuvre. Vainement rachèteraient-ils les exemplaires, ils n'entameraient pas le droit du public. A l'expiration de leur jouissance, le droit de reproduction, momentanément paralysé, sortirait de son inertie, et la société ne serait pas déshéritée de la valeur intellectuelle.*» (op. citat. pag. 205.) Această din urmă distincțiune a lui Bertauld e lipsită de temeiū. In adevăr iată ce ne spune Jules Simon : «*L'héritier d'un auteur, succède à tous ses droits, non pas seulement à ses bénéfices. Il peut mutiler son livre, il pent le transformer, il peut le supprimer.*»

«*timp, cînd toate exemplarele cedate fiind distruse, vor dispărea. Chiar în cazul cînd durată drepturilor sale este restrînsă la un timp mărginit, autorul se bucură și în acest caz de abusus, căci reținînd opera sa, el exercită această facultate atît timp cît 'î este acordat și cît 'î permite natura obiectului*». ¹⁾).

E de adăugat însă, că această obiecțiune a lui Herold este specioasă, căci există în realitate numeroase cazuri, în care una din aceste trei calități lipsește, fără ca această lipsă să poată aduce vre-o atingere dreptului de proprietate. Toate obiectele care se consumă prin usaj, nu dau proprietarului lor, de cît numai una din acele trei puteri în cestiune. Există, în fine, cazuri de proprietate funciară, în care *abusus* suferă restricțiuni foarte însemnate.

Să trecem acum la una din cele mai celebre obiecțiuni aduse drepturilor autorilor, la acel argument favorit care se încearcă a stabili un fel de coproprietate între public și scriitor, argument bazat pe colaborațiunea omenirii întregi. Renouard, care s'a ocupat în special cu cestiunea proprietății literare, bazat pe argumentările de mai sus, nu se sfi de a opune această obiecțiune lui Lamartine însuși, formulînd'o în acești termeni îndrăzneți: «*Sans la Bible et sans Homère, sans Bernardin de Saint-Pierre et sans Chateaubriand, aurions-nous Mr. de Lamartine ?*»

Jules Simon însă, cu ocazia congresului ținut la

¹⁾ Revue pratique du droit Français (1862) tom XIV. pag. 186.

Bruxelles în rezolvarea acestei cestiuni, a sfărâmat într'un mod strălucitor toate argumentările lui Renouard : «.... *N'am de cît să constat absoluta asemănare ce există între proprietatea funciară și proprietatea literară. Și oare colaborațiunea omenirei nu există pretutindeni? Cultivatorul de exemplu, nu profită el de progresul științelor fizice și chimice? Dacă este vre-un adevăr, care nu să poată de loc tăgădui, apoi este și acela că omul nu face nimic singur. Acțiunea colectivă e strîns legată cu cea individuală. Toți oamenii sunt reciproc obligați între dînșii....*»

Adversarii proprietății literare au mers și mai departe; în ochii lor participarea aceasta este directă; autorul, zic ei, iea la rîndul său o idee dezvoltată deja de antemergătorii lui, și numai mulțumită studiilor lor, lucrărilor lor și geniului lor, al căror fruct se găsesc în operele lăsate de dînșii, noua operă literară și datorește nașterea și o bună parte din meritul scriitorilor anteriori. Pentru a-și întări argumentările lor, adversarii proprietății literare aduc chiar și mărturisirile, făcute referitor la acest fapt, de către unii din scriitorii cei mai însemnați.

Ast-fel Pascal, în cugetările sale se referă tot la acest fond comun, la această colaborațiune a omenirei întregi cînd zice : «Certains auteurs, parlant de leurs ouvrages, disent : mon livre, mon histoire, mon commentaire. Il sentent leurs bourgeois qui ont pignon sur rue et toujours un *chez moi* à la bouche; ils feraient mieux de dire : notre livre, notre commentaire, notre histoire, vu que d'ordinaire il y a en cela plus d'un ien d'autrui que du leur.»

Voltaire, de asemenea zicea : « Les esprits les plus « originaux, empruntent les uns des autres. Il en est « du livre comme du feu dans nos foyers : on va « prendre ce feu chez son voisin, on l'allume chez « soi, on le communique à d'autres, et il appartient « à tous. »

Marmontel de asemenea : « Pour voir d'un peu haut, « nous sommes obligés de monter sur les épaules les « uns des autres ».

Goethe e de aceiași părere : « Au fond, que nous « fassions comme nous voulons, nous sommes tous « des êtres collectifs ; ce que nous pouvons appeler « vraiment notre propriété, comme c'est peu de chose ! » (A se vedea : *Nouveaux lundis* de Sainte-Beuve, tom. III, pag. 325 : « *Entretiens de Goethe et d'Eckerman* »).

Mai categoric este americanul *Carey* : « Un livre « n'est qu'un bouquet de fleurs cueillies dans les jar- « dins du voisins et l'auteur en écrivant un livre, « n'acquiert aucun droit sur lui ! » (*Letters on international Copyright*, 1853, trad. Bricon).

Iar marele Alfred de Musset, în geniala sa poemă « *Namouna* » se exprimă în modul următor :

Eh ! depuis quand un livre est-il donc autre chose
Que le rêve d'un jour qu'on raconte un instant ;
Un oiseau qui gazouille et s'envole ; — une rose
Qu'on respire et qu'on jette et qui meurt en tombant ; —
Un ami qu'on aborde, avec lequel on cause.
Moitié lui répondant, et moitié l'écoutant ?

Aujourd'hui, par exemple, il plaît à ma cervelle
De rimer en sixains le conte que voici.
Va-t-on le maltraiter et lui chercher querelle ?
Est-ce sa faute, à lui, si je l'écris ainsi ?

*Byron, me direz-vous, m'a servi de modèle.
Vous ne savez donc pas qu'il imitait Pulci ?*

*Lisez les Italiens, vous verrez s'il les vole.
Rien n'appartient à rien, tout appartient à tous.
Il faut être ignorant comme un maître d'école
Pour se flatter de dire une seule parole
Que personne ici bas n'ait pu dire avant vous.
C'est imiter quequ'un que de planter des choux.*

Armele adversarilor însă nu sunt tocmai așa de puternice de oare-ce scriitorii în cestiuine, n'au avut altă intenție, de sigur, de cît să afirme *inapropiabilitatea gîndirei, a cugetărei*, lucru care este cu totul în afară de cauză. Aă voit ei oare să tăgăduiască *proprietatea formei, a concepțiunei, a modului personal fie-căruî autor de a privi și înfățișa o idee ?*

De sigur că nu. Aluziunea lor nu se referă de cît la acel fond comun de idei generale, despre care am vorbit la începutul acestei lucrări, și de care toți scriitorii sunt influențați, mai mult sau mai puțin, dupe temperamentul și geniul fie căruia. ¹⁾

De asemenea fraza ce Renouard a adresat'o așa de îndrăsneț lui Lamartine a fost răsturnată cu mult succes de Jules Simon : «... care este, așa dar, pre-decesorul lui Homer sau ai redactorilor Bibliei ?
«Să fie oare, prin întîmplare, urmînd o opiniune

¹⁾ «Clarisse Harlowe» și «La Nouvelle Héloïse» au aproape acelaș subiect, acelaș fond de idei, totuși amîndouă constituiesc două capo d'opere nemuritoare, zicea Lafond de Saint-Mûr în Camera franceză la 1866. Dacă însă ele au acelaș fond de idei, diferă între ele prin execuție, modul de a privi lucrurile, felul particular în desvoltarea subiectului, într'un cuvînt prin forma literară ce au fie-care.

«modernă, autorii poemei *Ramayana* din *India* ?
 «Dar atunci, acești din urmă, unde au putut găsi
 «un *uvraj* anterior ? Cred că *Lamartine* să îns-
 «pira une orî din *Ossian* și *Ossian* din *Niebelun-*
 «gen ; dar ajungînd la această epocă, nu trebuiește
 «să admitem că a existat un om, care prin singura
 «putere a geniului său, a scos, din învîlmășagul
 «ideilor comune, materia unei admirabile poeme?» ¹⁾
 Dar atunci, dacă din cele mai bătrîne timpuri, au
 putut exista oameni, cari să producă opere atît
 de geniale și strălucitoare, de ce n'am admite că
 și poeții și scriitorii noștri moderni, ar putea pro-
 duce la rîndul lor asemenea opere?

Evoluțiunea crierului omenesc, pe de o parte,
 progresele mărețe ale civilizațiunei pe de altă parte,
 ne-ar putea duce la concluziunea că scriitorii de astăzi
 ar putea produce opere cu mult mai strălucitoare
 de cît bătrîniî barzi și scriitori ai timpurilor vechi.

*Pentru ce dar am micșora așa de mult puterea
 producătoare și genialitatea scriitorilor moderni ?*

Rezumînd cele spuse pînă acum, vom zice: sub
 aceleași influenți, la diferite națiuni, ar putea să

¹⁾ Bonjean, în opera citată, ne spune de asemenea că
Virgiliu nu se poate explica fără *Omer*, dar atunci, ne
 întrebăm noi, cum ne-am putea explica pe *Omer* ? Și
 mai departe : *Racine* de asemenea nu se explică fără
Sofocle și *Euripide*, iar *Boileau* fără *Horatiu* : *Alfred* de
Musset chiar, nu se poate explica,—dupe *Bonjean*,—fără
Shakespeare și *Byron*. Dar atunci cum putem să ne ex-
 plicăm pe *Sofocle*, *Euripide*, *Horatiu* și chiar pe *Shakes-*
peare și *Byron* ? Ast-fel stînd lucrurile, s'ar crede că
 nu proprietatea literară este cea ce se discută autorilor,
 ci gloria, făcînd din toți scriitorii moderni niște ordi-
 nari plagiatori !

apară una și aceeași carte, purtînd pecetia ideilor timpului și a mediului social și economic predominant. Nu aceste influențe ne interesează pe noi. Ceia ce voim să revendicăm în favoarea proprietății literare, este numai modul particular de concepțiune al ideilor și forma cu totul particulară și absolut personală ce autorul a știut să dea operei sale, într'un cuvînt recompensa muncii și talentului său. ¹⁾

Adversarii proprietății literare între altele mai adaugă: «*Pentru ce să se acorde dreptul de proprietate numai poezilor și tuturor celor alți scriitori, și să se refuze unor genii ca Descartes și Keppler pentru descoperirile lor științifice a căror autori sunt ei?*»

E adevărat acest lucru, dar prin însăși forța lucrurilor trebuie să se întîmple ast-fel. Dacă nu se acordă un drept de proprietate acestor savanți pentru descoperirile lor științifice, cauza este că acest drept n'ar putea avea nici o bază, neexistînd obiectul pe care s'ar sprijini, aceste descoperiri fiind independente de ori-ce formă. Acest rezultat este

¹⁾ Vorbînd de proprietatea literară, *Portalis* spunea următoarele în 1839 la Camera pairilor: «... *Là il n'y a pas seulement propriété par appropriation, comme disent les philosophes, mais propriété par nature, par essence, par indivision, par indivisibilité de l'objet et du sujet*».

Iar *Duvergier* ne spune: «... *Le verre d'eau que je puisse dans un fleuve m'appartient par cela seul que je m'en suis saisi. Pourquoi donc les idées repandues dans le monde, que j'ai revêtues d'une forme speciale, que j'ai combinées avec d'autres idées, et dont j'ai fait un usage que personne n'avait jamais encore fait, ne m'appartiendraient-elles pas?*» (Rec. t. 66, pag. 290. col. II).

nenorocit de sigur, dar de aci nu trebuie să conchidem la neacordarea dreptului de proprietate, chiar acelor care 'l merită și 'l pot avea. Dar chiar în exemplul citat mai sus se poate aduce un remediū în cazul cînd inventatorul unei descoperiri e și autor de cărți. Așa Copernic dînd la lumină cartea sa «*De revolutionibus orbiun caelestium*» sau Locke opera sa «*Incercare asupra înțelegerii omenestii*» în acest caz, ideile fiind înbrăcate cu o formă particulară lor, ei se vor putea bucura de dreptul de proprietate. Pe lîngă aceasta, mai există pentru ei o altă recompensă mult mai superioară care 'i răsplătește de toate ostenele lor; aceasta e gloria. Posteritatea recunoscătoare va bine-cuvînta numele lor, încărcîndu'l de laude și admirațiuni; iată adevărata răsplată pentru mărețele lor descoperiri.

Nu voesc să zic prin aceasta că singura recompensă a geniului trebuie să fie numai elogiurile contemporanilor și ale generațiunilor viitoare. A admite aceasta, este a da o armă în mina adversarilor proprietăței literare, cari zic : banul, e ceva prea ordinar; poezia ar trebui să plutească în niște regiuni mult mai senine și poeții n'ar trebui să se gîndească la un lucru așa de comun; omul de litere n'ar trebui să facă de cît *artă pentru artă*.

De și obiecțiunea aceasta n'are cîtuși de puțin vre-un caracter juridic, mă voi mulțumi însă de a răspunde că recompensînd bănește pe un autor, este a 'i asigura traiul și libertatea necesară, așa fel ca dinsul să nu atîrne de nimeni, căci numai cu modul acesta cugetarea sa va fi o clară resfrîngere a ideilor și simțimintelor sale libere și pline de o sinceritate

energică. Autorul lipsit de un drept exclusiv de proprietate asupra operei sale, care ar putea să'i procure traiul zilnic și prin urmare libertatea de acțiune, forțat de împrejurări, va fi nevoit să se pună sub protecțiunea celor mari și puternici. Exemple avem în antichitatea întreagă și chiar în timpurile moderne. Și cine nu știe cât de mult pierde un scriitor din libertatea sa de a gândi, când atîrnă de altul.

Ne-a mai rămas o singură obiecțiune mai principală adusă de adversarii proprietății literare; ea se bazează pe pretinsa analogie ce există între proprietatea industrială și cea literară. Ei zic : nimeni n'a îndrăznit pînă acuma să susțină posibilitatea de a se acorda un drept perpetuu și absolut asupra operei inventatorului unei descoperiri sau a unei perfecționări mecanice. N'ar fi nimic mai dezastros, zic dînșii, nimic care să împiedice mai mult progresul omenesc, de cît acordarea unui brevet de invențiune, care să treacă peste limita citor-va ani. Or, adaugă dînșii, există o asemănare absolută între meritul inventatorului și acel al autorului, ast-fel că ar fi o nedreptate făcîndu-se diferență între drepturile unora și drepturile altora; într'un cuvînt, termină ei, servindu-se de o expresiune celebră pronunțată la tribună de marele orator Berryer, cu ocazia unei discuțiuni relative la proprietatea literară : *«le livre est la machine de l'inventeur.»*¹⁾

¹⁾. Eminentul nostru critic literar C. Dobrogeanu-Gherea în studiul său *«Idealurile sociale și arta»* apărut în vol. I al publicațiunii sale *«Literatură și știință»* clarifică în toate detaliile sale, diferența ce există între o operă de artă, de literatură și o operă științifică.

Maî întâi de toate e de observat că așa numita colaborațiune a omenirei, fondul comun al ideilor, are o influență cu mult mai puternică și joacă un rol cu mult mai mare cu privire la descoperirea unui inventator, de cît în compunerea cărței de cătră actor. În domeniul științei lucrările predecesorilor sunt de o utilitate foarte mare contemporanilor, cari continue, ca să zic așa, opera antemergătorilor lor; în literatură, această influență, această utilitate, nu 'și are de cît o importanță foarte restrînsă. Omul savant, înainte de a pune în practică descoperirea sa, are nevoie să cerceteze cu multă amănunțime și cu multă îngrijire, toate cercetările și studiile făcute de predecesorii săi în aceeași ramură. Adău-

«Se înțelege, zice Domnul Gherea, că pentru o operă «științifică de valoare, trebu » ca creatorul ei să cunoască «tot ce s'a făcut până la el în aceeași ramură științifică «și în cazul contrar, pseudo-savantul va face o operă ri- «diculă; dar nimeni de la Horatiu încoace, și sperăm că «și până la el, nu 'i-a venit în gând să susțină, că un poet «de geniu face o operă ridicolă, dacă nu va cunoaște tot «ce s'a scris în literatură până la el... Robert Burns, «cel mai are poet scoțian și unul din cei mai mari poeți «ai Engliterei, a fost un țaran muncitor de pămînt și «n'avea de cît crîmpeie de cunoștinți literare. Cu toate «aceste a produs lucrări geniale. Un țaran român care ar «avea aptitudini geniale pentru matematică, dar lipsit ab- «solut de ori-ce cultură, cum este, ar putea să ajungă cu «descoperirile lui până la tabla înmulțirii și dacă ar a- «nunța descoperirea, s'ar face ridicul; dar țaranul român «care nici n'a auzit de existența vre-unei literaturi, cre- «iază capete de operă cum sunt *Miorița*, *Mihu Copilul*, «*Meșterul Manolă*, etc., care ar putea să figureze cu cînte «în ori-ce literatură europeană. Deosebirea provine din «insuși deosebirea materialului cu care operează știința «de o parte și arta de alta, și din deosebirea modului «cum lucrează asupra noastră știința și arta. Știința are

gind acestor studii și acestor cercetări, descoperirile cercetărilor sale, și combinându-le, va face un pas mai departe în progresul științific, progres care va fi dus și mai departe de aceia care 'i vor continua cu cercetările. Să presupunem că dînsul, mulțumită acestor laborioase cercetări, descopere ceva nou. Va putea el oare să'si atribue tot meritul acestei descoperiri? De sigur că nu.

Cînd e vorba de invențiuni, în tot de-auna trebuie să se găsească un om care a străbătut calea mai dinainte, dar care, fie din cauza scurtimei vieții omenești, fie din cauza altor împrejurări, n'a putut ajunge cu cercetările până la sfîrșit. Ast-fel Denis Papin a precedat pe Watt, Jouffroy pe Fulton, așa încît nimic nu'i mai adevărat de cît cele spuse de Herold cu privire la acest subiect: «*L'inventeur*

«a face cu cunoștințele omenești, cu producțiunile intelectului omenesc, hotărîte, progresînde, acumulabile, «cari pot să fie strînse și consemnate; arta (literatură, «poezie) are a face cu sentimentele, emoțiunile, pasiunile, dorințele, năzuințele omenești foarte capricioase «și variabile după timp și loc și după fie-care om, ele «progresează foarte lent și sunt neacumulabile, neconsemnabile.

«Un om care se ocupă de matematici, va găsi în cutare «sau cutare volum consemnate toate cunoștințele matematice de la Pitagora pîna în zilele noastre? În care volum vom găsi consemnată gelozia de la Homer pîna în «zilele noastre? Și de aceia un om care vrea să facă o «operă de valoare în matematică, trebuie negreșit să cunoască întregul lanț al cunoștințelor acumulate, altminterlea va face o operă ridiculă; iar artistul care va zugrăvi gelozia, poate să facă o operă de mare valoare «necunoscînd nici pe Othelo.» (A se vedea «*Literatură și știință*» vol. I, pag. 264 și 265, din studiul D-lui Gherea «*Ideile sociale și arta*»).

n'a d'autre mérite que de faire le premier, ce qu'un autre eût tôt ou tard fait à sa place.» ¹⁾

Acum dacă ne întoarcem la autorul unei opere literare, vedem că lucrurile se schimbă. În crearea unui roman, unei nuvele sau unei poezii, ceea ce influențează mai mult pe autor sunt moravurile timpului, sunt ideile sociale sau economice predominante, cu alte cuvinte mediul social, moral și economic în care trăiește; influența operelor anterioare dacă poate avea de multe ori o înrîurire oare-care asupra scriitorilor, sunt cazuri destul de numeroase când această influență este nulă.

Căutînd acum motivul acestei diferențe care desparte pe autor de inventator, vedem că ea este următoarea: pe cînd autorul transformă și elaborează cugetarea, inventatorul transformă și elaborează materia. Marea lege a științei este progresul, perfecțiunea continuă și fără margine; ori-ce operă in-

¹⁾ A. Morillot face următoarea diferență între operele de artă și cele industriale: «L'oeuvre d'art tend essentiellement à l'expression du beau: ce qui la caractérise, «si infime qu'elle puisse être, c'est son but esthétique; «l'invention, au contraire, tend uniquement à un résultat industriel nouveau.

«L'oeuvre d'art est surtout marquée du sceau de la «personnalité, c'est l'oeuvre intellectuelle par excellence; «l'invention est moins fortement affectée de ce caractère, «parce qu'elle n'est qu'une restitution partielle de la «vérité et le produit d'un exercice laborieux du raisonnement.

«Il suit de là que l'inventeur est moins auteur de son «oeuvre que l'artiste ou le poète, car la vérité a quelque «chose d'immuable et de certain: elle est arrêtée par «les contours rigoureux de la science, tandis que la «beauté est une pur conception, et n'a pas d'existence «absolue en dehors de l'esprit qui la conçoit.»

dustrială e făcută pentru un anume timp; ea presupune îmbunătățiri succesive, așa că o invenție foarte însemnată de astăzi, poate fi mine cu totul nimicită printr'o altă invenție cu mult mai perfecționată. Aceasta e și cauza că brevetele de invenție se dau pentru o scurtă durată, ca unele ce se raportează la o *operă temporară*. Cu totul alt-fel se întâmplă când e vorba de un scriitor. Poet, istoric, dramaturg sau filosof, opera lor o dată scrisă, ea nu mai este perfectibilă. Cîntecele din *Iliada* datează mai bine de două mii de ani, și nimeni pînă astăzi nu s'a încercat să le perfecționeze.

✓ Frumusețea și măreția lor nu s'a micșorat cîtusi de puțin prin poemele generațiunilor ce s'a succedat de atunci și pînă astăzi. Memoriile lui Saint-Simon, și tragediile lui Racine n'a micșorat nimic din valoarea operelor lui Plutarh și Sofocle. Cine a perfecționat Istoria de la Tacit? *Din toate aceste, putem vedea că nu'i absolut nici o asemănare între un autor și un inventator, după cum vor să stabilească adversarii proprietății literare.* Între unii și alții există două diferențe esențiale din care într'un mod logic trebuie să reiasă diferenți tot așa de însemnate între caracterul drepturilor lor respective. ¹⁾ Se-

¹⁾ *Montalembert* a pronunțat în 1839 la Camera pairilor, următoarele cuvinte cu privire la acest fapt: »Je ne puis admettre, que jamais un brevet puisse être élevé au rang d'un bon livre, qu'un inventeur de machine, même de cette machine à feu dont M. Gay-Lussac a parlé avec tant d'enthousiasme, puisse être omis sur le même rang qu'un grand orateur ou un grand poète; que par exemple on puisse jamais nommer ensemble Papin et Homère. S'il en était ainsi, je crois que l'homme se

adaugă însă : « o calitate *sine qua non* a proprietă-
 « ței, este perpetuitatea ; brevetele de invențiune ne-
 « putînd'o avea, urmează că și drepturile autorilor să
 « n'o poată avea, analogia lor fiind probată ; *deci*,
 « *proprietatea literară nu este și nu va fi de cît o*
 « *paradoxă.* » Cum că nu există absolut nici o ana-
 logie între proprietatea industrială și cea literară
 am arătat mai sus. Ne rămîne de studiat acuma
 partea întîia a acestei obiecțiuni care cuprinde una
 din cestiunile cele mai controversate și mai des dis-
 bătute în diferitele congrese și discuțiuni parlamen-
 tare din Franța și Belgia.

Cestiunea e aceasta : *proprietatea literară trebuie*
sau nu, să fie un drept perpetuu ? ¹⁾ Cestiunea e

« *rapprocheraient en quelque sorte de la brute, ce serait*
 « *mettre le corps au niveau de l'âme, et si c'est là le*
 « *progrès que l'avenir nous réserve, je souhaite ardem-*
 « *ment de n'en être ni le complice ni le témoin !* » Două
 ani după aceasta *Vatout* roagă Camera deputaților....
 « *qu'on lui laisse au moins quelques illusions dans ce*
 « *siècle déjà si matériel ;..... laissez-moi croire qu'il y a*
 « *pour l'humanité, deux existences, l'existence matérielle*
 « *et l'existence de l'intelligence et de l'imagination : ran-*
 « *gez dans la première les chemins de fer, les bateaux*
 « *à vapeur, le métier à la Jaquart, mais laissez-nous ad-*
 « *mirer comme des choses exceptionnelles et presque*
 « *surhumaines* *Athalie, le Misanthrope, le Système de*
 « *Newton, l'Apolon de Belvédère et la Sainte-Famille de*
 « *Raphaël !* »

¹⁾ Cu ocaziunea discuțiunei proiectului de lege asupra
 drepturilor autorilor, din 1866, membrii comisiunei în-
 sarcinați cu aceasta, hotărîră ordinea lucrărilor în modul
 următor : 1) Discuțiuni asupra cestiei generale și *propu-*
nerea perpetuității ; 2) în cazul respingerei principiului
 perpetuității, se va discuta propunerea prelungirii ter-
 menului acordat moștenitorilor autorului, de la 30 ani
 la 50 ; 3) în fine, îmbunătățirea legii actuale, coordona-
 rea sa cu Codul și abrogarea legilor anterioare.

foarte delicată și pentru acest motiv vom examina-o cu multă băgare de seamă, abstracțiune făcînd de dispozițiunile legiuirilor în vigoare, cari prezintă multe lipsuri și multe anomalii. Să examinăm mai întâiu dacă motivele favorabile perpetuității proprietății *în genere*, sunt sau nu favorabile și proprietății literare. Să vedem dacă justiția și utilitatea socială se împacă cu principiul transmisibilității și perpetuității acestui fel de proprietate.

Dacă luăm justiția, atunci cea mai mică îndoială nu există; ea se împacă foarte bine cu principiul menționat. Autorul lucrînd, cartea este rodul muncii sale; el merită recompensa cea mai complectă posibilă. El o va obține prin transmisiunea drepturilor sale la o a treia persoană, la un editor de exemplu în schimbul unei remunerațiuni, ca plată a cesiunii

Prima parte a discuției, acea care propunea principiul perpetuității este admisă cu o majoritate de 19 contra 3, în următorii termeni: «La commission considérant que «les oeuvres de l'esprit et de l'art constituent une véritable propriété, et que, par cela même, il est juste que «cette propriété se perpétue indéfiniment, est d'avis qu'une «sous-commission soit chargée de proposer un projet de «loi, pour régler la propriété littéraire et artistique «en prenant pour base de son travail, le principe de la «perpétuité.»

Dintre toate legiuirile diferitelor țări, singur *Mexicul* a admis pînă astăzi perpetuitatea drepturilor autorilor. Articolele 1246 și 1253 din Codul Mexican sunt foarte clare în această privință.

Art. 1246 : «La propriété des produits du travail et de «l'industrie se règle par les mêmes lois que la propriété «du droit comun.»

Art. 1253 : «L'auteur jouira du droit de propriété littéraire pendant sa vie : à sa mort la propriété littéraire «passera à ses héritiers conformément aux lois.»

făcute. Dacă însă autorul poate și are dreptul să-și transmită opera sa altuia, cu titlu oneros, n'ar putea fi nici un motiv serios de a-i interzice satisfacțiunea morală și intimă, de a se bucura de dreptul de a o transmite cui-va, cu titlu gratuit. Dar dacă donațiunea nu-i este interzisă, atunci sub ce motiv ar fi interzisă autorului facultatea de a transmite dreptul său printr'o dispozițiune testamentară? Sub nici unul, afară dacă nu se hotărăște ca dreptul de proprietate literară să fie un drept viager, ca uzufructul. Dar, a face viager dreptul autorilor, înseamnă a le ridica cea mai mare parte din drepturile lor, și a le micșora foarte mult dreptul de cesiune cu titlu oneros. În acest caz, care va fi editorul său librarul care va conveni să cumpere dreptul de reproducere al operei manuscris, dacă facultatea exclusivă a exploatațiunii este supusă acestui teribil *alea*: moartea autorului! Cum s'ar putea ca dreptul editorului să mai dureze încă, cînd dreptul autorului va fi stins? Cum s'ar putea ca cesionarul să se bucure de un drept mai întins, și mai mare de cît acel al cedentului? Fără să reducem pe autor la rolul unui simplu uzufructuar, justiția cere ca dreptul său să-i supravețuiască și să-i fie transmisibil după moarte. Inse, noi am demonstrat că autorul trebuie să fie recunoscut ca proprietar absolut al operei sale. El fiind proprietar în timpul vieței, va fi ast-fel pînă la cel de pe urmă moment al vieței lui. Sfirșitul său nu poate modifica într'un nimic caracterul dreptului său. Și dacă transmisiunea testamentară devine cu modul acesta corolarul necesar, urmarea forțată a dreptului recunoscut autorului încă din viața sa, pentru ce nu am

admite și transmisiunea pe cale de succesiune *ab intestat* al acestui drept? Știm că în acest caz legea chiamă la moștenire pe rudele cele mai de aproape ale defunctului. Afară de cazul cînd sunt moștenitori rezervatari, legea fixează transmisiunea patrimoniului lui *de cuius* numai în lipsa orî cărei dispozițiunii testamentare, așa fel după cum să presupune că ar fi făcut și defunctul dacă n'ar fi murit *ab intestat*.

În zadar adversarii proprietăței literare, vin cu considerațiunii sentimentale, trase din dragostea profundă ce orî ce autor are pentru opera sa, spre a susține respingerea acestei transmisiuni a dreptului de proprietate literară. Autorul nu se gîndește, zice ei, de cît la gloria sa viitoare, la renumele de care va fi încunjurată memoria sa în viitor. Față cu aceste emoțiuni dulci ale mărireii, el nu are timpul să se gîndească la moștenitori, sufletul seî tresărind la speranța de a'și vedea numele imortalizat.

Nu, oameniî de litere, nu pot fi lipsiți de sentimentele cele mai intime și cele mai pline de iubire cum sunt acele care 'î leagă de familia lor. Ei 'l au poate mai presus de cît orî cari alțiî, avînd în vedere temperamentul lor de artist, mai lesne impresionabil. Iubirea de glorie nu va putea să le nimicească nici odată isvorul celor mai curate afecțiunii, cum sunt acelea de familie. Fără îndoială că gloria și renumele viitor, preocupă foarte mult pe un scriitor, dar nu 'î mai puțin adevărat că viitorul copiilor seî îl preocupă tot așa de mult. El vede, ca și noi, două avantagii în publicarea operei sale: unul cu totul material, adică exploatațiunea unei valori pecuniare, capabilă de a 'î procura lui și familiei sale,

averea și fericirea. Cine ar putea susține serios, că un autor, trecînd cu vederea necesitățile sale și ale familiei, ar consimți bucuros să facă *cadeau* opera sa, domeniului public?!

Dar, acest drept de proprietate literară, transmisibil fiind moștenitorilor direcți ai autorului, va înceta el de a mai fi transmisibil în miinele lor și va trebui ca la moartea lor să se stingă, căzînd în domeniul public? Și întru cît oare acest drept ar fi alt-fel privit de cît cele-alte valori mobiliare pe care moștenitorii le primesc, ca la rîndul lor să le transmită moștenire altora? De ce creanțele chirografare și ipotecare, valorile fiduciare, rente de-ale statului, etc... agonisite prin munca și ostenelele unui om, se pot transmite indefinit moștenitorilor succesivi, de și nouile generații n'au adăugat nimic la valoarea lor primitivă, și de ce dreptul de proprietate literară n'ar fi și el transmisibil tot indefinit, ca împlinind aceleași condițiuni? Dacă sentimentul de echitate și justiția însași ne oprește de a lipsi pe moștenitori de creanțele și valorile menționate mai sus, cum s'ar permite oare o spoliare identică cînd e vorba de proprietatea literară? Ca și ori-ce altă acumulare de muncă omenească, acest drept particular, trebuie să fie indefinit transmisibil. Aceasta e și just și echitabil. ¹⁾

¹⁾ Cu privire la cestiunea transmisibilității și perpetuității propr. lit. precum și a asimilării acestei proprietăți cu proprietatea funciară, a se consulta mai desvoltat: Ed. Laboulaye, *Études sur la propriété littéraire en France et en Angleterre*; Mareschal: *Mémoire sur la perpétuité de la propriété intellectuelle*; Cassati:

Să vedem acum dacă și utilitatea socială se împacă cu acest principiu al transmisibilității și perpetuității proprietății literare. Mai înainte însă de a ajunge la o conculziune afirmativă asupra acestei cestiuni, să vedem care ar fi rezultatul temporaneității drepturilor autorilor, susținute de uni. Am văzut că din punct de vedere al justiției ar fi o nedreptate din cele mai mari de s'ar limita la un număr oare care de ani drepturile autorilor; din punct de vedere al utilității generale ar fi una din cele mai mari greșeli. Există în economia politică o lege care se poate rezuma ast-fel: «*ceia ce e drept e tot de-auna folositor.*» Care ar fi într'adevăr rezultatul temporaneității, de cât de a asigura o remunerațiune completă și foarte avantagioasă scrierilor frivole, produse ale momentului, al căror succes efemer este mai în urmă înlocuit cu uitarea cea mai absolută?

Cei trei zeci de ani acordați de unele legiuri, după moartea autorului, sunt prea mult pentru niște

Un projet de loi sur la propriété littéraire et artistique în *Revue prat. de droit. Fr.* pag. 113 și urm. (tom. XIII).

Contra perpetuității numai: Gastambide, *Histoire et théorie de la propriété des auteurs* pag. 77 și urm.; Mourlon: *Examen du projet de la loi sur la propr. litt. et artistique* în *Rev. prat.* tom. XVII pag. 5, 138, 193, 314 și 400; Herold: *Sur la perpétuité de la propr. litt.* în *Revue prat.* tom. XIII pag. 394.

Contra perpetuității și asimilărei propr. lit. cu propr. funciară: Renouard: *Traité des droits d'auteur* tom I pag. 443; Gournot: *Du principe des droits d'auteur et de la propriété.* Tailleur: *Du droit des auteurs* în *Revue pratique de dr. Fr.* tom. XVI pag. 145. Proudhon: *Les Majorats littéraires* pag. 54 și Groz într'un articol foarte important publicat în *Revue pratique* tom. XXI pag. 533 și intitulat: «*Le droit de propriété litt. doit-il être temporaire ou perpétuel?*»

ast-fel de scrieri; ele vor trece în împărăția veșniciei uitării cu mult mai înainte de împlinirea acestui termen, și chiar în cazul când legea și-ar întinde pentru mai mult timp protecțiunea sa, această protecțiune pentru dinsele, ar fi de prisos, ¹⁾ Dar nu aceste sunt cărțile care preocupă atențiunea legiuitorului. Victimele temporaneității vor fi acele scrieri geniale și profunde, neînțelese câte o dată de contemporani, scrieri izvorite din crierul unor oameni rari, după lungi și obositoare meditațiuni. Ast-fel Milton, nu s'a bucurat cîtuși de puțin în timpul vieții sale de succesul și gloria ce a avut mai în urmă nemuritoarea sa epopee «*Paradisul pierdut*.» Dante, divinul Dante, fiind exilat, moare în cea mai mare mizerie, neprevăzînd că același secol care l'a lasat să moară de foame, va crea la Florența o catedră pentru explicațiunea și studiarea sublimei sale trilogii. Și cite exemple de acestea nu s'ar putea aduce. *Dar nu mai departe de cît la noi: cine nu cunoaște mizeria în care a trăit cel mai genial poet al nostru, tristul și nenorocitul Eminescu. Și cine se va bucura în viitor de fructul chinuitoarelor sale nopți de sbuciumare sufletească? Cine va trage foloasele izvorite din consumarea crierului său? De sigur că librarii și editorii viitori.*

E constatat că gustul publicului nu poate fi așa

¹⁾ Cu privire la acest fapt, deputatul Marie pronunță în Camera franceză următoarele cuvinte pline de spirit: «*Ainsi donc,... protection perpétuelle des oeuvres mortelles, protection temporaire des oeuvres immortelles!*» (Camera franceză. Discuțiunea asupra proiectului de lege din 1866, cu privire la drepturile autorilor.)

de pur și așa de sincer la contemporani; de multe ori posteritatea singură poate aprecia în toată extenziunea ei, genialitatea unui scriitor de valoare. Sunt miî de împrejurări neînsemnate care întunecă la început frumusețea unei opere; și o lege care ar veni ca să ridice drepturile autorului tocmai atunci cînd posteritatea ar recunoaște valoarea operei sale, ar fi o lege spoliatoare a singurului avut lăsat de autor familiei sale. Ce perspectivă întristătoare pentru un scriitor: va putea el să reziste grozavului conflict care se naște în sufletul său între afecțiunea părintească, grija propriei sale existenți și acea a renumelui său? Va putea el rezista atracțiunilor pline de farmec ale avereî, de care s'ar putea ușor bucura, imitînd pe cei mai mediocri din colegii săi, sau va lipsi de pîinea zilnică pe copiii săi, în cazul cînd urmînd îndemnului genialității sale, și va consacra viața în crearea unui capo d'operă? Utilitatea socială este în acest caz strîns legată cu dreptatea. *E în interesul societății de a se proteja oamenii de valoare. Mărirea unui popor chiar, reputațiunea sa în afară, atîrnă foarte mult de mulțimea oamenilor de geniu ce acel popor 'i posedă. Dar chiar din punct de vedere material, e în interesul societății de a încuragia pe autori, operele lor literare fiind un adevărat izvor de venituri pentru un popor. Franța încasează milioane pe fie-care an.*

Trebuește dar să respingem un sistem, prin care s'ar răpi omului de geniu, orî-ce speranță de ași putea îmbunătăți felul vieței sale, sau cel puțin al urmașilor săi. Cea dintîi consecință a unui aseme-

nea sistem, ar fi compromiterea literaturii și înmulțirea cărților efemere și frivole care flatează gusturile și pasiunile momentului. Dar, dacă într'adevăr utilitatea socială e interesată de a nu se acorda autorilor un drept perpetuu asupra operilor lor, într'u cât temporaneitatea e favorabilă acestei utilități sociale.

Oare nu aceleași motive vor cere în numele interesului public, ca autorul să fie lipsit de fructul muncii sale, *imediat*? Și în timpul acordat de lege autorului și succesorilor săi imediați, nu vor mai fi acele inconveniente care se pot produce în sistemul perpetuității? Pentru ce legiuitorul ar trece cu vederea pentru moment această utilitate socială, pentru a o face să triumfe mai tirziu, în numele unei incompatibilități, născută chiar din cea dintâi zi? Dacă utilitatea socială nu se opune de la început pentru acordarea unui drept exclusiv autorului, pentru ce s'ar opune în urmă, când e vorba de moștenitori?

Cestiunea nu 'i tocmai așa ușoară și înțelegem foarte bine nehotărîrea legiuitorului; căci cum ar putea rezolva această problemă dacă ar trebui să nu sacrifice interesul nimănui? Totuși să nu credem că problema nu se poate deslega de cît numai cu sacrificiul uneia din părți; alt-ceva este de a cunoaște un drept și alt ceva de a determina modul exercițiului acelui drept. Să vedem dacă nu s'ar putea găsi o ast-fel de soluțiune, care să satisfacă în acelaș timp și interesele autorului, și ale familiei sale și ale societății.

Mai întâi de toate să ne lămurim asupra unui lucru: oare numai cînd e vorba de proprietatea lite-

rară să nasc conflicte de felul celor arătate mai sus? oare cu proprietatea funciară nu se întâmpla cite o dată tot ast-fel? De sigur că da. *Probă este expropriația pentru cauză de utilitate publică.* Și legile existente de la noi și din cele alte țări au știut să prevadă atit de înțelepțește acest conflict și l'au rezolvit într'un mod așa de just în ceia ce privește proprietatea funciară. De ce n'au făcut acelaș lucru și cu proprietatea literară? Cu tot respectul de care 'i încunjurată proprietatea funciară în Codul nostru ca și în al celor alte țări, vin momente cînd interesul social, cere într'un mod absolut, violarea ei. În cazul acesta, proprietarul solului se vede obligat de a renunța la drepturile sale, în schimbul unei despăgubiri proporționale cu pierderea suferită, despăgubire statornicită după cele mai stricte reguli de dreptate. Ei bine, de ce nu s'ar urma tot în felul acesta cînd e vorba de proprietatea literară? Pentru ce din cauza imperioaselor necesități ale utilității sociale s'ar trece cu vederea necesitățile nu mai puțin însemnate ale autorului și ale descendenților săi? Cum s'ar putea sfărâma așa de ușor un drept tot așa de puternic ca și acel pe care 'l are stăpînul unui cîmp sau al unei case, cînd și dreptul autorilor are aceleași baze și aceleași sorginți? Sub ce motiv s'ar putea refuza reprezentanților autorului o compensațiune bănească, o îndemnitare? N'ar fi bine ca aceleași măsuri cu aceleași remedii care se iaă cînd e vorba de proprietatea funciară, în cazul unei expropriații pentru cauză de utilitate publică, să se ia și atunci cînd e vorba de proprietatea literară?

Dar, îmbrăţişînd sistemul acesta, să nu se creadă de aci că aş putea admite şi aceleaşi proceduri în ceia ce priveşte expropriarea. Alt-fel se procede cînd avem de a face cu o carte şi alt-fel cînd e vorba de un imobil. După cum dreptul de proprietate se exercită într'un mod special, corespunzător naturei obiectului protejat de acel drept, tot ast-fel şi la expropriaţiune trebuie să se aibă în vedere felul obiectului, expropriarea trebuind a se face în armonie cu esenţa lui.

Vom respinge dar părerea unora care voesc să asimileze expropriaţia proprietăţii funciare cu a acelei literare, cerînd şi pentru această din urmă ca şi pentru cea dintâi o indemnitate drept despăgubire. De la început dăm la o parte ideia unui capital unic, plătit o singură dată. Nu ne unim de asemenea nici cu părerea eminentului jurisconsult Louis-Antoine Seguiet care apără expropriaţiunea orî-cărui uvraj nou, de îndată ce era produs, în schimbul unei sume fixate de o comisiune însărcinată permanent cu evaluarea tuturor scrierilor noi. Dificultăţile ce s'ar ridica în ambele aceste două cazuri, ar da naştere la o mulţime de anomalii.

Dar atunci, ni se va putea zice, cum şi în ce limite s'ar putea respecta drepturile scriitorilor şi ale reprezentanţilor lor? Şi cum s'ar putea face aceasta fără a se atinge interesul social? Răspunsul cel mai practic, cel mai raţional şi mai în conformitate cu natura obiectului ni 'l dă sistemul propus de comisiunea din Paris de la 1862. El consistă în o dare de atîta la sută pentru fie-care exemplar plătită *in perpetuum* descendenţilor autorului, de tot

librării și editorii scrierilor sale. Cu acest sistem s'ar pune capăt tuturor periculilor ce ar amenința pe autor său pe urmașii lui, traiul lor fiind asigurat, iar pe de altă parte justiția și utilitatea socială n'ar suferi nimic.

Ar fi un remediu și în contra simplei perpetuități, care fiind cedată de autor, editorului său, de cele mai multe ori pentru sumi foarte neînsemnate, ar avea ca rezultat aceleași rele pe care le-am semnalat vorbind de sistemul temporaneității.¹⁾

Prin sistemul dăreii de atita la sută pentru fiecare exemplar, plătită *in perpetuum*, se împacă toate drepturile; acest sistem proteje de o potrivă și proporțional cu interesele lor, cele trei părți cari sunt în luptă: pe scriitor sau artist, pe public și pe editor.

Avocatul Janlet, în cartea sa «*De la protection des oeuvres de la pensée,*» formulează acest sistem în modul următor:

«*L'auteur jouira pendant toute sa vie et les héritiers pendant cinquante ans de la propriété pleine et entière de tous ses droits. Après ce laps de temps, l'oeuvre tombera dans le domaine public, à charge pour tout éditeur de payer aux ayants-cause de l'auteur un droit de cinq pour*

¹⁾ În timpul unei discuțiuni celebre ce a avut loc în Parlamentul englez, cu privire la acest fapt, renumitul publicist Macaulay zicea:

«*Perpetuitatea literară n'a împedecat pe nepoata lui Milton de a cerșători de oare-ce această perpetuitate n'a împedecat pe Milton de a-și vinde dreptul său, pe un preț de nimic, librarului Thompson.*» (Renouard op. cit. pag. 92.)

«cent du prix fort de tous les exemplaires compris dans chaque édition.» ¹⁾

Această dispozițiune conservă autorului și moștenitorilor săi în timp de cinci-zeci de ani dreptul exclusiv și absolut de proprietate asupra operei create. Ea e foarte importantă, de oare-ce autorul în timpul vieții sale, sau moștenitorii în decursul celor cinci-zeci de ani, au tot timpul, de a nimici o operă, când ea ar fi dezonorantă pentru autorul ei, cum ar fi de exemplu o carte imorală, scrisă în cine știe ce timp și în ce împrejurări și care ar atinge reputațiunea autorului. E în interesul scriitorului și a societății de a se distruge asemenea cărți, care de ar cădea în domeniul public, ar fi obiectul de speculă al vreunui librar iubitor de scandele. Pe lângă aceste, sistemul menționat nu aduce nici o împedecare notelor, comentariilor și criticilor ce s'ar putea adăuga după moartea autorilor, operelor lor, de diferiți critici sau comentatori. ²⁾ Traducțiunile de asemenea, vor putea rivaliza între ele prin exactitatea lor, nepunându-li-se nici o piedică, ca și sub legislația actuală. Concurența între librarii și va putea lua tot sborul ei, în folosul publicului, darea de cinci la sută asupra fie-cărui exemplar, datorită moștenitorilor auto-

¹⁾ A se vedea Delalande «*Edute sur la propr. lit. et art.*» pag. 23, 24 și 25 diferitele sisteme propuse, pentru perceperea acestei dări

²⁾ Napoleon I zicea următoarele, cu privire la acest fapt, în discuția proiectului din 1810: «La perpétuité de la propriété littéraire aurait de dangers; le progrès des lumières serait arrêté, puisqu'il ne serait plus permis de commenter, ni d'annoter les ouvrages, les gloses, les notes, les commentaires ne pouvant être séparés d'un texte qu'on n'aurait pas la liberté d'imprimer.»

rulei, fiind prea mică, pentru a putea ocaziona ridicarea prețului exemplarelor. În acest sistem, autorul 'și va vedea retribuite în modul cel mai just scrierile sale, avînd în acelaș timp și mîngîierea că o remunerație perpetuă va menține în patrimoniul familiei sale, valoarea creată de dînsul. Unde se mai pune faptul că unele opere neîndestul apreciate de contemporani, capătă o valoare științifică cu mult mai mare în viitor și prin urmare un avantaj pecuniar mai apreciabil pentru moștenitori.

Unii publiciști au propus ca această dare acordată *in infinitum* succesorilor autorului dupe trecerea celor cinci zeci de ani, de către orîcine va edita opera literară căzută în domeniul public, să fie *incesibil și inseizabil*.

La prima vedere s'ar părea că aceste două caractere sunt absolut necesare acestui venit sau dări perpetue, în interesul moștenitorilor unui scriitor neprevăzător, cum bunioară a fost La Fontaine, care:

«.....s'en alla comme il était venu,
«Mangeant son fond avec son reven».

De aceia s'a propus ca atît autorii cît și moștenitorii lor, să nu se poată bucura de facultatea de a înstrăina acest venit perpetuu, prin testament sau acte între vii.

Această soluțiune însă, nu poate fi primită. Dreptul de proprietate literară trebuie lăsat sub imperiul dreptului comun ¹⁾. El trebuie să fie în mîna autorului sau a moștenitorilor săi, tot așa de întins și de com-

¹⁾ Cum de exemplu este în legislația Mexicului, art. 1246 și 1253.

plect după cum se află în mîna unui agricultor său al titularului unei rente perpetue de-ale Statului. A face acest drept incesibil și insezisabil, ar fi să punem pe autor sub tutelă, și nu acesta este scopul sistemului arătat. Ținta acestui sistem este satisfacerea utilității sociale și împăcarea acestei utilități cu drepturile sfinte ale autorului. După cum rentele Statului, au fost create perpetui, cu capital neexigibil, în interesul Statului, de asemenea acest sistem, nu are în vedere de cît utilitatea socială, creînd un drept perpetuu în profitul surcesorilor autorului. Dar după cum perpetuitatea rentelor Statului nu se opune cesibilității lor, de asemenea și perpetuitatea dăreii menționate nu poate să se opună la cesiune.

Nu există absolut nici un motiv pentru a deroga de la dreptul comun, introducînd regulamente speciale. De alt-fel sistemul incesibilității cuprinde o mulțime de dificultăți în aplicarea lui, asupra cărora n'avem nevoie de a ne opri.

Conchidem deci, că dreptul de proprietate literară nu trebuie alt-fel privit din punct de vedere al cesibilității și insezisabilității, de cît ca orî-ce alt drept mobilier. Autorul va putea deci înstreina definitiv și dreptul său și dreptul asupra dăreii perpetue, care nu'i de cît corolarul său.

Acum vine întrebarea : oare sistemul acestui venit perpetuu, luat ca dare de atita la sută asupra fiecărui exemplar de la toți editorii operei autorului, după trecerea timpului cerut pentru ca opera să cadă în domeniul public, venit rezervat succesorilor autorului, este el lipsit de orî-ce inconveniente ? De sigur că nu. Dar dintre sistemele ce s'au propus până

astă-zî în Franța, țara care s'a ocupat mai mult cu rezolvarea acestei cestiuni, acesta mi se pare cel mai just și mai propriu naturei proprietății literare. El împacă mai mult de cît ori-care altul și justele interese ale autorului și cerințele nu mai puțin juste ale interesului social. El proclamă perpetuitatea drepturilor autorului înlăturînd în acelaș timp periculoasele urmări ale acestei perpetuități ¹⁾.

¹⁾ La 19 Decembrie 1823, o ordonanță regală încredință studiul cestiunei proprietății literare unei comisiuni compusă din bărbații cei mai distinși în litere și politică din Paris: *Portalis, Royer-Collard, Lally Tolland, Villemain, Augier* sub preșidenția lui *Rochevoucauld*. În sinul acestei comisiuni s'aû pronunțat discursuri strălucitoare de elocvență și energie de către *Lally-Tollendal* și *Augier*. Părerea acestui din urmă, mai ales, este tot ce s'a putut spune mai complet și mai energic asupra cestiunei ce ne interesează. Discursul său fiind foarte important, extrag din el următoarele: «Un om concepe «ideia unei opere literare; el meditează, plăzmuște subiectul în imaginațiunea sa, dîndu'i în fine forma dicțiunei sub care trebuie să fie comunicat celor alți. Orî «ce s'ar zice de comunitatea ideilor și a faptelor, totul «ce rezultă din această serie de operațiuni, este, de sigur, «un produs al facultăților autorului, cel mai direct, cel «mai personal și cel mai exclusiv ce s'ar putea imagina. «A susține contrariul, ar fi să îndrăznim a zice că *Athalie* «nu aparține lui *Racine*, *Tartuffe* lui *Molière* etc... Opera «despre care vorbesc, a fost scrisă cu condeiul pe hirtie; «sub această formă de manuscris, ea nu este numai o «proprietate intelectuală ci și materială, un fel de mobil, «care aparține cu desăvîrșire numai autorului, de care «el poate dispune după plăcerea sa și care trebuie să rămîna, după moarte'i, moștenitorilor săi. Orî ce proprietate știm că aduce un folos, un câștig, fie vinzîndu'i «fructele, fie închiriînd altuia exploatarea ei. E de neîgăduit că autorul, proprietarul manuscrisului, 'l poate «împrumuta succesiv, la zece, la douăzeci, la o sută sau «la o mie de persoane, cerînd de la fie-care din ele în

II

Producțiunile dramatice și muzicale

Am văzut care sunt drepturile autorului unei opere literare. Ne rămâne acum să vedem dacă autorul unei opere dramatice sau muzicale se bucură de aceleași drepturi, de care am văzut că se bucură poetul,

«schimbul plăcerii sau cetirei instructive ce le-a procurat, o plată oare-care. În orî-ce mîini s'ar putea găsi manuscrisul, el nu încetează nici o dată de a fi proprietatea autorului.

«Dar, acest mod de comunicare e lung și incomod. Din fericire, o artă miraculoasă, descoperită în secolul 15-a, ne-a pus la dispoziție mijloacele de a face repede și cu puține cheltuieli, un mare număr de copii după manuscris, care pot fi distribuite în acelaș timp, la toate persoanele care voesc să guste farmecul operei apărute, în schimbul unei plăți. Dacă autorul ar poseda instrumentele și procedurile acestei arte, ar putea el însuși să fabrice aceste copii; dacă ar avea obișnuința și mijlocele negotului, ar putea el însuși să le vîndă; dar, el nu poate nici una nici alta. Pentru aceasta el se adresează la un tipograf și la un librar. Intervenirea tipografului nu poate fi de cît aceea a unui lucrător care trebuie plătit pentru munca sa; intervenirea librarului iarăși ca aceea a unui comisionar care trebuie plătit pentru munca ce depune în distribuirea exemplarelor. Atît lucrarea unuia cît și a celui alt, este salariată de însuși autorul operei, orî-care ar fi dispozițiunile luate.

«Dar autorul a împărțit copiile primind prețul lor. Fie-care din aceste copii, devin la rîndul lor, în mîinile acélor ce le posedă, o proprietate mobilă, de care poate uza după cum ar crede că 'i mai bine, și care după moartea lor vor deveni proprietatea moștenitorilor. Această proprietate este însă numai o copie, adică o comunicare a manuscrisului, care diferă de cea dintîiu numai printr'aceia că proprietarul (autorul) păstrează în mîinile sale mijlocul de a reînoi, orî de cîte orî va voi, copiile extrase după opera sa. Însă, orî-ce copie,

romancierul, istoricul sau filosoful, al unei opere literare. Aceleași motive, tot atât de puternice, ne fac să acordăm și acestui nou gen de autori, aceleași drepturi pe cari le-am acordat celor dintii. Atît poetul dramatic cît și compozitorul muzical, creînd o operă de artă, au produs o valoare nouă; ei trebuiesc

«presupune un original, un fel de tipar, după care se pot scoate alte copii. Originalul subzistă, ori cît de mare ar fi numărul copiilor; aceste copii nu l'au putut distruge, după cum ele nu pot avea vre-o influență asupra dreptului de proprietate care este strîns legat de original. Dacă posesorul unei copii tipărite ar voi s'o înmulțească prin aceleași proceduri cu care a fost făcută copia, el ar atenta la proprietatea originalului, nimicînd-o sau micșorînd-o în mîinile proprietarului. Aceasta ar constitui un delict pe care legile trebuiesc să'l pedepsească, și pe care 'l pedepsesc în adevărcu atît mai mult cu cît autorul există.

«Dacă acest autor ar trăi etern, dacă el n'ar muri nicî o dată, cine ar îndrăzni să tăgăduiască că el n'ar fi etern proprietarul exclusiv al manuscrisului și al dreptului de a scoate după dînsul ori cite copii ar vroi? Dar, el moare; proprietatea sa trebuie să moară oare cu dînsul? Dacă opera sa, dacă originalul său este exclusivă sa proprietate în timpul vieții, ori cît de lungă ar fi ea, sub ce motiv oare n'ar fi și proprietatea moștenitorilor, după moartea sa și pînă la stingerea nemului său, după cum ar putea fi o casă sau un pămînt? Nu există absolut nicî un motiv.

«Cit despre mine, eu sunt pe deplin convins acum, despre aceasta: o operă literară este o proprietate de o natură particulară fără îndoială, o proprietate *sui generis*, dar o proprietate tot așa de sfîntă ca ori-care alta, trebuînd să aibă aceleași urmări pe care le poate avea o proprietate ordinară, ori care ar fi greutatea aplicațiunei. Și sunt convins că singure aceste greutăți au fost cauzele cari au împiedecat sincera declarațiune a principiului proprietății literare, și care au forțat pe legiuitor de a restrînge și a mărgini adese ori drepturile cele mai legitime ale autorilor.....»

deci răsplătiți pentru lucrările lor. Și cum ar putea să fie răsplătiți alt-fel de cît garantîndu-se prin lege, pașnica și exclusiva exploatațiune a operei lor? De sigur că, alt-fel fiind caracterul special al obiectului și exercițiul acestui drept va fi alt-fel întrebuintat.

Pe cînd însă opera literară nu se poate împrăștiia în public de cît numai prin publicare, opera dramatică și muzicală poate fi pusă la cunoștința publicului în două moduri: prin publicare și prin reprezentare.

În primul caz, adică cînd autorul dramatic sau compozitorul muzical 'și publică numai operele lor, ei vor fi într'o situațiune absolut asemănătoare cu aceea a autorului unei opere literare; ast-fel fiind, n'avem nevoie să mai revenim asupra acestui caz, soluțiunile lor fiind identice.

Ne vom ocupa așa dar numai de cel de al doilea mod prin care o operă dramatică sau muzicală se poate aduce la cunoștința publicului, adică de reprezentarea operei dramatice sau de audițiunea partițiunei muzicale. Tot în acest loc intră și audițiunea operelor literare, de și aceasta se întîmplă mai rar. Ast-fel Charles Dickens și Tackeray, obișnuiau de a ține lecturi publice, în care 'și citeau operele lor înaintea unui numeros și entuziast public. Și la noi s'a făcut cite-va reprezentațiuni literare de felul acestora, de către unii dintre poeții și literații noștri. Vine acum întrebarea: cine are dreptul să organizeze sau să autorize o reprezentațiune sau o audițiune publică? Bunul simț ne spune că autorul. Au fost însă Directori de scenă, în Franța mai ales, pe

timpul lui Beaumarchais, cari au pretins că dinșir să aibă acest drept, în paguba drepturilor autorului. Inutil de a mai insista. Atît directorul cît și cei alți actori, nu sunt de cît instrumentele prin mijlocirea cărora publicul este pus în cunoștință cu opera autorului. Fie-care obiect necesită un gen special de publicitate, și artistul care interpretează un rol, este pentru dramaturg, ceea-ce cartea este pentru un romancier. Și cum nimeni nu poate publica o carte fără consimțimîntul autorului, de asemenea nimenea nu poate fără acest consimțimînt, să reprezinte înaintea publicului o dramă sau o partițiune muzicală. ¹⁾

De asemenea, tot ce am spus în privința transmissibilității și perpetuității operei literare, asupra cerințelor utilității sociale și a inconvenientelor permanenței dreptului exclusiv de reproducțiune și exploatațiune, se aplică perfect și cînd e vorba de operele dramatice și muzicale și aceasta nu numai din punct de vedere al publicării ci și din acel al reprezentațiunii.

¹⁾ Nu intră aici cazul cînd un Director de teatru, ar procura actorilor săi copii după manuscris, fie-căruia după rolul său. *Rendu* declară că asemenea copii aplicate limitativ rolurilor fie-căruia actor, și făcute pentru trebuința unui singur teatru, nu constituiesc o contrafacere. Se întîmplă cu totul din contra, dacă Directorul, ar procura asemenea copii unui alt teatru; în cazul acesta ar fi o adevărată exploatațiune a operei.

2) Extrag din avizul Societății autorilor și compozitorilor dramaticei adresat Asociației literare și artistice internaționale, reunită în congresul din 1889 la Paris, următoarea propunere pentru deplina garantare a drepturilor lor:

Art. 1. «Le droit absolu pour les auteurs et compositeurs dramatique d'interdire ou d'autoriser la représentation et la publication de leurs oeuvres, soit dans la

Dar din acest drept perpetuu ce s'ar acorda moștenitorilor unui dramaturg sau compozitor muzical, ar putea naște pericole destul de mari pentru viitorul operilor celor mai celebre. Moștenitorii autorului, sperind la un foarte mic avantaj bănesc, mai ales de la artiștii cari joacă prin provincie, ar putea interzice reprezentarea lor. Nu'i vorbă că perspectiva unei decepțiuni pecuniare poate fi compensată la autor prin speranța gloriei și a renumelui ce 'i s'ar putea face. Autorul crede tot-deauna în succes, și nenorocirea nu'i poate micșora mîndria și încrederea sa. Dar moștenitorii? Folosul bănesc fiind foarte mic pe de o parte, iar pe de alta nevoind să compromită o glorie deja cîștigată de autor, vor refuza permisiunea de reprezentare. Ca urmare a acestor cauze, arta dramatică va fi în pericol. Operile ușoare, scrieri dramatice de actualitate, succese de ale zilei, vor avea mai multă trecere de cît operele clasice, iar gustul publicului se va vicia.

«langue original soit traduites. Ce droit s'applique aussi
«bien aux oeuvres dramatiques et lyriques représentées
«ou exécutées, qui seraient manuscrites, autographiées,
«qu'à celles qui sont imprimées.»

Art. 2. «Le droit de publication des oeuvres dramatiques et musicales et leur droit de représentation sont
«absolument distincts l'un de l'autre, et la publication
«d'une oeuvre n'autorise personne à la représenter sans
«l'aveu de son auteur, pas plus que la représentation
«n'autorise à la publier sans son consentement, etc.»

3) Cînd e vorba de concerte gratuite, date în s op de binefacere, afară de Francia, mai toate legislațiunile celor alte țeri nu consideră de ilicite executarea diferitelor bucați de operă, fără consimțimîntul autorului. Legislația Danimarei, a Suediei și Norvegiei, precum și cea a Mexicului sunt categorice în această privință. (*Gastambide* op. cit. pag. 246).

Singurul remediū al unei ast-fel de situațiuni este adoptarea aceluiași sistem pe care l'am avut în vedere cînd am vorbit despre proprietatea literară: sistemul dăreii de atita la sută plătită *in perpetuum* succesorilor autorului, după trecerea timpului fixat în care dinșii se vor bucura de un drept exclusiv de proprietate. Adoptat acest sistem, moștenitorii nu vor mai avea nici o teamă că vor fi spoliați pe nedrept de directorii de teatre; publicul pe de altă parte, oamenii iubitori de adevărată artă, vor fi la adăpostul orî căruî speculator sau moștenitor prea riguros. De asemenea cifra mică și invariabilă fixată ca drept al autorului, după trecerea celor cincî-zeci de ani, va fi o sarcină foarte neînsemnată pentru directorii de teatru.

III

Producțiunile artistice ¹⁾

Pe cînd între producțiunile literare și cele dramatice și muzicale n'am găsit nici o diferență în

¹⁾ În orî ce operă artistică trebuie să distingem compoziția de execuție. Compoziția este fondul subiectului, concepțiunea artistului, intrapată într'un bloc de marmură sau pe o pînză. Execuția este lucrarea materială. Sculptorii obișnuiesc să încredințeze executarea materială a operei lor unor oameni speciali numiți practiciani. Așa de exemplu statuele de marmură sau de bronz nu sunt lucrate, de cele mai multe orî, de sculptor, după cum s'ar crede. Se înțelege foarte ușor cît de mult timp s'ar pierde narii artiști, dacă ei înșiși ar fi nevoiți să cioplească marmora. Sculptorul modern procedează astfel: ideia operei o dată concepută, el modelează forma și ondulațiunile ei în *terre glaise*, un fel de pămînt moale

ceia ce privește drepturile autorilor, natura obiectelor fiind aceeași, când e vorba de producțiunile artistice se va întâmpla cu totul alt-fel. O statuie sau o pânză pictată prezintă diferențe foarte mari față de o producțiune literară, dramatică sau muzicală. Pe când opera literară este imaterială, necompunând de cit un singur product; pe când reproducerea ei prin tipar, departe de a constitui o operă nouă, această reproducere nu'i de cit manifestățiunea însăși a poemei sau a dramei, opera artistică, din contra, ne oferă un dublu obiect, o dublă valoare: un product tangibil, tabloul sau statuia, și în al doilea loc, posibilitatea de a'l reproduce prin copie, gravură, litografie, fotografie, etc... care diferă foarte mult de reproducerea unei cărți. O carte tipărită în sute de imprimerii și scoasă în sute de ediții,

și primitor de orî-ce forme, pe care 'l fășonează pînă cînd concepțiunea sa de artist e reprezentată în toată perfectibilitatea ei desăvîrșită. Această operație fiind terminată, el încredințează statuea de pămînt practicianului însărcinat cu reproducerea ei în marmoră, după anumite reguli din Geometrie și prin ajutorul diferitelor puncte fixate în anumite părți în locurile ridicate și scobite ale statuei. Distanțele dintre aceste puncte se reportează de pe statuia de pămînt pe blocul de marmoră, și cu ajutorul acestei operațiuni este mereu cioplită pînă cînd 'și capătă forma mai mult sau mai puțin asemănătoare, — după talentul practicianului—cu forma statuei de pămînt. Pentru ca opera să fie terminată, nu'i mai rămîne artistului sculptor de cit să 'i modeleze detaliile și părțile mai puțin reușite. *donner le coup de pouce*, cum s'ar zice în termen de atelier. Pentru statuele în bronz, se ia ca model un tipar lucrat cu cea mai mare artă de sculptor, în care se toarnă metalul topit, care ea forma tiparului. Statuea ast-fel turnată se corectează în urmă de artist.

este una și aceeași din punct de vedere literar, de și caracterele său modul tipăririi sunt diferite ; nu tot așa se întâmplă cînd e vorba de un produs artistic : pictură sau sculptură. Aici, primul loc 'l ocupă execuțiunea materială, iară copia, cînd superioară, cînd inferioară originalului, are tot-de-auna o valoare a ei proprie. Dacă influența celui ce a copiat un tablou sau un desen este destul de simțită, ce să mai zicem cînd reproducția este făcută prin ajutorul unei alte ramuri a artei, prin gravură sau litografie de exemplu. Artistul Marc-Antoniù, copiind pinzele lui Rafael, creă un nou produs artistic. Gérard Audran și Gérard Edelinck, corijind cu acul lor ascuțit, părțile slabe ale penelului lui Lebrun, reușiră a crea opere cari au uimit Europa întreagă. Și fără să avem nevoie de a căuta exemple în istoria artei, n'avem de cît să luăm diferența esențială ce există între fotografia unei statui sau a unui monument și între originalul însuși. Tot astfel se întâmplă și cu reproducțiunile în marmoră sau bronz ; de și în acest caz asemănarea va fi mai mare, totuși nici o dată nu se va putea obține o perfectă asemănare între statuea primitivă și numeroasele copii scoase după dînsa.

Artistul, fie el pictor, sculptor, fotograf, arhitect, etc... se găsește într'o situațiune cu totul diferită de aceea a omului de litere sau a compozitorului. Artistul producînd o operă oare care, se bucură de un îndouit drept, referindu-se fie-care la un obiect deopotrivă apropiabil.

Unul este dreptul absolut de proprietate ce are asupra tabloului său a statuei, drept absolut identic

cu acel pe care 'l are un proprietar asupra mobilului său imobilului său ; altul este un drept de proprietate, avînd ca urmare exploatațiunea exclusivă și beneficiile ce 'i procură reproducerea lor. Acest punct o dată stabilit, să examinăm mai întîi dreptul artistului asupra obiectului material și în urmă vom vedea și drepturile ce le are asupra reproducerii operei.

Dreptul de proprietate asupra obiectului material nu ne prezintă nici o dificultate. Pictorul și sculptorul, aș asupra operilor lor același drept pe care proprietarul unei moșii 'l are asupra recoltei de pe moșia sa. Ei aș asupra operilor lor : *usus*, *fructus* și *abusus*. Cine ar putea să 'i tăgăduiască dreptul și puterea legitimă de a distruge opera sa, cînd el o va crede nedemnă de numele și talentul său?

Dreptul său este perpetuu, transmisibil prin succesiune și cesibil prin acte între vii. Asupra acestui punct nu există nici o controversă, nici o îndoială.

Voi deschide însă o mică paranteză asupra unui punct foarte important, cu privire la așa numitul fond comun și drept de coproprietate a publicului. Mare parte dintre artiști împrumută ideile lor din natură, din cetirea unei cărți, din Istorie, din Biblie, etc... Partizanii fondului comun și ai coproprietății publicului cu oamenii de litere, ar fi putut avea aici o materie destul de atrăgătoare, pentru a 'și desvolta teoria lor glumeață, pe care am văzut'o cînd am examinat situațiunea juridică a operelor literare. Cu toate aceste dinșii nu s'aș încercat nici o dată să facă aceasta, înțelegînd mai dinainte că meritul

personal al artistului și drepturile sale asupra paternității operei, sunt în afară de orî-ce discuție.

Această tăcere a lor este un argument mai mult contra teoriei expuse de dinșii cu privire la creațiunea unei opere literare, căci situațiunea scriitorului este absolut identică, din acest punct de vedere. Ast-fel Greuze, împrumutînd subiectul tablourilor sale, romanelor filosofice ale seculului al 18-a, mai ales din ale lui Diderot, nu datora mai multă recunoștință acestui din urmă cîtă recunoștință datora Racine lui Tacit, din scrierile căruia împrumutase subiectul tragediei «*Britannicus*.»

Și ast-fel stînd lucrurile, cum rămîne cu teoria partizanilor fondului comun? De ce nu voesc s'o aplice și cînd e vorba de operele artistice?

Trecem acum la cel de al douălea drept de care se bucură artistul, dreptul de exploatațiune exclusivă a operei și beneficiile ce-și poate procura pe calea reproducțiunei. Cestiunea aceasta fiind cu mult mai delicată de cît cea dintâiu, merită o examinare mai amănunțită. Intrebarea la care uvem să răspundem este următoarea: Pictorul, sculptorul sau arhitectul, trebuesc să aibă singurî dreptul de reproducere a operei lor, orî-care ar fi ramura artei de reproducere? De la început răspundem că da.

Artistul are, în cazul acesta, un îndoit drept, sau mai bine zis o putere prezentînd un îndoit caracter: unul negativ și altul pozitiv. Cel dintâiu consistă în facultatea ce are de a se opune unei vulgarizări a operei, care de cele mai multe ori este foarte puțin favorabilă gloriei sale, micșorînd din valoarea reală a operei. Cine nu știe ce diferență

enormă există între un original și o copie ; pe lângă acestea, o operă reprodusă în mii și mii de copii : gravuri sau litografii, 'și pierde din valoarea ei, așa că cumpărătorii originalului se vor împuțina. De cele mai multe ori, un amator de artă este și colecționar, așa că el nu va pune preț de cît pe exemplare unice, voind singur să se bucure de prețioasa achizițiune a operei unui maestru ; pentru din-sul un tablou reprodus în mai multe exemplare și vulgarizat, n'are aceiași valoare ca în cazul cînd acest tablou ar fi nereprodus. După cum vedem, din punct de vedere pecuniar, pictorul sau sculptorul, ar suferi pierderi enorme dacă n'ar fi nici o dispozițiune legală, care se oprească reproducerea operilor lor. Dar, aū obiectat unii, dacă artistul pierde bănește prin reproducerea producțiunilor sale, în schimb el cîștigă în renume, în glorie, în reputațiune, opera sa fiind pusă la cunoștința tuturor.

De și această opiniune e împărtășită de mulți, totuși privită mai de aproape, putem observa că 'i absolut falsă. Intr'adevăr, intru cît un mare compozitor muzical cîștigă în renume și glorie, dacă mii de flașnete, de aristoane și melifoane, 'i reproduc, D-zeu știe cum, fermecătoarele sale melodii ? Tot ast-fel și cu un pictor sau sculptor, care mai mult ar pierde din renumele și reputațiunea sa, prin împrăștierea în public de reproduceri slabe și necorecte. Și știut este că sunt oare-care capo d'opere, în pictură mai ales, care pierd din calitățile lor principale prin reproducere, ori cît de perfect și artistic ar fi reproduse. *Arta reproducțiunei nu poate exprima în toate amănunțimile sale, farmecul imposibil de imitat*

al tablourilor originale, unde pictorul și-a concentrat toată arta, tot talentul și toată pasiunea sa de artist. Numai punînd o copie alături de original, ne putem face o idee precisă, cît de enormă este diferența dintre ele. De asemenea cînd am avea o statuie, reprodusă prin gravură, litografie sau fotografie, e imposibil să ne putem face o idee exactă de frumuseța și perfecțiunea operei originale. E în interesul artistului, așa dar, de a se bucura de acest drept negativ, de a se opune la reproducerea operei sale, fie ea tablou, statuie, sau altă lucrare de artă.

Trecem acum la cel de al doilea caracter al dreptului ce are artistul cu privire la reproducerea operei sale, și pe care l'am numit pozitiv. El conzistă în participarea ce pictorul sau sculptorul, trebuie să ia la beneficiile rezultate din vinderea reproducțiilor sau a copiilor luate după opera lor. Acest drept este și just și logic, indiferent de ramura artei reproducătoare. Ast-fel tablourile «*Vioristul*» sau «*Nunta Sf. Fecioare*» ale lui Raphael, fiind reproduse în formă de grupă în marmură sau bronz, și statuetele «*Noaptea*» sau «*Gînditorul*» ale lui Michel-Angelo, fiind reproduse pe pînză, și într'un caz și într'altul, pictorul sau sculptorul, are dreptul asupra unei părți determinate, din beneficiile ce ar produce vînzarea reproducerilor, al lor fiind meritul concepțiunei și al ideei primitive care a izvorit diu crierul lor muncit de pasiunea artei. Fără îndoială că și meritul reproducătorului este une-orî destul de mare. Am văzut cum maeștrii în arta gravurei, Gérard Audran și Gérard Edelinck, au întrecut pe Lebrun, reproducîndu'i tablourile. E de netăgăduit că ei pun

ceva nouă și din propriul lor talent în crearea acestei nouă valori, de aceea sub nici un motiv nu'i putem pune în rîndul editorului unui manuscris.

Situațiunea lor în cazul acesta e asemănătoare cu cea a traducătorului unei opere literare. Ca și traducătorul, principala grija a reproducătorului unei tabloù saù statui, este de a se apropria cît mai mult de original. Preocupația lor cea mai mare este de a prinde secretele, calitățile speciale și procedurile artiștilor creatori, căutînd a se identifica prin talentul lor, talentului autorilor. Dar orî cît de mare va fi asemănarea între original și copie saù reproducere, compozițiunea tabloului, gruparea persoanelor, atitudinea corpului, măiastra distribuie a luminei, a culorilor, toate aceste aparțin numai și numai artistului creator. El le-a descoperit, fie prin geniul său, fie prin îndelungatele sale studii; ele constituiesc patrimoniul său, și nimeni nu poate uza de ele fără autorizația sa ¹⁾.

¹⁾ *Kant* ne spune următoarele cu privire la opera artistică: «E o mare diferență între opera literară și cea artistică. Acel care a cumpărat un exemplar din această din urmă, 'l poate imita saù turna și de a vinde în public, copii după dînsul, fără să aibă trebuința de conșimțimîntul autorului originalului;... motivul pentru care toate operele de artă pot fi imitate și imitațiunile vîndute în public, în timp ce contrafacerea cărților publicate de un editor legal constituie un delict, este că pe cînd cele dintîi sunt lucrări, opera, cele de al doilea sunt acțiuni saù fapte opere; cele dintîi au o existență prin ele înseși pe cînd cele de al doilea nu au existența de cît ca emanație a unei persoane.» E de prisos să mai spunem că nu împărtășim păreriile emise de Kant. Pentru ce această deosebire radicală între opera artistică și cea literară? Intru cît autorul unei *Istoriî* a

Acum, după ce am stabilit drepturile artiștilor din punct de vedere al reproducțiunei, cred inutil să mai adaug că aceste drepturi ale lor, n'aū nevoie de a se naște de cît după vinderea saū orî-ce alt-fel de instrăinare a operei. Căci, pe cîtă vreme tabloul saū statuia sunt în posesiunea autorului, atunci nici nu mai încape îndoială că el se bucură în modul cel mai absolut de proprietatea cea mai deplină a lor. În adevăr, cum s'ar putea admite ca publicul să poată obliga pe proprietarul unui obiect mobilier, să lase a fi reprodus, pe cîtă vreme acest obiect 'i aparține nefiind pus încă comerț?

Cu pictorul și cu sculptorul se întîmplă acelaș lucru ca și cu poetul saū orî-ce alt scriitor: ar fi o flagrantă violare a conștiinței și a libertăței omului, obligîndu-l de a'si publica o operă, pe care el din diferite împrejurări voește s'o țină secretă. Așa dar legiuitorul nu se va preocupa de garantarea drepturilor artistului, de cît din ziua cînd tabloul saū sta-

Mariei de Medicis, spre exemplu, și-ar vedea dreptul său recunoscut și respectat, pe ciud artistul creator al celor 24 tablouri pline de splendoare ale *Galeriei de Medicis* să rămînă în afară de lege, lipsit de orî-ce protecție și spoliat de avutul său? Intru cît cartea ar vorbi mai mult publicului, de cît uimitoarele deseneuri, bogăția coloritului lui *Rubens*, care dă atita relief ideilor sale și atita viață povestirilor existenței agitate a reginei Maria? De ce n'ar putea fi și ele o «*emanație a persoanei pictorului?*» De asemenea cele 23 tablouri ale lui *Lesueur*, care ne pun înaintea ochilor, una după alta, toate întîmplările din viața Sf. Bruno, vor fi după toria lui Kant, o operă intellec'uală mai puțin mișcătoare și mai puțin elocventă de cît povestirea ce ne-ar face-o un scriitor oare-care asupra vieței aceluiași sfînt!

tuea au fost vîndute sau dăruite, adică din momentul cînd ele nu se mai află în posesiunea artistului.

O cestiune foarte importantă se ridică acum; dreptul de reproducere sau de a autoriza reproducerea este strîns legat de proprietatea tabloului sau a statuei, orî este în afară de această proprietate? Sau cu alte cuvinte: înstrăinarea originalului, aduce sau nu după sine pierderea menționatului drept de reproducere rezervat autorului?

Am arătat că în orî-ce produs artistic, există două obiecte: unul material și altul intelectual. Într'un tablou de exemplu, avem mai întăi pînza pictată în care se resfringe talentul puternic al artistului în mînuirea penelului; dar afară de acest obiect material mai avem pe cel intelectual: concepțiunea genială a pictorului, fineța și gustul grupărei, compoziția și măiastra alegere a elementelor necesare pentru a'și întrupa pe pînză gîndirea sa, simțirile sale. Toate aceste calități ale unei opere picturale, sunt independente de culori, de pînză, de partea materială a tabloului. Ele au o existență aparte, în afară de pictura în ea însăși. După cum nu putem materializa opera unui om de litere în manuscrisul său cartea care o conține, tot pentru acelaș cuvînt nu putem materializa opera unui artist în pînza ce o coprinde. Proprietatea uneia nu poate trage după sine proprietatea celei alte. Și într'adevăr, cumpărătorul unui tablou sau al unei statui, ce voește el alt ceva de cît să 'și procure o satisfacție morală, o mulțumire a simțurilor lui artistice, putînd să'l contemple în tot momentul ca unul ce este la dispoziția sa. De sigur că nici nu'i poate trece prin minte de a trage

beneficii pecuniare, acestea fiind o recompensă a meritului și talentului artistului. Tabloul și statuia prezintă un caracter încă și mai material de cît cartea. Din punct de vedere literar, manuscrisul n'are o valoare mai mare de cît un exemplar oarecare, pe cînd cu totul din contră se întîmplă cu originalul tabloului său al statuei, care diferă enorm ca valoare în raport cu reproducerile ce se fac după dinsele. Dar sub raportul dreptului de exploatațiune exclusivă, există o foarte mare asemănare între situațiunea artistului și cea a autorului. Sub influența acelorasi cauze trebuie să admitem rezultate identice, și după cum cesiunea unui volum nu cuprinde și autorizația de a 'l reproduce, tot pentru acelaș cuvînt, vînzarea unui obiect de artă nu poate avea ca urmare imediată și fatală, trecerea tuturor drepturilor cedentului, către cumpărător. Avem aci două obiecte, avînd fie-care individualitatea sa proprie, putînd servi și unul și altul de bază unui drept special.

Beneficiile ce un artist poate trage din vinderea tabloului său și din dreptul exclusiv de exploatațiune sunt cu totul diferite. Sunt unii pictori sau sculptori cari nu lucrează de cît numai în vederea celui din urmă, căci pe cînd tabloul sau statuia se plătește cu cîte-va mii de lei, dreptul de reproducție se plătește de două-zeci de ori mai mult. Nu se poate admite așa dar, că dacă un artist nu specifică nimic în privința acestui drept, vînzînd tabloul sau statua sa, să urmeze de aici că el a voit să înstrăineze și dreptul de reproducere; amîndouă aceste drepturi se deosebesc unul de altul, ca unele ce se refer la două lucruri diferite și ca natură și ca va-

foare bănească. ¹⁾ În lipsă de o convențiune formală, artistul trebuie să 'și aibă neatins dreptul de reproducere. S'ar putea întâmpla însă, ca tabloul sau statuia să nu fie cumpărată de un iubitor de artă, în vederea meritului estetic al operei, ci de un om care ar voi să tragă un folos bănesc, de un fotograf de exemplu, care reproducând tabloul sau statuia în mii de exemplare, ar putea trage venituri destul de mari din această vulgarizare a operei artistice. În acest caz, ar fi drept ca el să se învârtiască în paguba artistului, care singur trebuie să beneficieze de acest drept? Fotograful în acest caz trebuie să plătească artistului o îndouită sumă, corespunzătoare cu îndouitul drept ce dobîndește: acel asupra obiectului de artă și acel de reproducere.

Dintre toate legislațiunile din Europa, singur Codul bavarez a adoptat acest sistem. Legislațiunea belgiană se declară contra. În Franța, jurisprudența a variat cînd într'un senz, cînd într'altul. La noi nu s'a prezentat nici un caz de asemenea natură.

În 1841 luna Martie, o discuțiune celebră avu loc în Parlamentul francez între deputații Berryer și Lamartine, ²⁾ marele poet, cu privire la acest subiect.

¹⁾ Faptele desmint și mai mult pe aceia cari susțin că dreptul de copie, de reproducere, este un accesoriu al obiectului. N'avem de cît să cităm cazul pictorului *Ingres* care vînzînd originalul tabloului său *Odalisca* cu 1,200 lei, a vîndut separat dreptul de reproducere cu 24,000 lei. Cum rămîne decî cu părerea acelor cari susțin că dreptul de copie este un accesoriu al obiectului? Însuși bunul simț ne arată că aceasta ar fi o imposibilitate.

²⁾ A se vedea «*Oeuvres complètes de Lamartine*» tom. IV, la pag. 369 discursul ținut de *Lamartine* în Camera deputaților în Martie 1841. În rezumat iată ce ne spune:

Camera deputaților s'a pronunțat în favoarea acestui sistem; mai în urmă însă, din cauza intrigilor particulare, adunarea a revenit asupra acestei legi favorabile artiștilor.

Congresul artistic internațional ținut la Paris în

Sunt două feluri de lucrări: manuale și intelectuale; rezultatele lor sunt diferite, dar titlul în virtutea căruia autorii lucrărilor se bucură de foloasele lor, este acelaș. Lucrările manuale au atras mai mult atențiunea legiuitorului, de aceea, ele au fost sancționate mai întâi, stabilindu-se ast-fel proprietatea. Cu timpul și cu dezvoltarea culturii între oameni, proprietatea mobilă s'a dezvoltat gradat. În fine printr'o inducțiune naturală și justă s'a recunoscut că și opera intelectuală este o lucrare folositoare și că fructele ei sunt proprietatea autorului. Această proprietate este justă, folositoare, posibilă; justă, pentru că veduva și copiii nu pot cerși alături de bogățiile produse prin munca ingrată a tatălui de familie; folositoare, pentru că lucrările spiritului au o influență din cele mai mari asupra omenirii; posibilă, pentru că ele se pot cumpăra, vinde și apăra ca ori-ce altă proprietate.

Aceste sunt ideile fundamentale susținute de Lamartine în discursul său. Ajungînd la partea practică, marele poet proclamă *perpetuitatea* posesiunii fructelor lucrării intelectuale, dar aceasta mai mult teoretic și din punct de vedere filosofic; legiuitorul, ne spune Lamartine, proclamă, din contra, foarte rar principii absolute, mai ales în materie de adevăruri noi. Între altele, Lamartine, respinge într'un mod strălucitor ideia de privilegiu, pe care voiau unii jurisconsulți să stabilească drepturile autorilor.

Știut este că și vechii economiști tăgăduiau la început productivitatea inteligenței. Pentru fiziocrați, unicul izvor de productivitate și bogăție era numai pămîntul. Ei clasau pe scriitori și artiști între paraziți. Mai în urmă această rasă neproductivă se mări, întinzîndu-se asupra tuturor profesiunilor liberale. Astăzi, majoritatea economiștilor, în frunte cu Dunoyer, Say, Garnier, Bastiat și alții, recunosc unanim productivitatea plină de valoare a inteligenței.

1879 a emis următoarea opinie, care rezumă într'un mod admirabil de clar și complet sistemul expus mai sus : « *La cession du tableau ou de la statue n'entraîne aucunement un droit pour l'auteur à l'exploitation exclusive de l'oeuvre artistique ; le pouvoir d'autoriser ou non les reproductions reste entre les mains du peintre ou du sculpteur, sauf le cas de travail sur commande.* » ¹⁾

Un singur punct a mai rămas de lămurit cu privire la drepturile artiștilor și anume durata acestor drepturi. În privința aceasta soluțiunile trebuiesc să fie asemănătoare cu acele care le-am văzut când am vorbit despre drepturile scriitorilor literari și dramatici. Fundamentul comun și unora și altora este munca ; așa dar proprietatea artistului trebuie să fie transmisibilă, cesibilă prin acte între vii și în acelaș timp perpetuă. Prin urmare el singur sau moștenitorii săi trebuiesc să se bucure de dreptul de-a autoriza reproducerea operei sale.

De asemenea tot ce s'a zis asupra îndouitei ces-

¹⁾ Jurisprudența noastră nu s'a pronunțat în această privință, în lipsă de cazuri de felul acestora. În Franța, jurisprudența a variat. La început dinsa a hotărit că pictorul și sculptorul, vinzând opera lor, ei păstrau totuși dreptul de reproducere. (Cass. Fr. 23 Iulie 1841).

Mai în urmă însă, avind în vedere și avisul Camerilor reunite, Curtea de Cassație franceză a considerat dreptul de reproducere ca un accesoriu al tabloului sau statuei originale, atribuindu-l cesionarului (Cass. Fr. 27 Mai 1842).

Cea mai mare parte din autori nu s'au unit însă cu această din urmă hotărîre a Casației franceze. Ast-fel : Dalloz în « *Jurisprudence génér. littéraire* » pag. 456 ; Renouard tom. II. No. 175 ; Gastambide pag. 33 și urm. ; Rendu tom. I, No. 898. — (Vezi și nota I de la pag. 83 cu privire la acest fapt).

tiunii a transmisibilității și a perpetuității proprietății literare, asupra cerințelor utilității sociale și asupra inconvenientelor permanenței unui drept exclusiv de reproducere și exploatațiune, toate aceste considerațiuni și argumente sunt perfect aplicabile și operei artistice. A recunoaște descendenților și succesorilor unui pictor sau sculptor, perpetuitatea dreptului de a se opune oricărei reproduceri, ar fi să creăm o măsură contrară interesului general. Pentru a înlătura aceste inconveniente care de multe ori pot deveni grave, cînd acest drept a căzut în mîna vre-unui cesionar lacom de a se înavuți, sau a unui moștenitor neîndemînat, trebuie ca exercițiul acestui drept să fie modificat după trecerea timpului fixat de lege în favoarea moștenitorilor. Trecînd acest timp, opera artistică va cădea în domeniul public, cu obligațiunea pentru fie-care artist reproducător a difuzării capo d'opere de a plăti *in perpetuum*, succesorilor autorilor respectivi, o sumă fixă, care va fi mai mare sau mai mică, după meritul personal ce va cere modul de reproducere întrebuintat de dînsul. De altmîntrelea acesta este sistemul adoptat și la rezolvarea proprietății literare, fiind singurul care împacă toate drepturile, înlăturînd în acelaș timp toate pericolele; el protejează de o potrivă și proporțional cu interesele lor, atât pe scriitor sau artist, cît și pe public și editor sau pe artistul reproducător. El permite proclamarea principiului *perpetuității* drepturilor scriitorilor și ale artiștilor, înlăturînd însă periculoasele sale urmări.

SCRIITORI ȘI ARTIȘTI

STUDIŪ ASUPRA DREPTULUI LOR

PARTEA A DOUA

DREPTURILE AUTORILOR IN LEGILE NOASTRE

Legea Presei de la 1862. ¹⁾

Mai înainte de a intra în analiza și comentarea legii presei de la 1862, singura lege care garantează drepturile scriitorilor și ale artiștilor romîni, mă voi încerca să fac un rezumat despre tot ce s'a scris la noi asupra cestiunei dreptului autorilor sau mai bine zis a proprietății literare și artistice. Nu voi avea multe de spus, de oare-ce s'a scris foarte puțin în ziarele și revistele noastre periodice asupra acestei proprie-

¹⁾. Primul capitol al Legei Presei din 1862 este intitulat: «*Despre proprietatea literară*». Intreaga lege e luată după legea franceză din 1793 asupra «*Proprietății literare*». Ea a suferit însă mici modificări în diferite rînduri și anume: prin art. 24 din Coustituțiune; prin legea din 8 Iunie 1884; prin legea din 13 Aprilie 1885 și prin modificările aduse codului nostru penal, la 1874.

Proprietatea literară și artistică, adică dreptul autorilor asupra operelor lor este cunoscut în Anglia sub numele de *Copyright*, iar cînd e vorba de reprezentarea operelor dramatice, poartă numele de *playright*; tot ast-fel și în Statele-Unite; în Germania, dreptul autorilor e cunoscut sub denumirea de *Verlagsrecht*; în Italia: *dirriti degli autori*; în Olanda: *droit de reproduction*; în Belgia: *droit d'auteur*; în Spania: *proprietate intelectuală*; în

tăți; motivată poate această tăcere, prin lipsa operelor de artă și literatură care să fi atras atențiunea jurisconsultilor noștri asupra dreptului acelora care le-a produs. Singure tribunalele noastre au discutat mai adese-ori această cestiune căutînd să statueze natura dreptului autorilor în contestațiunile ce întîmplător li s'a prezentat. Vom arăta mai la vale, în adnotările ce am făcut diferitelor articole din legea presei, hotăririle mai principale care s'a dat de Curți și Tribunale în această materie. Din ele se va vedea în mod clar felul în care instanțele noastre judecătorești, au privit în diferite timpuri, dreptul autorilor, sau mai bine zis proprietatea literară și artistică.

Dintre jurisconsultii noștri, acel care s'a ocupat mai mult de această cestiune, este savantul profesor universitar d. C. G. Dissescu, care atît la Universitate în cursul său de drept Constituțional cît și prin mai multe articole publicate în «*Dreptul*» a discutat în mod amănunțit, din punct de vedere legal, caracterul și natura acestui drept. De și d. profesor Dissescu nu admite modul nostru de a vedea în această privință, d-sa contestînd autorilor un drept de *propriété* în înțelesul strict legal al cuvîntului, totuși dăm mai la vale, în rezumat, argumentele emise de d-sa,

Norvegia: *droit appelé propriété littéraire*; în Suedia: *propriété literară*; în Rusia: *propriété literară și artistică*. În Franța, dreptul autorilor asupra operelor lor era cunoscut prin legea de la 1793 sub numele de «*Propriété literară*»; la 13 Iulie 1866 modificîndu-se în mare parte dispozițiunile acestei legi, precum și a celor alte care s'a succedat pînă la 1866, i s'a modificat și numele în «*droits d'auteur*».

ca unele ce sunt quintesența ideilor emise pînă acum de adversarii proprietății literare și artistice.

«Nu poate fi vorba de un *drept de proprietate*, zice ilustrul nostru jurisconsult, ⁽¹⁾ de cit «acolo unde există cele două caractere esențiale și fundamentale: *excluzivitate și perpetuitate*. A «fi proprietar al unui lucru, înseamnă a'l stăpîni «tu în mod exclusiv și a avea asupra lui un drept «perpetuu, căci dacă admiți temporaneitatea drepturilor tale, dacă recunoști că ele au să dispară fatalmente în cutare moment, nu mai poți susține că «ești proprietar. Da, sunt proprietarul unei idei, pe «cit timp o țin secret în fundul conștiinței mele, dar «din momentul ce am manifestat-o în afară, comunicînd-o semenilor mei, ea a intrat în domeniul public, s'a adăugat la patrimoniul intelectual, tezaur «comun tuturor. Din momentul ce ideia devine *publică* cum mai poate fi vorba de proprietate personală, *privată*? Pentru scriitori ca Ad. Franck, «cari împărtășesc credința cum-că operele spiritului «sunt sezisabile, susceptibile prin natura lor de apropiere privată, *excluzivă și perpetuă*, titlul de *proprietate intelectuală* e pe deplin justificat. Pentru «noi însă, cari nu recunoaștem producțiunilor intelectuale aceste caractere, — căci ele neexistînd în spațiu «nu sunt susceptibile de dominațiune exclusivă și «perpetuă, — denumirea de *proprietate intelectuală* e «cu totul impropie

 Expresiunea: *proprietate literară* e

¹⁾ Vezî «Cursul de Drept public român» vol. II pag. 392.

«cu totul improprie; mult mai exact e la englezi cuvântul *copyright*, drept de copie, de reproducere, sau pînă la un punct chiar cuvîntul german: *Urheberrecht*, drept de autor.

«Proprietatea literară însemnă proprietatea ideii aplicată la litere și manifestată în scrieri, cărți, producțiuni dramatice și teatrale.

«Negreșit că nu noi vom fi aceia cari să contesăm efectul bine-făcător al producțiunilor literare asupra unei societăți. Plăcerile intelectuale, gustul de lectură sunt necesități inerente unei adevărate civilizațiuni, și demne în adevăr de nobleța personalității omului.

«Nu vom urma însă majoritatea scriitorilor francezi, cari cînd ie vorba de proprietatea literară, dau chestiunii o gravitate nemeritată. Noi vom lăsa la o parte declamațiunii ca ce următoare: «*la plus sacrée, la plus inattaquable, la plus personnelle de toutes les propriétés, est l'ouvrage, fruit de la pensée d'un écrivain,*» și nu recunoaștem în așa numita *proprietate literară*, de cît un simplu drept ce trebuie să-l aibă autorul, ca o cuvenită răsplată pentru ostenele lui, pentru serviciile ce aduce societății. E just și util pentru societate, ca statul să garanteze autorului un privilegiu la adăpostul căruia el să poată încasa o sumă, dar să nu exagerăm lucrul, să nu aplicăm la proprietatea literară argumente cari pot fi foarte bune la proprietatea teritorială. Dacă e adevărat că pămîntul nu l'ar cultiva nimeni în lipsa unei siguranțe de proprietate asupra recoltei, de aci însă nu urmează, cum susțin mulți, că nici fără proprietate intelec-

«tuală nimeni nu s'ar mai trudi cu munca literară.
 «Argumentul acesta economic poate fi întors tocmai
 «în contra celor ce'l învoacă. În adevăr, istoria in-
 «telectuală a omenirii, ne dovedește că orî de cite
 «orî au intrat calcule de retribuție în lucrările lite-
 «rare, totdeauna acest element comercial a fost cu
 «atît mai dăunător calității produsului intelectual,
 «cu cît a predominat mai mult în mintea autorului.
 «Pe de altă parte tot istoria ne dovedește că ope-
 «rele literare cele mai mărețe s'au născut fără in-
 «tervenția statului, fără legi de așa pretinsă pro-
 «prietate literară. Virgiliu a compus Eneida în timp
 «de 10 ani de zile; Divina Commedia reprezintă
 «munca a 13 ani; Milton pentru Paradisul pierdut
 «a obținut 5 lire; Shakespeare pentru operele lui o
 «sumă ridiculă; Rousseau cîștiga atît de mult din
 «operele sale încît era silit să copieze note de mu-
 «zică pentru ca să poată trăi!

«*Le génie, c'est la patience*» a zis Buffon; Pe-
 «trarca schimba versurile lui pînă de cite 25 orî!
 «Cînd însă lăcomia mercantilă invadează cîmpul ac-
 «tivității literare, autorul se va călăuzi de proverbul
 «*Timpul e bani*» și va disprețui de sigur cuvintele
 «lui Boileau: «*Vingt fois sur le métier remettez*
 «*votre ouvrage*».

«Să înlăturăm dar elementul mercantil cînd e
 «vorba de lucrări geniale; oamenii de geniu nu au
 «fost nici o dată buni negustori; operele lor nemu-
 «ritoare n'au nevoie de excitanți artificiali, ele nasc,
 «și trăesc de la sine prin vigoarea lor intrinsecă,
 «nu la adăpostul legilor, dar chiar contra lor. Totuși
 «pentru lucrări intelectuale de o valoare mijlocie,

«pentru producțiunii literare care nu sunt fructul
 «geniului, ci produsul unei inteligenți ordinare apli-
 «cată în timp, trebuie să recunoaștem că siguranța
 «unei recompense poate avea influență eficace în a
 «ocasiona producțiunea lor. De fapt chiar, cele mai
 «multe din scrierile de această categorie, în care
 «putem grupa și cărțile didactice, se fac în vederea,
 «și provocate de câștigul material.

«Să venim acum la întrebarea în ce condițiuni
 «practice trebuie să se manifesteze intervențiunea
 «legală a statului?

«Nici doctrina, nici legislațiunile nu sunt încă de
 «acord asupra acestui punct. Unii, plecînd de la
 «premise că există o adevărată *proprietate* literară,
 «cer ca concluziune un drept *perpetuu* și *exclusiv*.
 «Consecința riguroasă a acestei teorii ar fi că în
 «scrieri sau în conversațiune nu vei putea utiliza o
 «citațiune, o idee dintr'o carte, fără a fi cerut o
 «prealabilă voie de la *proprietar* sau de la moște-
 «nitorii lui în decursul secolilor, în schimbul unei
 «despăgubiri. Cînd Tasso în *Ierusalimul liberat*, a
 «întrebuințat rima octavă, luînd ast-fel o idee a lui
 «Boccacio pe care a perfecționat-o Bajardo, cînd el
 «împrumută de la Ovidiū, Virgil și Omer, imagini,
 «comparații și figuri de stil, cînd insula Alcina 'i-a
 «sugerat ideea grădiniî din Armida și Ducesa Eleo-
 «nora a fost modelul după care el a copiat pe So-
 «fronia, Tasso ar fi trebuit să desdauneze pe moș-
 «tenitorii lui Boccacio, Virgiliū și Omer! Și cînd el
 «utilizează episoade din *Cruciate*, cui vreți să dea
 «despăgubiri? Iată unde ne duce dreptul de pro-

prietate, *perpetuu*» ¹⁾.

Iar ca o complectare mai detaliată a celor spuse mai sus, iubitul meu maestru, într'un savant articol publicat în ziarul «*Dreptul*», adaugă următoarele :

Ce este proprietatea în sistemul dreptului nostru public, civil și economic? Facultatea ce o ai de a te folosi tu, prin tine sau prin alții de un lucru ce are într'insul o valoare, în mod exclusiv și perpetuu, și în ori-ce chip (abusind chiar de acest lucru), fără însă să vatămă pe altul. De aci și următoarele caractere esențiale ale dreptului de proprietate astfel conceput : 1° apropiatiunea lucrului, 2° apropiatiunea lui în mod *individual* și *exclusiv*, 3° folosința pînă la desființarea lucrului stăpînit (*usus et abusus non salva rei substantiae*), 4° posibilitatea de perpetuitate a dreptului. Iar cuvintele pentru care societatea constituită garantează, în condițiunile ce se știe, dreptul de proprietate, sunt : justiția și utilitatea socială. Justiția, pentru că omul născîndu-se cu facultatea de a munci trebuie să 'i se garanteze atît dreptul în sine cît și foloasele muncii. Utilitatea socială, pentru că una din bazele societății așa cum dînsa este azi constituită, e proprietatea. De binefacerile ei se bucură nu numai proprietarul, muncitorul, dar întreaga societate. O proprietate este un inel în lanțul avuțiilor cum omul este o celulă în organismul social. Justiția, singură prin sine însăși nici nu justifică — de și jocul de cuvinte ar dovedi con-

¹⁾ C. G. Dissescu «*Curs de Drept public român*»—*Dreptul Constituțional*—vol. II pag. 392, 398, 399, 400 și 401.

trariul — dreptul de proprietate, cum îl avem azi, nici nu 'i poate servi de substrat îndestulător. Nu contestez, în adevăr că orî-ce *avuție*, orî-ce lucru folositor, este rezultatul *muncei* omului. Dar cine 'mî poate afirma că orî-ce om bogat este un om muncitor! Cine poate motiva că imensile proprietăți ce are cel d'întîiî milionar norocos sunt echivalentul exact, strict, produsul muncii sale? Porumbul din hambarul meu, poate fi fructul muncii mele; milioanele ce pot cîștiga la o întreprindere matrimonială, la un joc de noroc, ce 'mî le poate aduce o moștenire neașteptată, nu sunt rezultatul muncii mele. Așa că dacă justiția ar fi singura călăuză în această ordine de idei, tocmai în numele ei ar urma să expropriem pe toți aceia căroră *avuțiile* le-a venit pe fereastră iar nu pe ușă, prin muncă. A merge însă așa de departe ar fi a ridica dreptului de proprietate caracterul individualității, al capriciului dacă vrei, al uzului și al abuzului, al exclusivismului și perpetuității.

Primim însă dreptul de proprietate cu toate nedreptățile la care dă loc, cu tot arbitrariul și capriciul său, dintr'un principiu de multe orî contrariu equității, meritului, principiu care se numește utilitatea socială. Fără dreptul de proprietate cu caractererele esențiale mai sus arătate, descuragem pe muncitor și desorganizăm familia isbind-o în principala ei temelie. A schimba caracterul proprietății așa cum ne-a transmis-o dreptul roman, este a schimba întregul organism social ce avem azi. De bine de rău așa înțelegem acum utilitatea socială. Ia să vedem acum dacă se poate aplica ideea personalității, usu-

lui și abuzului, escluvismului, perpetuității în ordinea producțiilor spiritului omenesc.

La prima vedere produsul intelectual pare mai susceptibil de proprietate de cit produsele materiale ale muncii omului. Cum? pot fi proprietar pe griul ce am semănat și nu sunt proprietar pe ideile mele, pe cugetările mele, pe versurile inspirației mele, pe invențiunile mele industriale, pe idealul ce am realizat luînd o bucată de pămînt în mînă, sau o piatră de marmoră? Dacă ei cuvîntul de proprietate în sensul metafisic, ca o afirmare a personalității și eului tău, da, ești proprietar și poți ori cînd revendica paternitatea operelor inteligenței spiritului tău.

Dar dacă vrei să vorbești de proprietatea juridică, legală, de acea perpetuitate, de acel us și abus, de acea revendicare, atunci n'ai acest drept. Ideile tale, invențiunile tale, versurile ce ai făurit, descoperirile științifice ce ți-a venit în minte sau le-ai experimentat, cit timp le-ai păstrat în fondul cunoștinței tale, sau consemnat în un manuscris pe care 'l deții, sunt proprietatea ta perpetuă și exclusivă; aceste idei le poți părăsi cînd vrei, manuscrisul te poți servi de dinsul prin us și abus: 'l poți arde fără nici o grijă. Din momentul însă ce ai dat publicității gîndirile, descoperirile tale, s'a sfîrșit cu dreptul tău de proprietate..., acel drept de proprietate legal, juridic: perpetuu, exclusiv, usiv, și abusiv... a dispărut, pentru că ideea ta a intrat în fondul conștiinței altora cu voia și fără voia lor. De acum înainte totul se opune la posibilitatea esercițiului unui drept de proprietate în sensul riguros al cuvîntului: Se opune

natura lucrurilor, căci nu poți relua ideia ta. În minutul cînd ai esecutat într'un concert public o compozițiune a ta, nimic nu poate opri pe alții, dacă pot, să reproducă întocmai aceeași compozițiune musicală. Jocul de scenă pe care 'l-ai creat tu pentru prima oară în interpretarea unui rol este de sigur o creațiune a ta, și cu toate acestea nu poți împiedica pe altul de a interpreta rolul în acelaș chip. Orî cit ar distruge — dacă lucrul este imaginabil — moștenitorii lui Musset, edițiunile operelor lui, *Noptile*, *Rolla* și toate creațiunile sale rămîn. Se opune însăși *justiția*, căci nu violiez întru nimic dreptul tău, luînd din fondul comun ceva care a devenit al tuturor și prin urmare și al meu. Beard, cel d'întîi caracterizează boala numită *Neurastenie*, o descrie și enumără stigmatetele. După dînsul o mulțime de alți medici scriu asupra *Neurasteniei* și reproduc aceleași idei în aceeași formă; cine poate zice că Beard a fost furat?

Laurent scrie 32 volume asupra Codului civil. În cercetarea controverselor mai tot fondul este al jurisconsultilor francezi cari 'l-au precedat, originalitatea lui se arată într'un număr de cestiuni cu totul restrîns, în multe locuri găsim reproduse definițiuni devenite formule de stil, găsim pasagii întregi luate din Repertoriul lui Dalloz; cine va vedea aci o atingere adusă dreptului de proprietate? Într'o cestiune juridică, un avocat formulează un motiv de casare cu totul nou, sub o formă individuală; ar putea oare autorul acestui motiv să împiedice pe alții de a reproduce acelaș motiv sub aceeași formă? Evident că nu, căci fondul și forma sunt luate din fondul

comun al conștiinței sociale ¹⁾. Să nu se uite că sunt scrieri științifice și literare cari au trebuință de un așa mare număr de căutări, că este cu neputință de a nu te servi, cum zice Merlin, întrebunțind o expresiune vulgară «de foarfecă». Se opune mai presus de toate *utilitatea socială*. Dacă autorul ar avea un drept exclusiv și perpetuu asupra producțiunilor sale, atunci nici o dată n'ași putea reproduce în scop lucrativ sau desinteresat cugetările unui Platon, unui Voltaire, unui Heliade, tablourile unui Raphael fără permisiunea proprietarului sau reprezentanților săi. Și atunci dreptul de proprietate în loc să fie un element de folos, de progres societății, ar fi o piedecă în evoluțiunea culturală.

Intreb acum : dacă producțiunea literară, artistică și industrială, nu e susceptibilă de apropiatiune, de exclusivism, de uz și abuz, cum poate face obiectul unui drept de proprietate exclusiv, perpetuu, abuziv ?

Susținătorii tezei contrare pentru a scăpa de greutatea obiecțiunilor propun o distincțiune între *idee* (fond) și *formă*. «.... Fondul este comun, ideile sunt ale tututor,.... felul particular în modul de a combina ideile și stilul sub care le prezentăm,... aceasta aparține scriitorului,... căci e un mod de ocupațiune a lucrurilor prin muncă» (teza pag. 96). Dar această distincțiune slăbește, compromite soluțiunea proprietății literare, cel puțin pe jumătate. Va să zică munca adevărată, fondul, invențiunea ideii, noul sistem industrial, concepțiunea artistică nu se prote-

¹⁾ Vezî *Dreptul* No. 63 din 1893, pag. 590 : Un răspuns, de D. Gr. Maniu.

giază! Eu care am închipuit o acțiune dramatică, care am descris starea socială și politică din secolul al XVIII cu elemente trase din hrisoave de mine găsite, pentru prima oară, eu care am descoperit un sistem mai practic pentru încălzitul școalelor, pentru fabricarea săpunului de menaj, nu sunt proprietar al rezultatului muncii mele? Orî-cine va putea utiliza ideia, invențiunea mea, destul numai să găsească o altă formă? Dar atunci singur talentul are drept la «proprietate» căci numai lui se datorește forma, stilul și execuțiunea!

Și la urma urmelor se poate determina cu precizie unde încetează fondul, și unde începe forma? Ce? nu cum-va pe baza acestei distincțiuni ar putea cine-va să reproducă întreaga acțiune a romanului «Confesiunea unui copil al secolului» a lui Musset, schimbîndu-i forma în tot sau în parte? Cine este autorul original al piesei Odette, Sardou sau Uchard?

Ocupațiune prin muncă! iată baza dreptului de proprietate literară și artistică, ni se zice. Fraza e frumoasă, dar nu se prea nemerește la producțiunile intelectuale. Un bun material se poate ocupa într'un chip privativ, exclusiv de o singură persoană. Ba avem chiar legea fizică că un acelaș corp nu poate sta în timp și spațiu în două locuri deosebite. Nu tot așa în domeniul ideilor. O cugetare exprimată poate ca și lumina soarelui să încălzească, să aparție la mai mulți de o dată, să fie a tuturilor. Se poate chiar ca aceiași idee inventivă în literatură, artă, industrie sau știință să încolțească în acelaș timp sau la deosebite epoce fără prealabilă înțelegere.

Asemănările sunt posibile în lumea morală și intelectuală ca și în cea fizică.

Care este concluziunea? Nu cum-va la adăpostul teoriei că proprietatea literară, artistică și industrială nu e o adevărată proprietate perpetuă și exclusivă, furtul literar, necinstea industrială și comercială, plagiatul devin un drept? O asemenea teorie pe cit de monstruoasă și vătămătoare societății se respinge de la sine. Dacă autorul, inventorul n'a un drept de proprietate, cum am zis mai sus, nu vrea să zică că n'a nici un drept. Sare în ochi lumina pe care o dă societății scriitorul, artistul, inventorul, și e zadarnic a insista asupra superiorității producțiilor intelectuale, ce sunt în adevăr divine, asupra foloaselor ce tragem din bunurile materiale. Sufletește trăește omul cu cuvântul, nu cu pîinea.

Dreptul însă pe care 'l au acești Prometei e un drept de o natură deosebită contra întregii societăți și a fie-căruia din noi. Cugetătorii, scriitorii, artiștii, inventorii prin munca lor—geniul fără muncă rămîne steril—aduc servicii societății, 'i dau impulsunea fără care nu se poate merge înainte. Societatea e datoră să 'i încurajeze, să 'i răsplătească, să 'i protejeze, să 'i garanteze. Și fiind-că prin natura lucrurilor nu li se poate recunoaște un drept de proprietate, dreptul lor de creanță se va garanta prin privilegii și alte mijloace. Ast-fel, imitațiunea, contrafacerea, plagiatul vor da loc la despăgubiri. Industrialul neputînd revendica, în sensul riguros al cuvîntului, invențiunea sa, va putea revendica marca

industrială și comercială, ceea-ce va fi o garanție puternică pentru respectul invențiunei sale ¹⁾.

S'aă mai ocupat, în mod incidental de această cestiune și d-nii : Dem. C. Popescu, regretatul director al «*Dreptului*»; Const. Mille, în mai multe articole publicate în «*Drepturile omului*» și «*Adevărul*», G. Stratilat într'un articol intitulat : «*Proprietatea literară și artistică la noi*» ²⁾ publicat în No. 14 al ziarului «*Dreptul*» de la 22 Ianuarie 1884 și C. D. Anghel în mai multe articole publicate în «*Adevărul*». Discuțiunea cea mare și întinsă a acestei chestiuni, s'a făcut însă adese ori înaintea Curților și Tribunalelor, cu prilejul diferitelor contestațiuni dintre autori și editori, formîndu-se o jurisprudență, care de și variată, totuși fixînd cestiunea proprietăței literare și artistice în detaliile ei necontroversate. Asupra acestei jurisprudențe a Tribunalele noastre, vom reveni mai pe larg cu ocaziunea analizei ce vom face «*Legei Presei de la 1862*» care garantează la noi drepturile scriitorilor și ale artiștilor precum și ale moștenitorilor săi cesionarilor lor.

¹⁾ A se vedea *Dreptul* anul al XXIII No. 2 din 6 Ianuarie 1894.

²⁾ A se vedea articolul «*Proprietatea artistică în Franța*» de Dem. C. Popescu în No. 70, anul XIII, din «*Dreptul*» de la 30 Septembrie 1884, în care arată importanța cea mare a cestiunei, referindu-se și la proprietatea literară și artistică de la noi. De asemenea articolul «*Proprietatea literară și artistică la noi*» de G. Stratilat care conchide că legea presei de la 1862, care garantează la noi dreptul autorilor este încă în vigoare, cu toate restricțiunile cuprinse în art. 30 (129) din Constituție cu privire la abrogarea legilor contrare ei.

(«*Dreptul*» anul XIII, No. 14 din 22 Ianuarie 1884).

În România, singura lege specială care consacrează drepturile de proprietate literară sau artistică, scriitorilor și artiștilor noștri este așa numita «*Lege a Presei*»; în legătură cu dinsa este art. 19 și 24 din Constituțiune precum și art.: 339, 340, 341 și 342 din Codul nostru penal, care enumără pedepsele și amenzile ce se dau contrafăcătorilor literari sau artistici.

Întăiul articol al *Legei Presei* este intitulat «*despre proprietatea literară*». Legiuitorul nostru, după cum vedem, a fost de părere că într'adevăr dreptul autorilor asupra operelor lor, constituie un drept de proprietate.

Nu ne demonstrează de ce, — și nici nu era locul să facă aceasta, — dar acest fapt reiese destul de clar din intențiunea sa, exprimată prin cuvintele puse ca titlu la primul capitol. ¹⁾

¹⁾. De alt-fel, Tribunalele noastre, printr'o serie de hotărâri au căutat să asimileze acest drept, cu dreptul comun de proprietate, prevăzut de art. 480 din codul civil. Ast-fel Tribunalul Ilfov Secția II prin sentința dată la 17 Martie 1887, hotărăște că autorul unui uvraj, folosindu-se de dinsel după dorința sa, avind *jus utendi et abutendi*, caracter esențial al proprietății, rezultă că dreptul său intrunind toate condițiunile unei adevărate proprietăți, art. 480 din codul civil, care regulează în general dreptul de proprietate, tot el regulează și dreptul de proprietate literară, așa că acest drept există și este prevăzut în mod implicit în art. 480 din codul civil.

După o serie de considerante pline de eloquență și energie prin care Tribunalul stabilește în mod strălucitor, origina și natura dreptului de proprietate literară, adaugă următoarele: «Considerind că autorul unui uvraj, folosindu-se de dinsel după dorința sa, exercitându-l după voința sa, cedându-l, vânzându-l și transmitându-l prin toate mijloacele de drept civil, putind a-și corige și mo-

Constatăm însă cu părere de rău că legiitorul nostru n'a urmat intențiunei sale, căci de și a afirmat principiul proprietății literare, s'a ferit de a-l aplica. Legea noastră limitează drepturile autorilor și e foarte greu de admis ca această limitare în timp să intre în caracterul unei adevărate proprietăți. Și cum am putea admite că această lege consacră un drept de proprietate, când vedem că dinsa respinge consecințele logice ale principiului proprietății, adoptînd din contra soluțiunile care constituiesc violarea lui?

«difica opera sa, putînd a o suprima, în tot sau în parte, după interesele averei sale, după inspirațiunile conștiinței sale, rezultă că dreptul de proprietate al unui autor, este complet și absolut, avînd ast-fel *jus utendi et abutendi*, caracter esențial al dreptului de proprietate... etc.» iar într'un alt considerant: «munca această lungă și răbdătoare ce omul îndeplinește cu atîta greutate, în compunerea unei opere de literatură sau artă, în care un autor și-a uzat viața sa și de multe ori și-a absorbit și averea sa, nu poate fi produsul tuturor și foloasele nu le poate pierde nici el nici descendenții săi.» (Vezi «Dreptul» No. 38, pag. 304 din 1887).

În acelaș senz, Tribunalul comercial din București prin sentința de la 4 Martie 1884, declinîndu-și competența de a judeca acțiunea de proprietate literară intentată de M. H. Jecu în contra lui I. C. Fundescu cu privire la proprietatea ziarului «Telegraful», recunoaște că proprietatea literară trebuie regulamentată în caz de litigiu, după principiile dreptului civil pur și înaintea instanțelor civile competente

Între altele, iată cite-va din motivele acestei hotărîri: «Considerînd că proprietatea literară, atuncî cînd proprietatea ei nu este de cît rezultatul creațiunei, inteligenței, imaginațiunei și a cugetărei omului, exprimate fiind chiar într'un jurnal politic ori literar, care se împărțește publicului prin vînzare, nu poate fi calificată de faptă de comerț, ne întrunind nici unul din ele

Pe cită vreme dreptul autorilor nu se poate exercita de cît pentru un timp limitat și pe cită vreme după expirarea acestui timp autorul este depozitat fără să 'i se dea în schimb vre-o compensație, o lege care consacră această stare de lucruri nu poate să recunoască proprietatea literară.

Dar să vedem care sunt principalele dispozițiuni ale acestei legi asupra pretensei proprietăți literare —și artistice, am putea zice,—care regulează drepturile autorilor noștri.

Art. 1. «Autorii de tot felul de scrieri, compozi-

«mentele faptelor prevăzute în art. 306 din regulamentul «organic, ce denumeste de lege fapte de comerț; că «prin urmare, folosința acestei proprietăți literare (în «specie a unui jurnal politic și literar) trebuie în cas de «litigiu, regulamentată după principiile dreptului civ. pur «și înaintea instanțelor civile competente».

(A se vedea «*Dreptul*» No. 51 pag. 407 din 1884.)

De asemenea, tot Tribunalul Ilfov, secția comercială, prin sentința No. 807 din 19 Mai 1892, pronunță următoarea importantă hotărîre: «*Din combinația art. 19 din «constituție, cu art. 480 din codul civil, art. 339 din codul penal și art. 1 al legii preseî de la 13 Aprilie 1862, «rezultă că proprietatea de orî-ce natură, prin urmare «și proprietatea literară și artistică, este recunoscută și «respectată, putînd proprietarul să se bucure în mod «exclusiv și absolut de lucrul său și că cel ce o violează «este dator să repare prejudiciul ce a cauzat, conform «art 998 din codul civil».* (A se vedea «*Dreptul*» No. 50 din 1892).

De asemenea D. Dem. Alexandrescu, în cartea sa «*Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român*» pag. 439 ne spune: «*Sub numele de proprietate literară, «artistică și industrială se înțelege dreptul exclusiv al «autorilor, artiștilor și inventatorilor asupra valorii «bănești a compozițiunilor, operelor de artă sau inven- «țiunilor lor.*» Vezi și nota 3 de la pag. 439. Id. Aubry et Rau, II, pag. 152.

torii de muzică, sau desenatorii, cari vor săpa sau litografisi tablourile ori desenurile lor, în tot cursul vieții lor, se vor bucura ca de o proprietate a lor de dritul exclusiv de a reproduce și a vinde operele lor în tot Principatul, sau de a trece cătră alții această proprietate a lor, fiindu-le acest drit recunoscut după legile în ființă».

Art. 2. «Moștenitorii acestora sau cesionarii cătră care au trecut dritul lor, se vor bucura de acelaș drit, în termen de 10 ani, după moartea autorului sau compuatorului.

Art. 3. Jurnalele și alte foii periodice sunt proprietate a persoanelor sau a societăților cari le publică, dritul proprietății le este închezășuit, întocmai după articolele de mai sus; articolele ce autori sau proprietari lor nu vor voi ca să se reproducă în alte jurnale, vor trebui a purta la început nota, că reproducerea este oprită, se înțelege numai articolele literare și științifice.

Art. 4. Compunerile dramatice asemenea în termenele de mai sus, nu pot fi reprezentate pe nici un teatru, nici nu pot fi publicate, fără învoirea autorului.

Art. 5. Traducțiunile nu intră în categoria articolelor de mai sus, de cît pentru textul traducerei, fiind fie-care liber de a face alte traduceri de pe textul original al scrierei, asemenea extractele ce se fac din alte scrieri spre a se încunoștiința pe public despre valoarea acestora prin critice și comentarii, nu jignesc proprietatea străină.

Art. 6. Toate dregătoriile administrative sunt datoare a confisca după cererea și în folosul autoru-

lui, a compuitorului, a desemnatorului, a traducătorului său a moștenitorilor acestora, ori a cesionarilor, toate exemplarele edițiunilor tipărite, săpate sau litografiate fără învoirea anume și înscris a proprietarilor.

Art. 7. Pe lângă exemplarele confiscate, tot contrafăcătorul va fi dator a plăti adevăratului proprietar o sumă echivalentă cu prețul de 1000 exemplare a ediției originale.

Art. 8. Orî-ce vînzător a unei edițiuni contrafăcute dacă nu este recunoscut că el este contrafăcătorul, va plăti proprietarului o sumă echivalentă cu prețul de 200 exemplare ¹⁾).

Art. 9. Fie-care tipograf este obligat a remite din orî-ce carte, broșură, ziar sau orî-ce altă tipărire, ce va executa în atelierul său, cîte trei exemplare bibliotecii centrale din București, bibliotecii Academiei romîne și bibliotecii centrale din Iași.

Orî-ce autor sau editor romîn care va publica o lucrare din cele pomenite în articolul precedent este supus la aceiași îndatorire.

Orî-ce abatere de la prescripțiunile arătate mai sus, se va pedepsi cu o amendă de la 100 pînă la 500 lei.

Suma amendei o fixează tribunalul de prima instanță, fără apel ²⁾).

¹⁾ În textul original al legii acest articol fiind tradus greșit, întunecînd înțelesul frazei, noi l'am dat după ediția franceză, după care, de alt-fel e copiată întreaga lege a presei din 1862. Acest articol e echivalent cu art. 6 din legea franceză.

²⁾ Acest articol a fost formulat în sensul de mai sus prin modificările aduse de legea din 13 Aprilie 1885.

Art. 10. După trecere de 10 ani, după moartea autorului, toată opera pică în domeniul public, și fie-care este liber a o reproduce prin tipar, sculptură sau litografie ¹⁾.

Art. 11. Toate aceste drituri se încheazășuesc, și autorilor, compuitorilor, desemnatorilor traducătorilor din staturile străine, cari cu reciprocitate vor încheazășui, în cuprinsul teritoriilor lor, proprietatea literară ²⁾.

Iar ca sancțiune în contra aceloră cari ar înfringe dispozițiunile acestei legi proteguitoare drepturilor autorilor, avem următoarele articole din codul penal:

Art. 339 Cod penal: Orî-ce edițiune de scrieri, de compunerî muzicale, de desemnuri, de pictură sau de orî-ce altă producțiune, care se va fi tipărit sau gravat, cu orî-ce mijloc, fără voia autorului, se so-

¹⁾ În Franța, Belgia, Suedia, Norvegia, Danemarca și Rusia după 50 ani; în Italia și Grecia după 40; în Austria și Prusia după 30 ani. În Spania după 80 ani.

²⁾ Regulamentul *Legei Presei*, a fost publicat în «*Monitorul*» de la 4 Mai 1862 și are următorul cuprins:

Art. 1. Spre constatarea dreptului de proprietate garantată autorilor de scrieri și publicațiuni literare și artistice, se va ține un registru special la Ministerul instrucțiiei publice, în care se vor înscrie cererile și declarațiunile compozitorilor.

În acest registru se va însemna numele autorului sau compozitorului, titlul operei, data publicațiunei și data depunerii, făcută în conformitate cu rînduiala § 9 din legea preseii.

Art. 2. Autorii și compozitorii vor fi datorî, ca de o dată cu depunerea operelor lor, să facă cerere în scris către Ministerul Instrucțiunei publice spre a li se constata dreptul de proprietate. Pe temeiul acestei cereri, Ministerul le va da un extras după scrierea din registru. adevărit cu iscălitura sa și sub sigiliul departamentului.

cotește contra-facere și veri-ce contrafacere este delict.

Art. 340 Cod. penal: Vinzarea de scrieri contra-făcute, introducerea în România de scrieri cari, după ce s'aŭ tipărit aicea, se vor fi contra-făcut în străinătate, este delict tot de acel fel.

Art. 341 Cod. penal: Pedepsa contrafăcătorului său a introducătorului va fi amenda de la 50 pînă la 1000 lei; iar pentru vînzător, amendă de 26 pînă la 250 lei.

Confiscațiunea edițiunei contra-făcute se va hotări atît în privința contra-făcătorului, cit și în contra introducătorului și a vînzătorului.

Asemenea se vor confisca și tablele și tiparul cu care se va fi făcut contra-făcuta edițiune.

Art. 342 Cod. penal: Orî-ce director, orî-ce întreprinzător de teatre, orî-ce asociațiune de artiști, care va reprezenta pe teatru scrieri teatrale, fără voia autorului, se va pedepsi cu amenda de la 26 pînă

Art. 3. Formalitățile cerute de articoliî de mai sus, se vor observa și la cās de cesiune a dreptului de proprietate din partea autorului, cātră o a treia persoană.

Art. 4. Proprietarii prin succesiune, sau sub orî-ce alt titlu, se vor bucura de aceleași drepturi ca și autorii pentru toate operele postume, cînd acestea se vor imprima separat și nu vor fi întrunite într'un corp cu o nouă edițiune a operelor publicate mai înainte și intrate în domeniul public.

Art. 5. Declarațiî și depunerî însoțite cu acte justificative se vor face și din partea străinilor în consecința art. 11 din legea presei. (A se vedea «*Monitorul Oficial*» No. 97 de la 4 Mai 1862, unde este publicat în întregul său acest regulament. Noi am extras numai partea care ne interesează. Cele alte capitole se referă la «*Negoțul de librărie*» și la «*Tipografi și litografi.*»)

la 250 lei și cu confiscarea banilor ce se vor fi strîns la acea reprezentațiune.

La întîmplările prevăzute prin cele din urmă patru articole, produsul confiscățiunilor se va da proprietarului, spre a lui dispăgubire ¹⁾.

După cum rezultă din art. 1 și 2 din «Legea Presei» legiitorul nu acordă autorilor de cît o simplă remunerație, care constă în fixarea unei perioade de timp, în care el se poate bucura de privilegiul unei exploatațiuni exclusive.

Dar acest privilegiu nu constituie un drept de proprietate. Unul din caracterele cele mai esențiale ale proprietății este *perpetuitatea* și legiitorul chiar dacă aduce une-ori, oare-care restricțiuni dreptului de proprietate, respectă în tot-de-una natura sa perpetuă. În cazul ce ne preocupă, din contră, perpetuitatea nu este recunoscută; am putea deci susține că dreptul ce legiitorul nostru acordă autorilor, este un drept de proprietate? De sigur că nu.

Acum încă câte-va cuvinte spre a termina acest capitol.

S'a spus de unii că legea presei din 1862 nu și-ar mai avea astă-zi aplicarea, ca una ce a fost abrogată prin art. 129 din constituția de la 1866. Această lege însă, referindu-se la proprietatea literară și constituția prin art. 19, declarînd sacră și inviolabilă *proprietatea de orî-ce natură*, prin urmare și pro-

¹⁾. Toate aceste articole din codul nostru penal sunt identice cu art. 425, 426, 427, 428 și 429 din codul penal francez. Singur ultimul articol diferă în ceea ce privește distribuirea produsului confiscățiunilor; a se vedea art. 429 Codul penal francez.

prietatea literară și artistică, urmează că dispozițiunile legii presei din 1862, nefind contrare celor cuprinse în Constituțiune, ele sunt încă în vigoare ¹⁾.

Să vedem acum, măsurile luate de legiuitor prin dispozițiunile cuprinse în legea presei, în cea ce privește protejarea dreptului scriitorilor și al artiștilor asupra operelor lor.

Vom urma aceeași diviziune de care ne-am servit pînă acum, examinînd rînd pe rînd felul de protecțiune al *producțiunilor literare*, al celor *dramatice sau muzicale* și în fine al *producțiunilor artistice*.

I

Legea Presei și producțiunile literare

Primul articol al legii din 1862, care garantează în țară la noi, dreptul autorilor asupra scrierilor lor, este redactat în terminii cei mai largi și mai întinși posibili: *Autorii de tot felul de scrieri,... se vor bucura în tot cursul vieții lor,... etc., etc.*

După cum vedem, din cuprinsul primului articol al legii Presei, legiuitorul nostru nu specifică de loc

¹⁾. Cu privire la acest fapt, găsim în ziarul «*Dreptul*» anul XIII No. 14 din 22 Ianuarie 1884 următorul articol semnat de G. Stratilat, sub titlul: «*Proprietatea literară și artistică la noi*»: Legea Presei din 1862 conține un capitol care se referă la proprietatea literară, avînd următoarele articole; (aci se citează art. 1—11 din Legea Presei). După ce am reprodus din legea Presei partea relativă la proprietatea literară, cată să ne întrebăm dacă prin art. 30 din Constituțiune, care declară abrogate toate dispozițiunile din legi, decrete regulamente și alte acte contrare cu cele așezate de ea, s'a înțeles a se abroga și această parte din legea de presă?

felul scrierilor cari pot intra în cuprinsul acestui prim articol. E întrebarea: pot fi protejate de acest articol compilațiunile ce se fac după operele căzute în domeniul public? Abreviațiunile ce se fac după aceleași opere, adițiunile, adnotările sau comentarea lor, și în fine traducțiunile acelor opere? La noi, nici legea, nici jurisprudența nu ne spun nimic.

Curtea de Casație din Paris, prin organul Procurorului general Merlin a rezolvat prima cestiune într'un mod satisfăcător. Iată cuvintele lui Merlin în această privință: «*Il est des compilations d'ouvrages littéraires, qui par l'immensité de recherches qu'elles supposent, par le discernement et le goût qu'elles exigent, peuvent et doivent passer pour des véritables productions de l'esprit; mais il en est d'autres, qui se font, comme on dit vulgairement, avec des ciseaux, qui n'exigent qu'un travail de manœuvre, et qui, par cette raison, ne peuvent pas motiver à leurs artisans le titre d'auteur*». Intre altele, Merlin dă ca exemple de compilațiuni celebre: *Pandectele lui Pothier*.

În ceea ce privește abreviațiunile, aceste se vor putea bucura de dispozițiunile cuprinse în primul articol, dacă așezarea materiilor și alegerea subiecte-

Art. 19 din Constituțiune declară sacră și inviolabilă proprietatea de orîce natură, fără să stabilească nici o restricțiune la acest principiu. De aci rezultă că partea relativă la proprietatea literară, din legea de presă, este și astăzi în vigoare.

Așa fiind, este de mirat cum unele din instanțele noastre judecătorești, au ignorat existența unor asemenea dispozițiuni legislative în rezolvarea cauzelor de această natură, (Vezi «*Dreptul*» anul XIII No. 14.)

lor, va fi făcută după un anume plan nou și inteligent, ast-fel ca să formeze o nouă lucrare.

Adițiunile, adnotările și comentariile ce se fac cărților căzute deja în domeniul public se vor bucura de asemenea de dispozițiunile stabilite în articolul prim al legii presei, avînd în vedere cuprinsul larg și întins al acestui articol. Cu privire la aceste adnotări și adițiuni, jurisprudența franceză e fixată în sensul principiului *accesorium sequitur principale*. La noi, s'ar putea aplica acest principiu în cazul cînd adițiunile sau adnotările ar fi cu totul neînsemnate ca fond și cantitate. Cînd însă aceste adiționări sau comentarii reprezintă o muncă serioasă și obositoare, ar fi o nedreptate să nu se atribue autorului lor, dreptul de proprietate.

Cît privește despre *traduceri*, aceste fiind niște opere literare, avînd și ele caracterul lor de originalitate, se vor bucura de dispozițiunile legii noastre; traducătorul va avea proprietatea traducțiunilor făcute, și va putea trage toate foloasele materiale ce vor rezulta din vinderea lor, în conformitate cu art. 5 din legea Presei de la 1862.

Opera fiind căzută în domeniul public, orî-ce persoană va avea libertatea s'o traducă.

Să vedem acum care sunt diferitele genuri de scrieri ce pot intra în cadrul întâiului articol din menționata lege asupra proprietății literare.

În general orî-ce fel de scriere, orî-ce producțiune a spiritului, de orî-ce gen ar fi ea, și de orî-ce valoare, cu singura condițiune ca să fie o operă nouă și originală, intră în cuprinsul acestui vast articol¹⁾.

¹⁾ De și după dispozițiunile art. 1 din legea Presei de

Legea nu face deosebire într-o scriere genială și o altă mediocră; și una și alta se bucură în același grad de binefacerile și protecțiunea legii. Singure perile cari vor fi contra bunelor moravuri sau ordinei publice, nu se vor putea bucura de dreptul de proprietate, ca unele ce au articolele lor corespunzătoare în Codul penal.

la 1862, care conferă autorilor un drept exclusiv asupra lucrărilor lor, o simplă citațiune sau publicare de extracte dintr-o operă literară nu poate fi considerată ca o violare a dreptului autorilor, totuși aceasta nu are loc de cit numai atunci când publicațiunea neautorizată nu are de obiect o operă distinctă. Puțin importă împrejurarea că bucata aleasă a fost inserată într-o culegere compusă numai din extracte imprumutate de la alți scriitori, când unuia din aceștia nu i-ar conveni să se vadă figurind alături cu cei alți. Ast-fel ar fi de exemplu cu așa numitele «*Antologii*» sau «*Culegeri din diferiți autori*» care se publică de obicei, și mai ales la noi, fără invoirea autorului.

Tribunalul Sena, a dat în această privință, la 15 Decembrie 1882 o sentință foarte importantă, al cărui conținut este următorul:

Considerind că în ceia ce privește bucata intitulată *les Lunettes* a lui Louis Ratisbonne publicată în «*Gerbe de l'Ecolier*» a lui Dubois și editată de librarul Gédalge.

Considerind că acest fragment este extras din cartea la *Comédie enfantine*, compusă de Louis Ratisbonne și că această publicare s'a făcut fără autorizațiunea acestui din urmă;

Considerind că, după art. 1 din legea de la 19 Iulie 1793, (identic cu art. 1 din legea Presei), autorii de ori-ce scrieri au dreptul exclusiv de a vinde sau a face să se vîndă lucrările lor; că dacă, contra acestei dispozițiuni s'a admis că o simplă citațiune sau publicare de extracte dintr-o operă literară nu poate fi considerată ca o violare a drepturilor autorului, totuși această escepțiune nu mai poate avea loc atunci când publicarea neautorizată are de obiect o compozițiune care ar forma prin sine însăși, precum este în specie, un tot complet și constituind o operă distinctă; că puțin importă împrejurarea că bucata

Cu toată această extenziune a sus numitului articol, ar fi o eroare de a determina într'un mod precis și neîndoielnic anumitele cazuri în care este sau nu, proprietate literară. Sunt o mulțime de cestiuni nesigure asupra cărora opiniunile variază, soluțiunile lor dind naștere la păreri și mai variate.

In asemenea cazuri obscure, cestiunea să lase la suverana apreciere a Tribunalelor, cari vor exa-

aleasă a fost publicată într'o culegere compusă din extracte luate din alți scriitori; că numai autorul singur are dreptul de a determina în ce condițiuni opera sa urmează să fie adusă la cunoștința publicului, și că, în fața dreptului absolut ce îi consacră legea din 1793, el nu poate fi ținut să sufere publicarea uneia din producțiunile sale în orî-ce fel de culegere chiar atunci cînd poate că nu i-ar conveni să se vadă figurînd în acea culegere;

Asupra cererei de daune-interese:

Considerînd că, dacă este constatat din elementele cauzei că faptele contra cărora reclamă Ratisbonne i-au causat un prejudiciu oare-care, totuși este loc a se ține în seamă și împrejurarea că astăzi Gédalge a satisfăcut pretențiunea reclamantului, după cum aceasta se constată din modificările aduse la a cincea edițiune a culegerii sale, acea din 1881, și cartoanele ce a compus pentru esemplarele rămase încă nevindute din edițiunile anterioare; că, în aceste condițiuni, alocarea numai a cheltuielilor făcute cu acest proces este o reparațiune suficientă a prejudiciului ce a suferit; că, pentru aceleași motive, nu este loc nici de a se mai aloca daune-interese ce ar fi putut proveni din neexecutarea acestei hotărîri;

Pentru aceste motive.

Interzice lui Gédalge dreptul de a espune și de a vinde vre un exemplar din culegerea: *la Gerbe de l'Ecolier*, pînă ce mai întîiu nu va face să se șteargă numele D-lui Louis Ratisbonne din josul celor două bucăți de versuri: *l'Ecolier docile* și *le Paresseux*, și va scoate cu desăvîrșire bucata de versuri intitulată *les Lunettes*.

Condamna pe Cédalge la cheltuelile de judecată făcute cu acest proces cari vor ține loc pentru Ratisbonne drept daune-interese.

mina în fapt, dacă opera, obiectul litigiului întrunește sau nu caracterile constitutive ale proprietății literare, adică noutatea și originalitatea.

În categoria acestor cestiuni obscure, am văzut mai sus: compilațiunile, adițiunile, adnotările, comentariile și traducurile. Mai putem adăuga: dicționarele, ghidurile, almanachurile, calendarele, cataloagele, tarifele, etc,

Articole de jurnale. În principiu, articulele din ziare sunt susceptibile de proprietate literară, ele fiind niște adevărate opere literare. Totuși trebuie să facem o deosebire între articulele de fond ale ziarelor, cum ar fi bunioară articulele politice, literare, juridice sau științifice și între noutățile sau veștile cuprinse în ziar. Aceste din urmă nu pot fi obiectul unei proprietăți private; forma ce ele conțin neavând nici o importanță, ele cad în domeniul public odată cu distribuirea în public a ziarului. Nu tot așa se întâmplă cu articulele de fond, fie sau nu iscălite, ele aparțin exclusiv autorului lor, el fiind răspunzător de cele cuprinse într'însul. Dar s'ar putea să ni se aducă următoarea obiecțiune: faptul publicațiunei unui articol într'un ziar oare-eare, implică cesiunea acestui articol, directorului ziarului, sau autorul conservă dreptul de a-l publica într'o altă foaie? De sigur că numai în cazul unei speciale convențiuni, directorul ziarului va putea avea vre-o pretenție asupra articolului; în lipsă de convențiune, autorul va putea să-și publice articolul și în alt ziar, bine înțeles după o trecere oare-care de timp, pentru a nu prejudicia ziarul în care și-a publicat articolul

întăia oară ¹⁾. Ast-fel legea germană din 11 Iunie 1870, în art. 10 a fixat un termen de două ani între o publicație și alta.

Se întâmplă cite odată că autorul unor articole acordă dreptul de a 'i se reproduce articulele numai unor anumite ziare. Ar urma de aci să se creadă că scrierile sale au căzut în domeniul public, și că ori ce ziar ie în drept de a le reproduce? De sigur că nu, căci întocmai după cum un lucru mobilier nu cade în domeniul public prin singurul fapt că proprietarul său a consimțit să împartă cu alții dreptul ce avea asupra lui, tot asemenea și autorul unui articol care acordă numai unora din confracții săi autorizațiunea de a'l reproduce, nu înseamnă că el a acordat tuturor această autorizare. Autorul rămîne armat cu toate drepturile ce legea 'i le acordă, putînd trage înaintea justiției pentru delictul de contrafacere, pe toți aceia cari i-au călcat drepturile sale.

Serisori misive. Prin scrisori misive nu se înțeleg acele scrisori care sunt niște adevărate opere literare, cum ar fi bunioară scrisorile lui Ghica către Alexandri. Aceste scrisori fără îndoială că intră în cuprinsul scrierilor protejate de primul articol al legii arătate. Aici e vorba de scrisorile propriu zise, cari intră și ele în categoria scrierilor vizate de legea din 1862. De și destinatorul este proprietarul lor, ca materie, dar dreptul de a le publica aparține exclusiv autorului, aceluia care le-a scris ²⁾. Desti-

¹⁾ Renouard: *Des droits d'auteur*, tom. II, No. 55

²⁾ Ast-fel, Tribunalul civil al Senei prin sentința de la 20 Iunie 1886 a hotărît că :

natarul va putea fără îndoială să se servească ca de o armă contra aceluia care 'i le-a adresat, pu-tîndu-le aduce ca probă în stabilirea unui contract, etc., dar nu va putea avea sub nici un cuvînt dreptul de a le publica.

În rezumat, două sunt cauzele care împiedecă pe destinatar de a publica scrisoarea ce a primit :

1) Obligațiunea de a păzi secretul, care 'i este impusă prin caracterul confidențial al scrisorei ;

2) faptul, principal în cazul nostru, că nu este el autorul scrisorei.

Chiar autorul însuși nu poate publica une-orî o scrisoare a sa, înainte de a cere consimțimîntul destinatarului, al cărui nume e în joc.

Și fiind vorba de proprietatea scrisorilor misive, nu pot trece mai departe fără să nu citez cîte-va pasagii, foarte importante în cauză, luate din remarcabilul *discurs de deschidere* pronunțat de D-l George Filitti, Procuror general al Înaltei Curți de

În principiu, dreptul de proprietate literară se aplică și la scrisorile misive ca și la orî-ce alte scrieri și numai autorul lor este în drept să le publice după plăcul și în profitul lui exclusiv. Dacă destinatarul dobîndește vre-un drept asupra scrisorei, ca obiect corporal, el nu dobîndește însă prin faptul recepțiunei ei și proprietatea lucrărei conținute într'însa. Acest drept de proprietate al autorului nu se poate transmite asupra destinatarului de cît numai în urma unei renunțări exprese orî tacite a celui dintîi în profitul celui de al doilea. Prin urmare, cînd renunțarea autorului este constatată, destinatarul are deplina proprietate a scrisorilor conservate de el și după moartea autorului el devine un adevărat detentor de manuscris. (Tribunal. Sena, hot. de la 20 Iunie 1886, în procesul relativ la publicarea scrisorilor lui Sainte-Beuve).

Casație și Justiție, intitulat : «*Secretul scrisorilor misive*».

«Scrisorile, zice D. Procuror General Filitti, transportînd gîndirile cele mai intime ale omului, devin un depozit de destăinuirii de familie, de bucuriile, de durerile, de speranțele și de îndoelile noastre.

«Dar și în viața civilă scrisorile sunt un agent puternic al transacțiunilor și pot constitui un titlu și o probă a convențiunilor ; însă tocmai pentru cuvîntul acesta, corespondența prin scrisori a provocat în drept probleme destul de delicate, cari au dat loc la controverse. Dreptul penal garantează inviolabilitatea secretului scrisorilor ; garanția aceasta însă, dispare cînd necesitățile justiției civile, și mai ales a celei criminale, o cer.

«Dreptul administrativ se ocupă de condițiunile în virtutea cărora statul, primește sarcina transportării scrisorilor.

«Iar dreptul civil și comercial, *regulează dreptul de proprietate al scrisorilor*, formarea contractelor prin corespondență, usul ce poate face cine-va în justiție de asemenea scrisori...

«Prima cestiune ce se impune, din punctul de vedere juridic, spre a fi resolvită, cînd este vorba de secretul scrisorilor misive, este aceea de a se ști cui aparține proprietatea unor asemenea scrisori?

«Cestiunea aceasta s'a presintat, după cît ne aducem aminte, pentru prima oară înaintea acestei Înalte curți la 5 Maiu 1893, cînd s'a pronunțat decizia cu No. 244.

«În conclusiunile ce am avut onoare a lua în acel proces, ziceam că cestiunea proprietății scrisorilor

«confidențiale este foarte gingașe; vom adăoga astăzi
«că această cestiune a dat loc în doctrină și în ju-
«risprudență, la diverse soluțiuni.

«Ast-fel, unii susțin că proprietatea unei scrisori
«aparține destinatarului.

«Alții susțin din contra, că proprietatea aparține
«autorului scrisoarei.

«Și în fine, alții pretind că autorul și destinatarul
«sunt proprietari unei asemenea scrisori.

«Acele propozițiuni contradictorii, de și nu sunt
«exacte în generalitatea lor, totuși, restrinse la unele
«casuri determinate, nu sunt lipsite de adevăr.

«Dreptul de a usa și a dispune (*jus utendi et a-*
«*butendi*) nu se poate aplica în mod absolut la pro-
«prietatea de care este vorba, deși destinatarul scri-
«sorei devine proprietar prin transmisiunea făcută
«*animo donandi*.

«Să-mi permiteți, D-lor, o mică digresiune spre a
«vă arăta părerea nemuritorului Lamartine în această
«materie. Iată, în adevăr, cum se exprima el ca ra-
«portor al proiectului de lege asupra proprietății
«literare din 1841. «Am pus scrisorile într'o cate-
«gorie a parte: ele sunt manifestațiuni confidențiale
«în cari omul, iar nu scriitorul, se predă el însuși
«confienței, iar nu publicității, fără a avea în vedere
«verii un câștig. Lucrul acesta nu constituie în ochii
«noștri o proprietate a căreia condițiune să poată
«fi regulată de o lege fiscală, ci o personalitate cir-
«cuitată și apărată de legile scrise asupra defăimării
«asupra abuzului de încredere, și de legile nescrise
«ale moralei, ale delicatetei și ale onoarei. Legisla-
«țiunea conștiinței publice nu se scrie, ea se citește

«în opinia publică și în moravuri, și are drept pe-
«deapsă desonoarea».

«De Lally, în sinul comisiunei însărcinată, în anul
«1826, cu întocmirea unui proiect de lege asupra
«proprietății literare, credea că o scrisoare este dată
«numai spre a fi citită iar nu spre a fi publicată.

«De asemenea Royer Collard, cu aceeași ocaziune
«zicea: «A cugeta cine-va prin scrisoare, sau în alt
«chip, își conservă dreptul asupra cugetărilor sale. Nu
«este adevărat a zice că subscrierea unei scrisori
«constitue o transmisiune de proprietate».

«Tot ast-fel se exprima de Vatimesnil în aceeași
«comisiune când zicea că: «trimiterea unei scrisori
«nu este o transmisiune de proprietate pură și simplă,
«absolută, indefinită; este din contra, o transmisiune
«restrinsă și condițională; cel ce a primit o scri-
«soare a trebuit să păstreze pentru dînsul singur
«cugetările ce ea conținea; aceste cugetări au tre-
«buit să rămînă în sinul amicitiei».

«Lăsînd, D-nii mei, deoparte tot ce poate fi exa-
«gerat în aceste opinii, și mai ales modul cu care
«Lamartine înlătură acțiunea legii în această ma-
«terie, vom zice că *proprietatea scrisorilor misive*
«*este o proprietate sui generis*, un drept de pro-
«prietate limitat, care se transmite sau se reține de
«oparte sau de alta, după obiectul și intențiunea
«presupusă a autorului și a destinatarului¹⁾.

La publication des lettres missives, zice Ch. Fli-
niaux, în cartea sa «*La propriété industrielle litté-*

¹⁾. A se vedea cartea «*Secretul scrisorilor misive*» de
D-l George Filitti, Procuror General al Inaltei noastre
Curtii de Casație și Justiție.

rairre et artistique», n'est point permise sans le consentement de celui qui les a écrites ou de ses héritiers après sa mort ¹⁾.

După Barthole «*la lettre n'est qu'une conversation entre personnes absents.*» De aci caracterul confidențial, pe care dreptul modern l'a dat scrisorilor.

Jurisprudența franceză, ca și doctrina, sunt foarte bogate în hotărâri și soluțiuni date asupra proprietății scrisorilor. Nici spațiul nu ne permite, dar nici scopul studiului nostru, nu este tratarea detaliată a acestei cestiuni ²⁾.

Vom inzista însă puțin asupra jurisprudenței fixate de Tribunalele noastre.

Ast-fel Secțiunea a III-a a Tribunalului Ilfov s'a pronunțat la 21 Septembrie 1892 că: O scrisoare aparține, în general, celui care este adresată, destinatarului, din momentul ce acel care a scris-o s'a desfăcut de dînsa, remițînd'o saŭ depunînd'o spre a ajunge la destinație. Principiul acesta încetează de a se aplica cînd epistola scrisă, posedă un caracter

¹⁾ Ch. Fliniaux op. cit. pag. 99.

Iar Tribunalul din Dijon a hotărît: «*Tout manuscrit a caractère intime et ne peut être publié que par les héritiers ou cessionnaires et non par de créanciers.*»

(Dijon, 18 Febr. 1870. de Chapuys. cit. Fliniaux. op. cit.)
²⁾ A se vedea: Casația Franceză, 12 Iuniu 1823. Curtea din Liège, 31 Martie 1849; Curtea din Paris, 11 Iunie 1875 Curtea din Bruxelles, 20 Iunie 1885; Casația Fr. 4 April 1821; Curtea din Liège, 6 Iunie 1828; Curtea de Rouen, 18 August 1874; Curtea din Amiens, 21 Februarie 1829. (Victor Janlet «*de la protection des oeuvres de la pensée*» pag. 82 și 84).

De asemenea: Gastambide, No. 14; Blanc, pag. 320 Renouard, II No. 45; Pouillet, No. 386.

întim și confidențial, proprietatea celui ce a scris o devine în minele destinatorului un simplu deposit de care nu poate face nici un uz, fără consimțimentul celui care a scris-o, putînd ori și cînd să-i fie reclamat depozitul; iar cînd ar face uz de dînsa, publicînd-o, lipsește la buna sa credință și violează secretul încredințat în scrisoare ¹⁾).

În acelaș senz s'a pronunțat și Cassația Romînă Secția II prin decisiunea No. 244 din 5 Mai 1893: Dreptul destinatorului asupra unei scrisori ce i-a fost adresată, nu ia naștere de cît prin faptul tradițiunei; între autorul unei scrisori și destinator se poate conveni că această tradițiune nu dă drept destinatorului de a face cu această scrisoare întrebuintarea ce ori-ce proprietar este în drept a face cu lucrul său și că dar, printr'insa nu s'a transmis acestuia un drept de proprietate asupra acestor scrisori. Însă o scrisoare confidențială fiind în intențiunea și a celui ce a scris-o și a celui ce a primit-o, de a rămînea conținutul ei un secret între dînșii, urmează neapărat că sus zisa condițiune trebuie să fie primită, ca virtual stipulată de cel ce a adresat scrisoarea și de asemenea că destinatorul ei n'a primit-o de cît sub angajamentul tacit din partea sa de a nu fi privit ca proprietar al acestei scrisori, ci ca un simplu depozitar al unui secret al scriitorului ei. Pe lîngă aceasta, sus zisul raport între autorul unei scrisori confidențiale și destinatorul ei se impune printr'un simțimînt de toți împărtășit și

¹⁾ A se vedea în întregul ei această hotărîre în «*Dreptul*» No. 67 din 1892.

care ne face să vedem un abuz de încredere din partea destinatarului, care s'ar pretinde a face cu o asemenea scrisoare, întrebuințarea ce un proprietar este în drept a face cu lucrul său¹⁾.

Contra acestei păreri este o hotărîre foarte importantă a Tribunalului Ilfov, secția III, care glăsuiește în modul următor : În dreptul roman, găsim consacrat principiul că destinatarul se consideră ca proprietar al scrisorii ce 'i se trimete. (Legea 65, din Digeste : *De acquirende rerum dominio*) și ca un corolar necesar al acestui principiu, sustracțiunea scrisorii ca un furt, (legea 14 § 17. *De furtis*). Doctrina, reprezentată, prin autorități impunătoare, e de acord a recunoaște că o scrisoare misivă devine proprietatea destinatarului în virtutea transmisiunii, *animo donandi*, ce i-a făcut autorul său și a principiului consacrat de art. 1909 din Codul civil²⁾ și că destinatarul nu e un simplu depozitar, căci dînsul nu e ținut a restitui. Tot ce se poate zice, cînd e vorba de o scrisoare confidențială, este că această transmisiune de proprietate, nu a fost făcută de cit sub condiția de a respecta și de a nu destăinui nimănui confidența ce ea conține, căci dreptul destinatarului e subordonat condițiunii de discrețiune, ce natura unei asemenea scrisori 'i impune, că destinatarul care a primit o scrisoare, posedînd asupra 'i un drept exclusiv și constituind un mobil căruia legea

¹⁾ A se vedea decisiunea Cassației romîne Secția II din 5 Mai 1893. (Buletinul Cassației pag. 488).

²⁾ Art. 1909, Codul civil prevede că : «lucrurile mișcătoare se prescriu prin faptul po esiunei lor, fără să fie trebuință de vre-o curgere de timp.

acordă protecțiunea sa, sustracțiunea sa, furtul ei, cade sub aplicațiunea articolelor codului penal relative la delictele contra proprietății. Și dacă am pă-răsi domeniul științific pentru a consulta practica și uzul relațiunilor sociale, de asemenea nu se poate admite că acela ce a trimis o scrisoare unei persoane, fie dînsa cit de confidențială, înțelege a re-ține un drept de proprietate asupra ei, de oare-ce nu se poate tăgădui că prin faptul trimiterei scri-sorei, expeditorul și-a manifestat indetel intențiunea de a voi să se desbrace de stăpînirea ei, pentru a o face să treacă în aceea a destinatarului. Și dacă într'adevăr în unele împrejurări, autorul unei scrisori nu are alt scop de cit a face cunoscut destinatarului sentimente și afecțiuni ce 'i-aŭ fost inspirate, prin aceasta însă nu se poate susține că natura actului petrecut s'a schimbat și că dintr'un pur act de dar, o scrisoare a luat caracterul unui depozit. Dacă în asemenea ocurență destinatarul se califică de depo-zitar, e grație facultății imaginative și ca o figură metaforică, pentru a exprima secretul destăinuirii intime al aceluia ce 'i le încredințează o datorie de discrețiune ce 'i se impune, aceasta însă nu exclude ideia unei voințe energic manifestată din partea ex-peditorului de a transmite destinatarului, instrumen-tul saŭ actul ce cuprinde consemnarea gîndului și cugetărilor sale. ¹⁾

O soluțiune, diferită de aceasta, s'a dat de către secți-a IV a Tribunalului Ilfov prin sentința de la 3

¹⁾ Intregul cuprins al acestei importante hotărîri se poate vedea în ziarul «*Dreptul*» No. 17, din Martie 1893.

Iunie 1889. În rezumat iată ce hotărăște această sentință: Ori-ce scriere, notiță sau însemnare intimă sau confidențială este proprietatea exclusivă a celui ce a scris-o, iar cînd ea este adresată altuia, atunci devine și destinatarul coproprietar asupra'î, împreună cu cel ce i-a trimis-o. Dacă însă se întimplă ca ea să fie sustrasă, pierdută sau răstăcită, acel ce a sustras-o, a găsit-o sau a pierdut-o din eroare, nu poate pretinde vre-un drept de proprietate asupra ei și adevăratul proprietar poate s'o revendice ca pe ori-ce alt lucru mobil. Numai autorul și destinatarul unei scrisori confidențiale pot face uz de ea; ori-ce terție persoană nu se poate servi de ea în justiție fără voia celor două coproprietari, cari numai de comun acord, au dreptul să dispună de confidențele conținute în ea. Scrierile și hîrtiele intime sau confidențiale ale cetățenilor sunt inviolabile ca și domiciliul lor, și nimeni, nici chiar justiția nu poate să pătrundă în secretul lor, de cît numai cînd interesul ordinei publice o reclamă și numai cu paza formelor prescrise de lege; dacă în materie penală principiul de mai sus suferă o excepțiune nu se poate aplica cînd sunt în joc simple interese private. ¹⁾

Aceste sunt soluțiunile cele mai importante date de Tribunalele noastre, soluțiuni care pun într-o vie lumină cestiunea proprietății scrisorilor în general.

Producțiunile orale. Primul articol al legii presei din 1862 asupra proprietății literare, nu ne vorbește nimic despre *producțiunile orale*. El zice: «*Autoriî de tot felul de scrieri...*» În Franța s'a susținut mult

¹⁾. Vezi «*Dreptul*», No. din Iunie 1889.

timp că *operile orale* ca discursurile, conferențele, cursurile profesorilor, nu pot fi susceptibile de proprietate literară. Părerea această însă, este greșită, după cum vom avea să vedem din cele ce urmează.

Cursurile profesorilor. E întrebarea: Profesorii, au sau nu un drept exclusiv de proprietate asupra cursurilor lor? Această chestiune a ridicat în Franța controversele cele mai vii și mai frumoase. Argumentele ce se aduc de obicei în combaterea acestor drepturi ale profesorilor, sunt următoarele:

1) Legea în dispozițiunile ei nu vorbește de cit de *scrieri*; ea deci nu se poate aplica la lecțiunile *orale* ale profesorilor; 2) profesorul este salariat de Stat; acest salariu reprezintă prețul lecțiunilor sale; prin urmare este foarte just ca ele să cadă în domeniul public; 3) publicarea cursurilor, de almintrelea, nu poate aduce nici un prejudiciu profesorului; ea îi mărește renumele și recunoașterea meritului său, punând la dispozițiunea tuturor, savantele sale cursuri și 4) în fine nu se poate acorda protecțiunea legii cursurilor orale ale profesorilor, ca unele ce nu pot satisface cerinței art. 9 din legea din 1862, care articol cere într'un mod obligator depunerea a trei exemplare din ori-ce operă, la Bibliotecă și la Academie, pentru a se putea stabili contrafacerea.

Cu acest sistem ar fi să interpretăm prea riguros dispozițiunile primului articol al legii din 1862, trecind cu vederea peste spiritul acestei legi care este favorabil profesorilor și în general ori-cărei producțiuni orale.

Primul argument cade de la sine în fața art. 339 din Codul nostru penal care complinește înțelesul

art. 1-*iu* al legii din 1862. In adevăr iată ce zice acest articol: «Ori-ce edițiune de scrieri, de compunerⁱ muzicale, de desenhuri, de pictură, sau *de ori-ce altă producțiune*, care se va fi tipărit sau gravat, cu ori-ce mijloc fără voia autorului, se socotește contrafacere, și verⁱ-ce contrafacere este de-*liet*».

Din cele cuprinse în acest articol, nu mai rămâne cea mai mică îndoială că intențiunea legiuitorului din 1862 a fost de a acorda dreptul de proprietate și autorilor operelor orale. Pe de altă parte cursurile profesorilor de și a^u aparența unor improvizațiuni, totuși ele sunt precedate de cele mai multe ori de scriere; un profesor, ori cit de talentat ar fi, trebuie să-și prepare cursul mai înainte de a-l ține, și această preparare n'o face de cît prin însemnări scrise ast-fel că s'ar putea zice că lecțiunile orale ale profesorilor nu sunt de cît niște scrieri.

Al douilea argument prin care se susține că lecțiunile profesorilor trebuie să cadă în domeniul public, ca unⁱ ce sunt salariați de Stat, nu are nici un temei.

Un profesor este salariat pentru a forma spiritul auditorilor, iar nu pentru a le face avere; el este salariat pentru munca sa, iar nu pentru a-și ceda dreptul său de proprietate asupra cursului, auditorilor. Datoria unⁱ profesor este de a-și face cursurile sale; o dată făcute el și-a împlinit obligațiunea ce avea cătră Stat, pentru salariul primit și Statul nu are nici un drept să-i ceară înstrăinarea proprietății operilor sale. Cursurile sunt publice de sigur, dar aceasta nu însemnează că fie-care auditor care

a stenografiat cursul, să aibă dreptul să'l tipărească și să'l vîndă. Aceasta ar fi o adevărată violare a drepturilor sale.

Să trecem la al treilea argument, prin care ni se spune că prin publicarea cursurilor, profesorii cîștigă mai mult de cît pierd, cursurile lor putînd fi aduse la cunoștința tuturor, că prin urmare ei cîștigă în renume, în glorie. E foarte slab și acest argument; alt-ceva este cînd profesorul însuși 'și publică cursul său, corectat, complectat și adnotat, și alt-ceva cînd ori-ce auditor mai mult sau mai puțin dibaci în arta stenografiei, i-ar publica cursul trunchiat, plin de greșeli și neexactități, cari numai renume și glorie nu pot aduce profesorului. După aceasta, poate profesorul socotește că nu e timpul de a'și publica cursul, ca unul ce nu este terminat, corectat, și complectat în toate detaliile; n'ar fi o nedreptate din cele mai mari de a'î impune publicarea, substituind scrupulelor sale destul de legitime, aviditatea unui speculator neconștiincios?

În fine al patrulea argument cade de la sine prin faptul că legea nu cere depunerea exemplarelor, decît atunci cînd e cu putință. În cazul nostru însă, cursurile profesorilor nefiînd tipărite, acest depozit nu se poate face. De altă parte depozitul exemplarelor are de scop pentru a stabili mai ușor contrafacerea iar nu pentru a asigura proprietatea.

Discursurile parlamentare. Aci avem în prezență interesul publicului pe de o parte, interes destul de mare și legitim, iar pe de altă parte interesul oratorului. Fără îndoială că avînd în vedere caracterul public al discursurilor parlamentare precum și pu-

blicitatea ședințelor adunărilor legiuitoare, fie-care este liber de a face dări de seamă, de a publica aceste discursuri în ziare, reviste, etc... dar nimeni nu va putea, fără autorizarea prealabilă a oratorului, de a publica *colecțiunea* discursurilor sale pronunțate în decursul unei cariere parlamentare. ¹⁾ *Renouard* crede cu totul alt-fel. Părerea sa este că nu numai discursurile izolate, ci chiar *colecțiunea* întreagă a cuvintărilor parlamentare, poate fi publicată fără autorizarea oratorului, ca unele ce cad imediat de la pronunțarea lor, în domeniul public. El revendecă drepturile absolute ale publicului «...sur toutes les paroles qui tombent de la tribune... Tout ce qu'un orateur se permet à la tribune, tout ce qu'il y ose entre dans le domaine de tous; il n'en peut soustraire ni ses bonnes actions, ni ses écarts, ni ses contradictions.» ²⁾ Netăgăduit că ideile lui *Renouard* sunt de o înaltă și admirabilă moralitate așa în cât nimeni nu poate de cât să le laude și să le admire, dar ele nu pot autoriza juridicește pe un colecționar de a publica totalitatea discursurilor unui orator, într'un scop interesat, fără autorizarea autorului.

În Franța sunt chiar legi speciale care opresc această publicare. ³⁾

¹⁾ «Les discours prononcés en public, les leçons des professeurs ne peuvent être publiés sans le consentement de l'auteur.» (Paris. 18 Iunie 1840. Lion 17 Iunie 1895 cit. Ch. Fliniaux. op. cit. pag. 99.)

²⁾ *Renouard. Des droits d'auteur.* tom. II. No. 67.

³⁾ Ast-tel sunt: Senatus-consult din 2 Febr. 1861; art. 89 din decretul din 3 Febr. 1862 și art. 31 din legea din 10 August 1871. (A se vedea Chatain, *De la propr. litt.* pag. 56.)

Pledoariile avocaților. Și aci avem două păreri unii susțin că avocații au dreptul exclusiv al publicării pledoariilor lor; alții, din contră, avînd în vedere publicitatea justiției, susțin căderea lor în domeniul public. Și aci, ca și în cazul discursurilor parlamentare, ziarele vor avea toată libertatea de a face dări de seamă și a reproduce în total sau în parte pledoariile pronunțate la bara Tribunalului, de avocați. Nimeni însă nu va avea dreptul de a publica *colecțiunea* pledoariilor unui avocat, fără autorizația prealabilă a acestuia.

Acelaș lucru putem spune despre discursurile pronunțate în ședințele Academiei, de conferințele ce se țin la Ateneu, la societatea geografică, etc.; asemenea despre rechizitoriile Procurorilor, ordonanțele Judecătorilor de instrucție, hotărârile judiciare, etc. Toate aceste intră în cuprinsul primului articol al legii din 1862, cu restricțiunile arătate mai sus.

Cărțile Bisericești. Art. 22 al legii din 13 Aprilie 1862 se exprimă astfel: «Cărțile românești de dogmă de cult,... nu pot fi publicate pentru întâia oară, dacă nu vor fi cenzurate de către șeful religiilor respective...» Iar art. 24 adaugă: «Cărțile teologice..., cari vor avea autorul lor, vor fi proprietatea acestuia...» pe cînd art. 55 ne spune că: «Bibliile, cărțile de cult, de rugăciuni și alte asemenea scrieri încuviințate de mai înainte și întrebuințate mai de mult, sunt de domeniul public...»

Legea este destul de clară pentru a avea nevoie de o examinare specială. Autorii de cărți religioase se vor bucura de dreptul de proprietate ce au asupra operelor lor, cu rezervele cuprinse în art. 22.

De alt-fel precauțiunile cuprinse în acest articol sunt luate în interesul de a se păstra unitatea religiunii și a se înlătura introducerea, de către cei interesați, în cărțile noastre religioase, de idei străine și contrare spiritului religiunii ortodoxe.

Titlul operelor. (cărți, ziare, publicațiuni periodice) S'a discutat foarte mult, mai ales în Franța și Belgia, asupra *titlurilor* compozițiunilor literare și ale ziarelor. În principiu, aceste titluri sunt proprietatea exclusivă a acelor cari le-au adoptat mai întâiu. Ele sunt prin urmare susceptibile de dreptul de proprietate literară, cu rezervele ce vom vedea mai la vale.¹⁾

Victor Janlet în valoroasa sa lucrare «*De la protection des oeuvres de la pensée*»²⁾ împarte titlurile după natura lor în: *titluri necesare* și *titluri arbitrare*. De alt-fel trebuie făcută o scrupuloasă diferență între aceste două feluri de titluri, astăzi, cînd cărțile s'aun înmulțit așa de mult și cînd titlurile aun ajuns să aibă variația și diversitatea cea mai mare.

Titluri necesare. În această categorie pot intra expresiunile ce se dau de obicei unei ramuri speciale de cunoștinți, expresiuni cari nu pot fi înlocuite prin altele, uzul lor fiind admis prin tradiție.³⁾ Se înțelege ușor că aceste titluri nu vor putea da, aceluia care le-a întrebuițat, nici un drept de pro-

¹⁾. A se vedea Dem. Alexandrescu în cartea sa «*Explicație teoretică și practică a dreptului civil român*» în acest sens pag. 439 nota 2.

²⁾. Victor Janlet: «*De la protection des oeuvres de la pensée*» pag. 72 și urm.

³⁾. E. Blanc citat de Janlet op. cit. pag. 74.

prietate privativă. Ast-fel sunt titlurile : *Dicționar*, *Almanach*, *Comentarii*, *Calendar*, *Itinerar*, *Istoria lui Ștefan cel mare*, etc. ; de asemenea titlul cărților didactice : de medicină, de științe, de literatură, de drept, etc... formează un titlu general, fără caracter distinctiv, care poate fi întrebuițat de orî și cine, fără ca cine-va să poată pretinde că are vre-un drept de proprietate asupra lui.

Titluri arbitrare. Aceste sunt titlurile create de imaginațiunea autorului, cari au un caracter cu totul individual, deosebindu-se cu desăvîrșire de cele alte. Aceste titluri aparțin aceluia care le-a întrebuițat mai întîi, avînd asupra lor un adevărat drept de proprietate.

Așa de exemplu : «*Sărmanul Dionisie*», «*Din goana vieței*», «*Trubadurul*», «*Făclie de paști*» sau «*Nouvelle Héloïse*», «*Les Rougon-Macquart*», «*Han d'Islande*», etc., etc...

Dacă acum un autor oare-care, în scop de a face să aibă cartea sa un mai mare succes, ar împrumuta titlurile unor asemenea scrieri, el va putea fi urmărit pentru delictul de contrafacere de către autorul al cărui titlu a fost uzurpat.

În Franța jurisprudența e plină de hotărîri din cele mai importante și curioase une-orî, referitoare la titlurile operilor literare.

Titlul ziarelor. Cînd e vorba de ziare, lucrurile se schimbă și diferența ce am făcut între titlurile necesare și arbitrare, aici nu'și mai poate avea loc.

«*Le seul fait d'avoir pris un terme quelconque, fût-il même banal, suffit pour attribuer à celui qui, le premier, a donné cette dénomination à une*

«*publication quotidienne, hebdomadaire ou mensuelle, un droit privatif*¹⁾).

Căci în adevăr, cea mai mică asemănare a titlurilor de la două ziare, poate da naștere la confuziuni din partea cumpărătorilor, care sunt o pierdere și un mijloc de discreditare a ziarelor. Știut este după aceasta, că numele unui ziar este pentru public principala garanție a ideilor ce el cuprinde, precum și a opiniunilor politice sau literare ce îmbrățișază. Pe de altă parte, din punct de vedere al responsabilității morale cât și din punct de vedere pecuniar, directorul ziarului său al revistei, are cel mai mare interes de a înlătura orî-ce confuziune între ziarul său și altele.

Numeroase hotărîri s'a dat în Franța și Belgia, de către Tribunale și Curți, cu privire la stabilirea proprietății titlurilor de ziare.

La noi a fost mai anul trecut cestiunea celor două «Adevăruri» cu care prilej *Tribunalul arbitral* compus din domnul *Aristide Pascal*, președinte, și d-nii *C. G. Dissescu*, *G. Panu*, *I. G. Bibicescu*, arbitri, a pronunțat o sentință definitivă, foarte importantă în materie ce ne preocupă²⁾.

¹⁾ Victor Janlet: *De la protection des oeuvres de la pensée*, pag. 117.

²⁾ Această sentință definitivă se găsește publicată în întregime în ziarul «Adevărul» din 2 Mai 1892.

Cu prilejul acestui proces. D-l avocat *C. Mille* a prezentat *Tribunalului arbitral* «*Concluziunile*» sale, ca apărător al proprietarului adevărat al ziarului, concluziuni cari pun într'o vie lumină chestiunea proprietății ziarelor. Din aceste *concluziuni* extrag următoarele: Chestiunea proprietății literare a unui ziar romînesc, în multe cazuri este anevoioasă de rezolvat. În țările apusene, unde

Importantă este și o sentință a tribunalului din Nice din 3 Martie 1880 chemat a se pronunța asupra proprietății titlului dintre ziarele «*Le Figaro*», vechiul și cunoscutul ziar din Paris. și «*Le nouveau Figaro*», un ziar de ocazie ce începuse să apară la Nice. Cu această ocaziune, tribunalul din Nice a decis:

presa a luat o mare întindere, unde sunt ziare care au tiragiul lor mare și sute de mii de cititori și așa fiind, cestiunea fondării unui ziar acolo, e o cestiune de câteva zeci sau sute de mii de lei, asemenea ziare se alcătuiesc sau de societăți, sau de grupuri politice, care punând un capital însemnat în joc, «de la începutul» fondării ziarului, regulează în mod cert proprietatea ziarului. În țara românească în mare parte un ziar este «un lux» ce și-l permite un partid, o grupare politică sau cutare personagiū, care pentru a însemna ceva, are nevoie de un ziar. În foarte multe cazuri ziarul nu este un mijloc de câștig, material, ci din potrivă un izvor nesecat de cheltuieli și sacrificii. În aceste dese cazuri, se înțelege, că proprietatea literară n'are multă valoare și de ea nu se interesează nimeni. În fondarea ziarelor românești, cu tiragiū foarte restrins, «comercialitatea» joacă un mic rol. Numai cînd un ziar reușește, capătă cititori mulți, face afaceri, numai atunci intervine și «interesul comercial» și se poate ivi discuțiuni de natura acesteia, care aduce pe D-nii «Beldiman» și «Basilescu» înaintea tribunalului de arbitri. *Adevărul*, cînd s'a fundat la 1888 August 15, nu s'a fundat de cit pentru susținerea unei idei politice și cestiunea interesului material a rămas pe planul al doilea ca la toate ziarele românești.

În această atitudine primordială, care să ne fie norma, ghidul, criteriul de judecată?

Criteriul în cestiune, îl găsim numai în legea Presei din 1861, lege care n'a fost abrogată prin legile posterioare (Constituție, cod penal, cod civil) de cit în părțile în care nu este în concordanță. Legea presei prin art. 1 2 și 3, recunoscînd dreptul de de proprietate literară, nu face de cit să intre în vederea codului civil, relativ la dreptul de proprietate. În susținerea părerii noastre că legea presei este încă în vigoare, avem și o hotărîre ju-

«... que le titre d'un journal est la propriété exclusive de celui qui l'exploite et que le fait de l'appliquer, encore bien qu'on le différencierait par une qualification accessoire, telle que *nouveau*, ou autre analogue, constitue une usurpation de propriété et un acte de concurrence déloyale.» ¹⁾

decătorească, a tribunalului comercial Ilfov, şedinţa din 7 Martie 1880, în procesul dintre D-nii Fundescu, Bibicescu şi alţii, relativ la proprietatea titlului ziarului *Telegraful* (Vezi *Dreptul*. Anul XVIII pag. 293).

Legea presei fiind în vigoare, să vedem ce criteriū nedă ea, relativ la resolvirea proprietăţii literare a unui ziar ?

«Art. 3 zice : «Jurnalele şi alte foi periodice sunt proprietatea persoanelor sau societăţilor care le public, dreptul proprietăţii le este chezuşit întocmai după articole de mai sus» ş. a. m. d.»

¹⁾ Intr'o speţă analogă, cu prilejul contestaţiunei dintre cele două «*Telegrafe*» unul «*Telegraful*» scris cu litere nemţeşti al lui I. C. Fundescu şi cel alt «*Telegraful român*» scris cu litere de tipar comune, al lui I. G. Bibicescu, Tribunalul Ilfov, secţia comercială, prin sentinţa dată la 7 Martie 1889, a fost mult mai indulgent : «Considerind că legiuitorul prin legea asupra presei din 1862 declară că jurnalele şi alte foi periodice sunt proprietate, în modurile acolo arătate; că prin urmare ziarul «*Telegraful*» în formatul său, fiind proprietatea lui I. C. Fundescu, recunoscut şi de pîritul Bibicescu, dînsul are drept a face acţiune în contra celor ce ar uzurpa acest drept de proprietate.

«Considerind că după ce editorii «*Telegrafului*» lui I. C. Fundescu, au renunţat la editura ziarului, I. G. Bibicescu, a făcut să apară la 1 Noembrie 1888 sub direcţiunea sa, ziarul «*Telegraful român*», fapt pe care reclamaantul 'l califică de uzurparea gazetei sale «*Telegraful*».

«Considerind că pentru a avea loc această uzurpare, şi ca acţiunea în despăgubire să fie admisibilă, trebuie ca noul titlu al ziarului să fie întocmai cu al gazetei uzurpate şi să aibă acelaşi clişeu şi format, cu alte cuvinte, noul ziar să fie în aşa condiţiuni, încît să se confunde

În Anglia, sir Algernon Borthwick, membru al Parlamentului și directorul ziarului «*Morning Post*» ceru înaltei curți de justiție suprimarea ziarului «*Evening Post*» fondat pentru a-i face concurență prin asemănarea titlurilor. Redactorii ziarului «*Evening Post*» pretindeau că cuvântul *Post* e de domeniul public, și că asemănări de felul acestea sunt foarte dese în ziaristică; ei aduceau ca exemplu ziarele «*Sunday Times*» și «*Sporting Times*» care nu aveau nimic comun cu ziarul «*Times*», precum și pe «*Evening News*» care nu avea nici o legătură cu «*Daily News*». Cu toate aceste probe aduse de redactorii

«cu cel vechi, fapt care se poate induce în eroare pe cetitori.

«Considerînd, în specie, că ziarul «*Telegraful român*» diferă de ziarul «*Telegraful*» nu numai prin titlu și literile cu care e scris, ci și prin prețul abonamentului, numărul de ordine și direcțiunea politică, așa că de parte de a fi o uzurpare a proprietății ziarului reclamanților, nu e nici măcar o confuziune care ar putea micșora vînzarea zilnică a ziarului.....» (A se vedea «*Dreptul*» No. 37 din anul 1889).

O speță de altă natură s'a prezentat Tribunalului Illovesc, secția comercială, care a judecat la 23 Septembrie 1880, reclamațiunea lui Gr. H. Granda, care a redactat mult timp ziarul «*Resboiul*» în contra lui Thiel & Weis editori ziarului, pretinzînd că i aparține proprietatea titlului și a ziarului. Tribunalul a hotărît că: Proprietatea literară este recunoscută de Constituție, dar că nu se prevede nici o sancțiune pentru respectarea sa. În fapt, D-l Granda nu probează dreptul său de proprietate asupra ziarului «*Resboiul*» de oare-ce: a) Există proprietate pentru D-sa pe cît timp era girantul ziarului, așa că încetînd de a mai fi, D-nii Thiel & Weis aveau dreptul să-și apropieze titlul ziarului; b) din interogatoriile luate și din registre se constată că D-l Granda avea *leafă fixă* ceia-ce exclude proprietatea exclusivă a ziarului. (A se vedea «*Dreptul*» anul al X, No. 13, din 15 Ianuarie 1881).

ziarului «*Evening Post*» judecătorul Kay a dat dreptate lui sir Algernon Bortwich, obligînd pe cei din urmă de a suprima ultimul cuvînt de la titlul ziarului lor, pentru a înlătura orî ce confuziune între cele două ziare ¹⁾.

Jurisprudența din Franța și Belgia, a avut în vedere, la stabilirea contrafacerei și formatul ziarelor rivale, literile întrebuintate și în fine toate împrejurările de natură a aduce confuziune între ele; ast-fel: distribuirea articulelor, forma caracterelor cu cari sunt tipărite diferitele feluri de articule din corpul ziarului, etc. toate aceste pentru stabilirea și mai sigură a intențiunei frauduloase a delinquentului ²⁾.

¹⁾ Victor Janlet op. cit. pag. 178, extras din ziarul «*Le Soir*.»

²⁾ Tribunalele noastre au avut dese ori ocaziunea să se pronunțe asupra proprietății *titlului ziarelor*. Cine nu și aduce aminte de procesele ce au avut loc între cele două «*Resboae*», două «*Adevăruri*» și cele două «*Telegrafe*». Hotărîrea dată de secțiunea a II-a a Tribunalului Ilfov la 17 Martie 1887 în această privință, fiind de o importanță capitală, ca una ce se pronunță și asupra naturii dreptului de proprietate literară și artistică, o vom da în rezumat. Prin ea se hotărăște că autorul unui uvraj, folosindu-se de dînsul după dorința sa, avînd *jus utendi et abutendi*, caracter esențial al proprietății, rezultă că el întrunind toate condițiunile unei adevărate proprietăți, art. 480. Cod. civ. care regulează și dreptul de proprietate, tot el regulează și dreptul de proprietate literară așa că acest drept există și este prevăzut în mod implicit în art. 480 din Codul civil. Tot această sentință mai stabilește că *titlul unui ziar este o proprietate* care nu se poate atinge nici direct nici indirect. Titlul unui ziar care a încetat de a mai exista, poate fi adoptat de un alt ziar, cu condițiune numai de a se lua toate precauțiunile necesare, pentru ca responsabilitatea propieta-

Acum în ceia-ce privește durata acestui drept privativ, opiniunea general admisă este că dreptul de proprietate asupra titlului unui ziar, se stinge din momentul când foaia încetează de a mai apare într'un mod irevocabil. Acest principiu este de altmintrelea destul de logic: întrebuițarea titlului fiind unicul

rului ziarului care a încetat de a mai apare, să nu fie prin nimic angagiata prin noua publicațiune. Dar să dăm loc însăși considerantelor sentinței: Ast-fel fiind, urmează a se decide dacă: 1) există dreptul de proprietate. 2) *dacă titlul unui jurnal este o proprietate.* 3) *dacă titlul unui jurnal care a încetat de a mai apare prin moartea proprietarului, sau în alt mod, poate fi adoptat de un alt jurnal nou; și* 4) *dacă directorul și redactorul unui jurnal este și proprietarul său.*

Considerind că spre a decide dacă autorii au proprietatea uvragiilor lor și dacă trebuie a fi asimilați cu aceia cari posedă valori mobiliare și imobiliare, urmează a vedea dacă acest drept este identic cu dreptul de proprietate ordinară.

Considerind că proprietatea literară este aceia care se recunoaște mai facil de cit toate proprietățile, și care este cea mai distinctamente imprimată de personalitatea autorului, *cu toate că această proprietate este compusă din idei care rătăcesc în caetul trecutului, fond comun din care se adapă inteligențele, dară, căutarea acestor idei, combinațiunea lor, de multe ori foarte nouă în cit se pare că nimeni nu le-a cunoscut pînă atunci; munca această, lungă și răbdătoare ce omul îndeplinește cu atita greutate, sondînd adîncimile viitorului sau plimbîndu'si cugetarea sa în înfîinitele drumuri ale imaginațiunei, sau fixînd-o neîncetat asupra tabloului așa de mișcător al societăților, munca care profită splendoarei unei țări, în care un autor sau scriitor ș'a uzat viața și de multe ori ș'a absorbit și averea sa, nu poate fi produsul tuturilor și foloasele nu le poate pierde nici el nici descendenții săi.*

Considerind că autorul unui uvrageiu folosindu-se de dînsul după dorința sa, exercitîndu-l după voința, cedîndu-l vinzîndu-l și transmițîndu-l prin toate mijloacele de drept civil, putînd a'si corige și modifica opera sa, putînd a o

izvor al proprietății, proprietatea va fi stinsă de îndată ce întrebuințarea titlului încetează. Cu totul alt-fel se întâmplă în cazul când un ziar încetînd de a mai apare, și manifestă într'un mod formal intențiunea de a continua după o trecere oare-care de timp, aparițiunea sa.

suprima în totul sau în parte după interesele averii sale, după grijile, după inspirațiunile cunoștinței sale, rezultă că dreptul de proprietate al unui autor, este complect și absolut avînd «*jus utendi et abutendi*», caracter esențial al dreptului de proprietate, că ast-fel fiind de și nu avem o lege specială care să regulementeze dreptul de proprietate literară, însă ea intrunind toate condițiunile unei adevărate proprietăți, art. 480 cod. civ. care regulează în general dreptul de proprietate, tot el regulează și dreptul de proprietate literară, prin urmare acest drept există și este prevăzut într'un mod implicit în art. 480 cod. civ.

Considerînd că, probă că există dreptul de proprietate literară este și art. 339 și urm. cod. penal în care legiuitorul prevede penalități pentru acei cari vor tipări sau grava, cu orî ce mijloc, fără voia autorului, orî-ce edițiuni de serieri și altele, considerîndu'i ca contrafăcători.

Avînd în vedere că o dată stabilit dreptul de proprietate literară între care intră neapărat și jurnalele, rezultă că titlul unui jurnal este o proprietate care nu se poate atinge nici direct nici indirect; că titlul unui jurnal care a încetat de a exista, poate fi adoptat de un alt jurnal nou, cu condițiune numai de a se lua toate precauțiunile necesare pentru ca responsabilitatea proprietarului jurnalului care a încetat de a apare se nu fie prin nimic angajată prin noua publicațiune.

Considerînd că dacă nu există alt mod de probațiune a proprietății unui jurnal, simpla arătare pe jurnal că o persoană este redactor și directorul lui, nu indica de cît că dînsul este un colaborator și această colaborațiune plătită nu îi conferă drepturile unui proprietar.

Avînd în vedere în specie, că din jurnalul «*Ortodoxul*» în care pînă la anul 1885 Aprilie 7, se vede că defunctul a fost director, din certificatul No. 2275 din 1866 liberat de sf. Mitropolie a Ungro-Vlachiei, coraborată cu arătările

Cît privește despre faptul dacă uzurparea titlului, constituie sau nu un delict, răspunsul ni'l dă art. 339 din codul nostru penal care pedepsește pe toți contrafăcătorii operilor literare sau artistice.

Titlul unei cărți sau al unui ziar formînd un drept exclusiv și absolut, o adevărată proprietate, el va fi dar apărat de legile în ființă.

Opere anonime. (*Autori anonimi, criptonimi, pseudonimi, inițialiști.*) ¹⁾ Sunt multe cauzele care fac pe unii autori să nu'și dea pe față adevăratul lor nume, cu prilejul publicării operilor lor. Fie din cauza modestiei, fie din cauza pozițiunei care ocupă în societate, fie din cauza temerei de a nu'și compromite renumele, ei se feresc de a'și publica lucrările sub adevăratul lor nume.

«Des fonctionnaires haut placés,—ne spune Quérard în opera sa *Supercheries littéraires*,—et des

defendorului, rezultă că defunctul Gh. Zotu n'a fost proprietarul acestui ziar și reclamanta neputînd aduce o altă probă, ci numai arătarea din jurnal că defunctul era redactorul jurnalului, coraborată și cu arătatul certificat, reese că defunctul n'a fost de cît un colaborator plătit și care plată consta din aceia ce se încasa din subscripțiunii și abonamente după ce 'și deduceau cheltuelile. (A se vedea «*Dreptul*» din 1887, No. 38, pag. 302).

¹⁾ O hotărîre a Tribunalului din Lyon din 10 August 1812 consideră operele anonime ca «*tanquam res derelicta aut cuius non apparet dominus*». Această părere este însă eronată. O lucrare anonimă prin singurul fapt că e publicată, nu mai poate fi o «*res derelicta*». Dacă autorul ie necunoscut, există editorul care a imprimat manuscrisul și care e în drept a se bucura de toate foloasele ce ar aduce publicarea, între el și autor fiind încheiat de obicei, un contract care să reguleze daraverile lor precuniare. Deci e o neexactitate a spune că «*non apparet dominus*».

«graves magistrats ne peuvent pas mettre au jour, «sous leur véritable nom, de ces productions légères «dont les intitulés ne seraient pas en rapport avec «les hautes positions ou avec les fonctions de leurs auteurs». ¹⁾ Și nu'î mic numărul acestor X. ai literaturii, care după *du Bellay* s'aũ încercat să atingă gloria literară «*sans qui leur en couste rien*».

Ast-fel putem cita ca simple curiozități următoarele pseudonime întrebuițate în diferite timpuri de diferiți scriitori dintre cei mai cunoscuți:

A. B. C.=Ludovic Halévy; Simplicite=Emile Zola; Jean Souffrant=Louis Ulbach; C. de Brassac=Albert Wolff; Henri Pic=Richopin; G. Valbert=Victor Cherbuliez; Jean Frolo=Catulle Mendès; Tressilyan=Aurélien Scholl; Trim=Louis Ratisbonne; Gyp=Comtesa de Martel; Jeanne=D-na Stevens; etc., etc., etc... ²⁾

Literatura noastră are și ea pseudonimele sale; și s'ar fi putut să nu aibă?

Printre cele mai însemnate avem pe Carmen Sylva, Dora d'Istria, Smara, Delavrancea, Gheorghe din Moldova.

E de netăgăduit că scrierile autorilor anonimi și pseudonimi sunt protejate de dispozițiunile primului articol al legii din 1862 asupra proprietății literare, acest articol îmbrățișind tot felul de scrieri.

Nu se găsește absolut nici o dispozițiune în aceeași lege, care să oblige pe autor de a'și da pe față numele; faptul important, capital, singur care

¹⁾ Quérard: «*Supercheries littéraires*» cit. Janlet pag. 211.

²⁾ Vezi ziarul «*L'Illustration*» No. 2147 și urm. din 1884.

trebuiește avut în considerațiune, *este creațiunea*, care trebuiește să fie protejată ¹⁾).

Dar autorul fiind anonim, cine va exercita drepturile sale, cînd ele vor fi violate? De sigur că editorul, între autor și editor presupunîndu-se în tot-d'una existența unui contract. Autorul dîndu-se pe față, lepădînd anonimul, reintră direct în drepturile sale. Legea belgiană e foarte clară în această privință; după art. 7 al acestei legi, *«l'editeur d'un ouvrage anonyme ou pseudonyme est réputé, à l'égard des tiers, en être l'auteur; mais, dès que celui-ci se fait connaître, il reprend l'exercice de son droit²⁾»*.

II

Producțiunile dramatice și muzicale

După cum am văzut cînd am vorbit despre operele dramatice în general, dreptul autorului lor se descompune în două părți bine deosebite: dreptul de publicațiune și dreptul de reprezentare care sunt independente unul de altul.

Ce 'î dreptul de publicare, știm mai dinainte. In ceia ce privește dreptul de reprezentare, el consistă în reproducerea în public a unei opere prin ajutorul vorbirei și al gestului ³⁾).

Legea din 13 Aprilie 1862 asupra proprietății literare, ne spune următoarele cu privire la operele dramatice:

¹⁾ Renouard op. cit. tom. II pag. 230.

²⁾ A se vedea *«La loi du 22 Mars 1866 sur le droit d'auteur»* în Victor Janlet: op. cit. pag. 59 vol. I.

³⁾ Calmels op. cit. pag. 225.

Art. 4: «Compunerile dramatice, asemenea în termenele de mai sus (adică în tot timpul vieții autorului și zece ani după moartea sa) nu pot fi reprezentate pe nici un teatru, nici nu pot fi publicate fără învoirea autorului.»

Iar art 342 din Codul nostru penal, cuprinde următoarea sancțiune: *«Orî-ce director, orî-ce întreprinzător de teatre, orî-ce asociațiune de artiști, care va reprezenta pe teatru scrieri teatrale fără voia autorului, se va pedepsi cu amenda de la 26 pînă la 250 lei, și cu confiscarea banilor ce se vor fi strîns la acea reprezentație.»*

Spre deosebire de legea franceză din 1793, după care a fost compilată legea noastră din 1862, ea este cu mult mai clară în ceea ce privește determinarea duratei timpului de care autorii se pot bucura în ceea ce privește dreptul de reprezentare. Legea noastră a asimilat acest drept, dreptului de publicațiune, și a făcut foarte bine procedînd astfel. Nu-i vorbă că legiuitorul nostru făcînd această asimilare, s'a inspirat din legea franceză de la 8 Aprilie 1854 care a remediat lacunele legii din 1793.

Am spus că dreptul de publicare este cu totul independent și separat de cel de reprezentare. Cesiunea unuia, nu trage după sine cesinnea celui alt, așa că directorul unui teatru căruia 'i s'a cedat dreptul de reprezentare, nu are voie de a publica opera, după cum editorul unei opere dramatice căruia 'i s'a cedat dreptul de publicare, nu are voie de a permite reprezentarea ei. Din punct de vedere al dreptului de urmărire, delictul de reprezentare ilicită poate fi

urmărit chiar atunci cînd delictul de publicare nu poate fi urmărit.

Dar ce înțelegem prin reprezentațiuni ilicite? Ori-ce execuție publică, făcută fără autorizarea autorului constituie o violare a drepturilor sale ¹⁾.

Cînd e vorba însă de o reprezentație privată, prezentînd un caracter intim, și fără scop pecuniar, de sigur că aceasta nu poate atinge întru nimic drepturile autorului.

De și legea noastră nu face deosebire între reprezentațiuni *publice* și *private* după cum face legea franceză din 1791, totuși intențiunea legiuitorului pare a fi fost aceeași.

Cele ce am spus despre reprezentarea operelor dramatice se aplică întocmai și cînd e vorba de operele muzicale și lecturile publice ²⁾.

Am spus că operele dramatice și muzicale nu pot

¹⁾ *Renouard*, op. cit. tom. II, pag. 66.

²⁾ Jurisprudența, în Franța, a fixat cu prilejul diferitelor procese, situațiunea autorilor dramatici și muzicali.

«L'oeuvre, qui se compose de paroles et de musique (operas, romances) d'auteurs différents, constitue une seule propriété indivisible. Pour qu'elle tombe dans le domaine public, il faut que les héritiers des deux auteurs n'aient plus aucun droit; l'existence du droit des uns, conserve celui des autres. (Paris, 27 Juin. 1866).

On peut s'approprier l'intrigue d'un roman pour en faire le sujet d'une oeuvre dramatique, mais à la condition de changer les personnages, les situations et les épisodes. (Paris, 20 Febr. 1772).

L'auteur d'un livret d'opéra, qui a emprunté l'intrigue générale et les personnages à une comédie tombée dans le domaine public, n'en est pas moins propriétaire de son oeuvre parce qu'elle a revêtu une forme nouvelle. (Paris, 27 Juin 1876). A se vedea «*La propriété littéraire et artistique*» par. Ch. Fliniaux, pag. 105 și 106.

fi reprezentate în public fără autorizarea sa învoirea autorului lor. Dar în ce consistă această autorizare, această învoire? Legea franceză din 19 Ianuarie 1791 ne spune că autorizarea sa consimțimintul autorului trebuie să fie formal și înscris.

Legea noastră nu cere de cât pur și simplu «învoirea» autorului, fără a o specifica, de unde conchidem că la noi e suficientă simpla autorizațiune verbală a autorului, pentru ca reprezentarea să aibă loc ¹⁾.

¹⁾ În ceia ce privește proprietatea cîntecelor populare aranjate pentru piano sau alt instrument de diferiți culegători de cîntece, părerile sunt diferite. Unii atribue proprietatea lor culegătorilor, alții sunt de părere că aceste cîntece nu sunt susceptibile de proprietate, ca unele ce aparțin tuturor. Ast-fel Cassația Franceză (25 Noembrie 1865) se pronunță în senzul celei de a doua păreri: «*Considérant qu'il est constant qu'il s'agit dans l'espèce d'une chanson populaire, considérant que les chansons populaires sont dans le domaine public, puis-que leur caractère est d'appartenir à tout le monde et par conséquent de pouvoir être publiées par tout le monde; que celui qui publie le premier une chanson populaire n'ayant pas plus de droit qu'un autre à faire cette publication, ne peut dès lors puiser dans ce fait le principe d'aucun droit privatif.*» (A se vedea Pataille. op. citat. pag. 183).

Aproape toate legislațiunile străine, mai ales acele ale Suediei, Norvegiei și Germaniei, au hotărît că pentru operele dramatice muzicale, în care muzica este partea principală, e îndestulător numai consimțimintul compozitorului, pentru a putea fi reprezentate.

A se vedea și cele spuse de noi la pag. 76 și urm. cu privire la proprietatea operelor dramatice.

III

Producțiunile artistice

Natura, origina și caracterul dreptului de proprietate artistică le-am văzut tratate mai pe larg în partea primă a acestei lucrări, unde am vorbit în general despre proprietatea artistică. De prisos dar să mai revenim asupra celor zise deja. Ceia ce ne interesează pe noi acum este modul cum legislațiunea noastră garantează artiștilor drepturile ce ei trebuie să aibă asupra operelor lor ¹⁾.

¹⁾ În No. 70, din 30 Septembrie 1884 al «*Dreptului*» găsim un foarte important articol, semnat de Dem. C. Popescu fostul director al ziarului «*Dreptul*», asupra proprietății artistice. D-sa vorbind de modul cum e protejată în Franța această proprietate, spunea: «Atențiunea publică în țările civilisate a fost de multe ori chemată a se pronunța asupra proprietății artistice, care în timpurile noastre a luat o deosebită desvoltare. S'a zis, și cu drept cuvint, că această proprietate este cea mai legitimă și că trebuie luate măsurile necesare pentru asigurarea ei. Mai ales din cauza progresului enorm realizat în această ramură, și a spoliatiunilor sfruntate exercitate în detrimentul artiștilor, cestiunea regulării proprietății literare și artistice este aproape pretutindenă la ordinea zilei.»

După ce d. Dem. C. Popescu arată importanța cestiunei în ceea ce privește țara noastră, d-sa lămurește ce trebuie să înțelegem printr'un produs artistic; dacă arhitectura și fotografia sunt arte, arătând controversele proprietății produselor lor, precum și variațiunea jurisprudenței în această privință. Apoi discută asupra persoanei căreia aparține dreptul de reproducțiune al unei opere de artă, dacă acest drept aparține autorului sau cumpărătorului. (A se vedea: «*Proprietatea artistică în Franța*» de Dem. C. Popescu, în «*Dreptul*» No. 70, anul XIII din 30 Septembrie 1884).

A se vedea în această privință, mai detaliat, cele spuse denoi în capitolul «*Producțiunile artistice*» de la pag. 72.

Articolul 1-*u* din legea din 1862 ne spune următoarele în această privință: «Autori*i* de tot felul de «scrieri, compozitori*i* de muzică, *pictori*i* sau desenatori*i*, cari vor săpa sau litografisi tablourile ori «desenurile lor, în tot cursul vieții lor, se vor bucura ca de o proprietate a lor, de dritul exclusiv «de a reproduce și a vinde operele lor în tot Principatul, sau de a trece către alții această proprietate a lor, fiindu-le acest drit recunoscut după legile în ființă.»*

Iar art. 2: «Moștenitori*i* acestora sau cesionari*i* «către cari au trecut dritul lor, se vor bucura de acelaș drit, în termin de 10 ani, după moartea autorului sau a compozitorului.»

După cum vedem, legislatorul nostru compilind întocmai pe legiuitorul francez din 1793, nu ne vorbește de cît de artiștii pictori sau desenatori și de tablourile lor. Despre artiștii sculptori și despre statui, nu ne vorbește nimic. Oare trebuie să conchidem de aci că sculptura este incapabilă de a servi ca bază unui drept de reproducere exclusivă? De sigur că nu. Această omisiune nu poate fi datorită de cît cuprinsului larg și întins al acestui articol conceput în termenii cei mai generali, fapt care face ca el să îmbrățișeze toate producțiunile spiritului omenesc, și prin urmare și sculptura,

De alt-fel art. 339 din Codul penal, ne întărește și mai mult în această credință: «Orice edițiune de «scrieri, de compuneri muzicale, de desene, de pictură, sau de orice altă producțiune, cari se vor «fi tipărit sau gravat, cu orice mijloc, fără voia au-

«torului, se socotește contrafacere, și veri-ce con-
«trafacere este delict.»

După legea noastră, așa dar, toți autorii de opere artistice se vor bucura în tot timpul vieții lor de dreptul exclusiv de proprietate asupra operelor lor, precum și de dreptul exclusiv de reproducere al acestor opere.

După moarte-le, moștenitorii sau cesionarii lor, se vor bucura în timp de 10 ani, de aceste drepturi, după trecerea cărui timp, dreptul de reproducere al operelor cade în domeniul public.

Asupra diferenței ce există între natura operelor literare-dramatice și a celor artistice, am vorbit de-a-juns în partea I-a a acestui studiu, în cât ar fi de prisos să mai revin din nou.

Ceia ce am ținut să stabilesc aci, a fost examinarea dreptului autorilor operelor de artă, în raport cu legea noastră din 1862, precum și felul cum această lege garantează drepturile lor.

În ceea ce privește operele fotografice, mult timp s'a crezut că produsele artiștilor fotografi nu sunt niște adevărate producțiuni artistice susceptibile de a da naștere în profitul autorilor unui drept de proprietate protejată de legi. Se susținea că fotografia este o operațiune mai mult mecanică, care nu are nici o asemănare cu lucrarea pictorului, a desenatorului sau a sculptorului, căci aceștia cu ajutorul imaginațiunii lor creiază compozițiunii sau subiecte ori reproduc imagini după natură, pe când fotograful nici nu inventează nici nu creiază de la sine nimic. El se mărginește a obține prin mijloace mecanice niște clișeuri, care mai pe urmă se reproduc foarte

ușor pe hirtie. O asemenea operațiune curat industrială nu poate avea pretențiunea de a se pune în rîndul artelor ¹⁾).

Această idee, în timpul depărtat în care se formula, nu era cu totul neexactă. La acea epocă arta fotografică era încă în fașe și în adevăr că pe atunci ea se mărginea numai întru a obține, cu ajutorul unor agenți chimici, reproducțiunea mai mult sau mai puțin imperfectă a imaginilor.

De atunci însă, progrese însemnate s'aun făcut și astăzi ne este permis a susține că fotografia, măcar că a conservat procedimentele sale chimice, de la început, totuși a căpătat dreptul de a fi rînduită printre arte. De aceea, atit doctrina cît și o jurisprudență constantă, recunosc astăzi artiștilor fotografi, un drept de proprietate asupra produselor lor ²⁾).

Fotograful însă, de și proprietar al clișeurilor, nu poate face nici un uz de ele, fie pentru a le pune

¹⁾ În acest sens o hotărîre a Tribunalului Senei din 9 Ianuarie 1862.

²⁾ A se vedea în acest senz: Hot. Curt. Apel. Paris din 10 Aprilie 1882 și hot. Curt. Cass. Franceze din 8. Noembrie 1862 și 15 Ianuarie 1864.

Distinsul nostru jurisconsult și autor al valoroasei lucrări *«Explicația teoretică și practică a Dreptului civil român»*, d-l Dimitrie Alexandrescu, la pagina 440 tom. II al operei: ale, ne spune următoarele în această privință: *«Producțiunile fotografice sunt și ele niște adevărate producțiuni artistice susceptibile de a da naștere în propriul drept de proprietate apărât de legi»*.

(Vezi *«Explicația teoretică și practică a dreptului civil român»* de Dem. Alexandrescu profesor la Facultatea de drept din Iași, tom. II pag. 440. Vezi în acelaș senz *«Dreptul»* No. 1 din Dec. 1886 hot. Trib. Senei.)

în vânzare, fie pentru a le expune în public, fără ştirea şi consimţimintul acelorale căror trăsuri sunt reproduse pe clişeurî.

Cu această restricţiune, fotograful poate dispune de clişeurile care fac parte din fondul său de comerţ, atât prin acte între vii, (vânzare, donaţiune, schimb etc.) cit şi prin testament. Moştenitorii lui de asemenea au acest drept ¹⁾.

Soluţiunea însă nu mai este tot aceeaşi, dacă clişeurile s'ar vinde separat, cu bucata, unui cumpărător care 'şi-ar propune a face o speculaţiune cu ele, trăgînd copii spre a le expune în public ori a le vinde. Intr'un asemenea caz, învederat că persoana ale cărei trăsuri se află reproduse pe clişeu ar fi în tot dreptul ca să se opună la vânzare. Nici chiar atunci însă nu se poate ordona remiterea clişeurilor în posesiunea persoanelor ce le reprezintă, căci s'ar viola dreptul de proprietate al fotografului. Tot ceia ce s'ar putea face mai bine, ar fi să se ordone de judecată distrugerea lor ²⁾.

¹⁾ Tribunalul civil al Senei cu privire la proprietatea artistică a clişeurilor fotografice, a hotărît că, în lipsa unei stipulaţiunii speciale, persoana care se fotografiază, nu este în drept să ceară de la fotograf remiterea clişeuului, dar nici fotograful nu poate să întrebuinteze acest clişeu, fără consimţimintul persoanei fotografiate. Prin urmare, chiar în cazul unei vânzări a întregului fond de comerţ, în care intră şi clişeurile, persoana fotografiată nu se poate opune ca aceste clişeurî să nu treacă în proprietatea cumpărătorului. (A se vedea Hot. Trib. Sena din 18 Noembrie 1885 publicată în «*Dreptul*» No. 1 din Decembrie 1886.)

²⁾ În acest senz hotărăşte o sentinţă a Tribunalului Senei de la 20 Noembrie 1867. (Vezi «*Dreptul*» anul XV. No. 1 de la 5 Decembrie 1895.)

SCRIITORÎ ŞI ARTIŞTÎ

STUDIŮ ASUPRA DREPTULUI LOR

PARTEA A TREIA

LEGEA PRESEI ŞI DREPTURILE CE EA ACORDĂ

I

Drepturile Autorilor

E de netăgăduit că dreptul exclusiv de proprietate asupra unei opere, fie ea literară, dramatică, muzicală sau artistică, aparţine aceluia care a făcut-o; ea este preţul muncii şi răsplata talentului şi silinţelor sale.

Legea e clară în această privinţă; ea se exprimă categoric că: *«Autorii de tot felul de scrieri, compozitorii de muzică, pictorii,..... se vor bucura în tot cursul vieţii lor, ca de o proprietate, de dritul exclusiv de a reproduce şi vinde operele lor.....»*

Dar, acest principiu aşa de elementar în sine, poate da naştere în practică la oare-care dificultăţi pe care e bine să le cunoaştem.

Mai întiu de toate capacitatea autorului joacă un rol principal în ceia-ce priveşte dreptul de publicare.

Minoritatea. Autorul nefiind încă major, nu va putea să 'şi publice scrierile fără autorizarea acelor de cari atîrnă. Dacă el se află sub puterea paternă, art, 326 din codul civil ne spune că: *«copilul ră-*

mîne sub autoritatea părintească pînă la majoritate saŭ emancipare», așă că, copilul-autor va trebui să obțină autorizarea părinților înainte de a-și da la iveală în public, creațiunile sale literare saŭ artistice. Dacă din contra, se găsește pus sub tutelă, art. 390 din codul civil ne spune că: «*tutorul va purta grijă de persoana minorului.....*» așă că tutorul are dreptul de a împiedica pe minorul autor de a-și publica operele. Aceste precauțiuni sunt de altmintrelea foarte nimerite și luate în propriul interes al minorului.

Emanciparea conferă minorului dreptul de a-și publica din propria sa inițiativă operele sale, în acest caz el avînd administrația bunurilor sale, fiind stăpîn pe persoana sa; totuși el se poate bucura de dispozițiunile art. 430 Codul civil, care 'l autoriză de a cere reducerea obligațiunilor excesive ce ar fi putut contracta cu editorii săi.

Interzișii judiciari. Și aceștia, la rîndul lor, trebuie să obțină înainte de publicare, autorizația tutorului lor, situațiunea lor juridică fiind identică cu acea a minorilor (art. 454 cod. civil). Cît privește despre interzișii legali, acestora trebuie să li se recunoască dreptul de proprietate literară, refuzîndu-li-se însă administrațiunea acestui drept.

Prodigul 'și va putea publica operele sale, însă cu observarea dispozițiunilor art. 458 Cod. civ., care cere asistența consiliului orînduit de Tribunal. Asistența acestui consiliu e absolut necesară cînd el va voi să trateze cu editorul. Art. 458. ne spune că prodigul nu poate *înstrăina* nimic fără asistența consiliului judiciar.

Femeia măritată. Evident că acelaș drept ce are

bărbatul de a scrie, 'l are și femeia. Talente pot fi și de o parte și de alta, probă genialitatea scrierilor atitor femei cari s'aun ilustrat prin nemuritoarele lor creațiuni.

Să presupunem că femeia măritată voește să'si publice producțiunile sale literare, dramatice, muzicale sau artistice. Noi știm însă că o publicațiune presupune un contract și diferite angajamente pecuniare. Pe de altă parte art. 199 din codul civil ne spune că femeia măritată nu poate înstrăina sau dobîndi avere fără concursul sau consimțimîntul înscris al bărbatului. Dreptul de publicațiune nu'i menționat într'un mod expres în acest articol, dar se află implicit cuprins în dispozițiunile sale.

Cu toate aceste, legitimitatea intervențiunei bărbatului a fost contestată, pe temeiul că s'ar putea ca un bărbat ignorant și lipsit de orî-ce cultură literară sau artistică, să oprească pe femeia lui, fără nici un motiv bine-cuvîntat, de a'si publica operele sale. Că prin acest fapt, s'ar lipsi omenirea, de niște opere, geniale poate, pe care diferitele femei le-ar putea produce. Lucrurile se exagerează însă și de o parte și de alta. Dar chiar în cazul unui refuz categoric al bărbatului de a'i da consimțimîntul, femeia poate găsi un sprijin în art. 200 din Codul civil care spune că *«dacă bărbatul se opune a da femeiei autorizațiunea..., tribunalul 'i poate da aceeașă autorizațiune.»*

În aceeași ordine de idei, jurisprudența franceză a hotărît că tribunalele pot înlocui autorizația ma-

ritală chiar pentru a permite contractarea unui angajament dramatic ¹⁾).

Să presupunem acum ipoteza când femeia a publicat o carte înainte de a se mărita. De sigur că bărbatul nu mai poate avea nici o autoritate asupra exemplarelor deja apărute, dar după lege el poate avea dreptul să interzică o nouă edițiune a operei publicate de femeia sa înaintea măritişului.

Faliți. În cazul când un autor ar cădea în stare de faliment, sindicul nu are absolut nici un drept de a publica, edita, sau ceda manuscrisele falitului, fără consimţimîntul acestuia, iar creditorii nu pot să se plîngă de aceasta, manuscrisele nefiind în comerţ.

Se întîmplă cu totul alt-fel când operele vor fi fost publicate înaintea hotărîrei declaratoare în faliment; în acest caz, sindicul va putea, avînd autorizaţia judeului comisar, să procedeze la vinderea drepturilor de reproducere, ca şi a celor alte efecte mobiliare ale falitului, în folosul masei creditorilor. Sindicul fiind administratorul averii falitului, va avea toată libertatea să reediteze operele acestuia, cînd interesul creditorilor va fi mai bine satisfăcut ast-fel.

Autor absent. Să presupunem că un autor este absent. Care va fi soarta operelor sale în timpul absenţei? De cine se vor exercita drepturile sale? Pentru a hotărî aceasta, trebuie să facem diferenţă între timpul ce precede şi acel ce succede judecăţii care declară absenţa. 1) Înaintea judecăţii care pune pe moştenitori în posesiunea provizorie a bunurilor

¹⁾ Dalloz 68, 2, 28. *L'affaire Crémieux.*

absentului, soluțiunea va fi diferită după cum operele absentului vor fi înedite sau deja publicate. Opera fiind inedită, nimeni nu va fi în drept s'o publice, nimeni neputînd proba că autorul ar fi avut această intenție. Cînd e vorba însă de o scriere deja publicată, de sigur că descendenții absentului vor putea scoate o nouă ediție, avînd grija bine înțeleasă a numi în acest scop un administrator special. Cu alte cuvinte în aplicarea acestui caz, trebuie să avem în vedere dispozițiunile art. 98 și 100 din Codul civil de la capit. : «*Despre absența presumată*».

2) Cînd însă absența a fost declarată de Tribunal conform art. 101 din Codul civil și după ce moștenitorii presuntivi ai absentului au fost puși în posesiune provizorie conform art. 106 Cod. civ., ei vor putea exercita într'un mod provizoriu drepturile subordonate condițiunei morții autorului absent. Pe de altă parte, această punere în posesie provizorie nefiind considerată de legiuitor de cît ca un simplu depozit (vezi art. 110 Cod. civ.) moștenitorii presuntivi ai absentului nu vor putea avea de cît puteri pur administrative; de sigur că ei vor avea dreptul de a edita și reedita operele absentului; o cesiune însă a acestor opere către vre-un editor, le va fi interzisă, ca depășind marginele unei simple administrațiuni. Cît privește veniturile ce vor realiza din vinderea operelor absentului, moștenitorii săi presuntivi se vor bucura de ele în marginele dispozițiilor art. 112 Codul civil.

În fine, cînd Tribunalul va pronunța punerea în posesie definitivă, conform art. 114 Cod. civ., dînșii vor putea exercita drepturile absentului în toată ple-

nitudinea lor, acest din urmă, ne mai putînd să şî reia averea, în caz de reîntoarcere, de cît în starea în care se află (art. 117 Cod. civ.).

Acum, dacă ziua morţei absentului este dovedită, se vor chema la moştenirea ce se presupune deschisă din acea zi, pe toţi moştenitorii cei mai apropiaţi în ziua morţei sale, iar acei cari se vor fi folosit de averea absentului, vor fi obligaţi a o restitui acestora cu rezerva veniturilor ce li se cuvine după art. 112 Cod. civ. (vezi art. 115 Cod. civ.).

Persoane morale : Statul. Academia. Statul la rîndul său poate fi şi el autor, în senzul că sub direcţia şi îngrijirile sale să pot da la lumină diferite publicaţiuni de un interes general. De sigur că în asemenea caz, Statul trebuie declarat de autor, bucurîndu-se de toate dispoziţiunile primului articol din legea presei de la 1862. Însă cum viaţa unui Stat diferă de cea a indivizilor, urmează de aci că el se va bucura de un drept *excluziv şi perpetuu* asupra operelor publicate din iniţiativa sa. Aceste lucrări ale sale fiind de un interes general, e necesar ca Statul să aibă asupra lor un control direct şi exclusiv. Departe de a revendica un monopol abuziv, Statul nu are alt scop, de cît să aducă un serviciu tuturor. Afară de aceasta, ştiut este că Statul nu se face autor, de cît atunci cînd e vorba de opere speciale, tehnice, care cer o îngrijire din cele mai mari în ceia-ce priveşte exactitatea lor.

În Franţa s'a propus ca operele publicate din iniţiativa Statului să cadă imediat în domeniul public, cu condiţiunea pentru acei cari ar dori să le publice

de a le supune unui control special în ceea ce privește exactitatea lor.

Acest sistem ar avea avantajul să aducă concurența între editori, și ast-fel scoborîrea prețurilor. Pe lângă aceasta ar fi un mijloc foarte ușor de a garanta Statului un drept de supraveghere, destul de legitim de alt-fel, asupra publicațiunilor de interes general.

Prin acest sistem s'ar putea în acelaș timp înlocui și dreptul exclusiv și perpetuu al Statului, prin controlul ce el va exercita asupra tuturor publicațiunilor ce vor purcede din inițiativa sa.

Ast-fel în Franța pentru a se garanta exactitatea hartelor marine s'a emis la 16 Iunie 1814 o ordonanță, care în art. 12 cuprinde următoarele dispozițiuni cu privire la acest fapt: «La sûreté de nos vaisseaux de guerre et des bâtimens dépendant de l'exactitude des cartes-marines, aucun particulier ne pourra en publier sans en avoir obtenu la permission, conformément au dispositif de l'arrêt du conseil du roi du 10 Juin 1786 lequel ordonne de remettre au département de la marine les dessins manuscrits des dites cartes, avec l'analyse détaillée de leur construction, pour qu'il en soit fait un examen, et ce sous peine de 600 francs d'amende et de la saisie et confiscation des cartes, plans, épreuves et planches gravés.»

Academia. Pot fi de asemenea considerate ca autori, Academiiile și cele alte societăți savante, care vor da publicității lucrările lor. În acest caz însă, e necesar a se face următoarea deosebire: dacă e vorba de o publicațiune colectivă de opere indivi-

duale, fie-care autor se va bucura de foloasele pecuniare ce va aduce lucrarea sa personală, afară de cazul unei convențiuni contrare. Din contra, cînd o operă oare care este rezultatul lucrărilor comune ale membrilor unor ast-fel de societăți, atunci proprietatea exclusivă a unei asemenea opere va aparține societății, fie ea Academie, sau altă instituțiune de acest fel. Legea din 20 Martie 1879 «*Pentru Academia romînă*» nu ne vorbește nimic asupra acestei cestiuni. Art. 3 din această lege ne spune numai că «Academia romînă este și rămîne persoană morală. «și independentă în lucrările sale de orî-ce natură. «Ea singură se organizează și face reglemente și și administră averea sa prezinte și viitoare.»

De alt-fel dreptul Academiei asupra lucrărilor sale ie cuprins întrun mod implicit în dispozițiunile generale ale primului articol din legea preseî din 1862, așa că nu mai era nevoie de legiuiri speciale pentru garantarea acestor drepturi.

Dar aci se ridică o nouă cestiune: care va fi durata acestor drepturi? Renouard e de părere că: «*Le privilège subsistera, au profit de la corporation, jusqu'à l'expiration de celle des secondes périodes légales, ouvertes successivement, après le décès de chacun des membres existant quand le privilège aura pris naissance, qui se fermera le dernier.*» ¹⁾ Așa de exemplu să presupunem că în momentul publicațiunei sunt patru-zeci de membri; să presupunem de asemenea că cel din urmă dintre ei moare în anul 1950. După moartea acestui din

¹⁾ Renouard op. cit. tom. II, No 104, pag. 224.

urmă se deschide o perioadă de 10 ani după legea noastră, de 50 ani după cea franceză, în profitul succesorilor. Opera corporațiunei va cădea în domeniul public,—după Renouard,—în 1960 după legea noastră sau în anul 2000 după cea franceză.

De la prima vedere însă, această doctrină ni se arată cu desăvîrșire arbitrară și anti-juridică. În adevăr cum se va putea stabili durata dreptului, avîndu-se în vedere membrii existenți, cînd poate în momentul publicațiunei,—timpul de cînd începe privilegiul — sunt membri care n'aû luat parte activă la efectuarea operei, sau cînd unii dintre aceia cari aû luat partea cea mai activă, sunt morți în momentul publicațiunei? Nimic mai arbitrar de cit aceasta. Afară de cele arătate, opera publicată nu aparține fie-cărui membru în parte; ea fiind rezultatul lucrărilor comune a tuturor membrilor, va fi proprietatea societăței, în cazul nostru a Academiei, personalitatea fie-cărui membru fiind contopită în personalitatea morală a Academiei. Așa dar în determinarea duratei drepturilor excluzive ale publicațiunei, se va avea în vedere însăși existența societăței, iar nu existența membrilor ei, conform doctrinei lui Renouard.

Dar dacă acest din urmă sistem este mai juridic și mai în conformitate cu justiția, rezultatele sale stabilesc un fel de robie literară. Existența unor astfel de societăți fiind de obicei foarte îndelungată, ar urma după acest sistem, ca operele produse de membrii lor în comun, opere care aparțin societăței, să nu cadă de cit foarte tirziû în domeniul public. Dar după starea actuală a legislațiunei, nici un remediû nu se

poate aduce aecstei stări anormale. Legiuitorilor viitori le rămâne sarcina de a înlătura această dificultate, după cum bine zicea Renouard în 1839 că: *«cette difficulté est une de celles qui devraient être tranchées par la législation»*.

Colaboratori. Dacă colaborațiunea în materie pur literară este mai rară, ea devine foarte obișnuită în producțiunile teatrale. Dar, ce situațiune juridică va rezulta din acest fapt? De sigur ca această stare de indiviziune, în care două sau mai mulți autori și-au pus la un loc calitățile lor personale spre a face ceva omogen și armonios, nu poate fi supusă regulilor de drept comun și în particular principiului consacrat în art. 728 codul civil că: *«nimeni nu poate fi obligat să rămână în indiviziune.»* Acest principiu poate fi aplicat când e vorba de o valoare pecuniară, nu și atunci când avem de a face cu scrieri literare. Scopul ce urmărește un scriitor este îndouit: pe deoparte reputațiunea, iar pe de alta folosul pecuniar. Însă dacă unul din aceste două interese justifică și motivează o publicațiune, cel alt se opune într'un mod puternic la aceasta.

Dar iată că s'ar putea prezenta cu privire la această stare de indiviziune intelectuală, o cestiune foarte dificilă. Să presupunem doi scriitori cari au colaborat la o dramă sau comedie. Opera fiind terminată, unul din ei voeste cu ori-ce chip s'o publice, pe când cel alt se opune din toate puterile, având motive destul de serioase și legitime. Chiar în cazul când ambii scriitori, au avut de la început intențiunea și înțelegerea de a publica opera făcută împreună, s'ar putea ca opera fiind terminată, unul

din ei să fie nemulțumit de dinsa și să n'o creadă demnă talentului său și renumelui căpătat de dînsul în lumea cititorilor. Cel alt din contră, să creadă că opera este desăvîrșită și că publicațiunea ei este necesară. Cine are dreptate în acest caz, sau mai bine cine va stabili dreptatea între părțile cari nu se înțeleg? Cine va hotărî diferendul în acest delicat conflict? Această sarcină ingrată o va avea Tribunalul, sarcină care e cu atît mai ingrată cu cit aceasta e mai mult o cestiune de intențiune, de fapt și de aprecieri personale, care nu se poate rezolva într'un mod general și absolut prin argumente de drept. Din aceste două păreri personale ale autorilor colaboratori una va trebui sacrificată și Tribunalul va avea misiunea dificilă de a hotărî sacrificiul.

Avînd în vedere această situațiune dificilă, Tribunalul Senei din 19 August 1827 s'a pronunțat în sensul că autorul care refuză celui alt dreptul de a publica opera făcută împreună, să lase în sarcina celui alt grija publicațiunei pe riscul și pericolul său, cu condițiunea ca numele său să nu fie pus nici pe carte nici pe afișe ¹⁾).

¹⁾ Dalloz p. 74. 5. 414

Iar Tribunalul Senei prin sentința de la 16 Aprilie 1886 a hotărît că, atunci cînd mai mulți autori au colaborat pentru o lucrare comună, unul dintrînșii nu poate dispune singur de acea lucrare, sau să o greveze de nouă sarcini fără consimțîmintul colaboratorilor săi. Părțile fiind respectiv legate una cătră alta, aceia care lucrează singură nu poate să se prevaleze de regulile quasi-contractului de gestiune de afaceri, pentru a susține că ea a lucrat și în interesul colaboratorului său. (A se vedea considerantele acestei importante sentințe, în speța ce ne preocupă în «*Dreptul*» anul XV No. 40 diu 1 Maiu 1886).

O altă cestiune importantă cu privire la drepturile colaboratorilor este și aceea de a ști cum se regulează soarta moștenitorilor lor. Așa de exemplu unul dintre colaboratori moare în anul 1896; moștenitorii acestuia vor exercita drepturile ce le acordă legea din 1862, împreună cu colaboratorul rămas în viață. Să presupunem acum că cel de al doilea, moare și el în 1898. E întrebarea : care va fi soarta moștenitorilor celui dintîi colaborator? Privilegiul lor de zece ani acordat de legea presei din 1862 va începe să'și ea naștere de la 1896 sau de la 1898?

Just ar fi, la prima vedere, ca privilegiul unora și al altora dintre moștenitori, să înceapă de la data morții autorilor lor. Curtea din Paris a hotărît în acest senz într'un proces la 21 Iunie 1838. ¹⁾

Acest mod de a vedea lucrurile e foarte bizar și curios în realitate. Stabilind acest principiu în senzul hotărîreii Curței din Paris, ar urma în exemplul nostru de mai sus, ca în anul 1906, după privilegiul acordat moștenitorilor de legea noastră din 1862, opera să cadă în domeniul public cu privire la moștenitorii colaboratorului mort în 1896 și totuși moștenitorii celui de al doilea colaborator mort în 1898 să mai aibă drepturi exclusive asupra operei pînă la 1908. E un adevărat non senz !

Această imposibilitate practică a decis pe Renouard să îmbrățișeze doctrina contrară. ²⁾ După dînsul, opera nu va cădea în domeniul public de cît la moartea celui din urmă dintre colaboratori.

¹⁾ Dalloz p. 71. 5. 319.

²⁾ Renouard. op. cit. No. 147.

El motivează această doctrină cam îndrăzneată, susținând că dreptul autorilor, divizibil în ceia ce privește exercițiul său, este indivizibil în existența sa.

Articolul 5 din legea belgiană de la 22 Martie 1886, asupra drepturilor autorilor, se exprimă cu privire la acest fapt în următorii termeni : « *Lorsque l'œuvre est le produit d'une collaboration, le droit d'auteur existe au profit de tous les ayants droit, jusque cinquante ans après la mort du survivant des collaborateurs.* » ¹⁾ Iar în partea finală a articolului 6 se exprimă : « *Les Tribunaux pourront toujours subordonner l'autorisation de publier l'œuvre, à telles mesures qu'ils jugeront utiles de prescrire ; ils pourront décider, à la demande du co-propriétaire opposant, que celui-ci ne participera ni au frais, ni au bénéfices de la publication ou que le nom du collaborateur ne figurera pas sur l'œuvre.* » ²⁾

II

Drepturile Soțului supraviețuitor

Legea presei din 1862, copie fidelă a legii franceze din 1793 asupra proprietății literare, nu ne vorbește nimic despre drepturile soțului supraviețuitor asupra producțiilor literare sau artistice ale soțului mort. Nici a altă lege posterioară acesteia, n'a

¹⁾ Vezi Victor Janlet : « *De la protection des œuvres de la pensée* » pag. 59 vol. I.

²⁾ Victor Janlet op. cit. vol. I pag. 259.

venit să ne arate care este situațiunea sa juridică. În Franța diferite legi și ordonanțe regale venite în urma legii de la 1793, au hotărît întru cît-va aceste drepturi, la început acordîndu-le numai văduvei autorului mort, despre care Troplong zicea: «*sans doute, l'oeuvre de la pensée est la plus personnelle de toutes, mais tandis que le mari était occupé à ses compositions, la femme se dévouait au soins du ménage, à l'éducation des enfants; chacun d'eux a donc mis à la masse commune sa part, Le mari a reçu les soins de sa femme, il en a profité: la femme doit avoir aussi son lot dans l'honneur et dans l'émolument des oeuvres de son mari.*» Iar Duvergier la rîndul său se exprimă în acești termeni cu privire la legitimitatea drepturilor văduvelor autorilor morți: «*La compagne de l'homme de génie lui prête l'assistance d'un coeur droit et d'un esprit élevé. Par ces graces, par ses vertus, elle rend plus facile l'oeuvre de celui dont elle partage les déceptions et les triomphes. C'est la première depositaire de sa pensée, c'est la gardienne la plus pieuse de sa mémoire et des ouvrages par lesquels elle est devenue en quelque sorte son associée et sa coopératrice.*» ¹⁾.

Legea franceză din 14 Iulie 1866 a generalizat acestiunea aceasta, acordînd aceste drepturi nu numai văduvei autorului mort, ci în general soțului supraviețuitor, fie el bărbat sau femeie.

Această lege ne-avînd nici o legătură cu legea noastră din 1862 care regulează drepturile autorilor,

¹⁾ Duvergier. *Recueil* (1866) pag. 283.

cred că nu e necesar să intru în examinarea duratei și naturei drepturilor acordate soților supraviețuitori asupra operelor autorilor morți, drepturi cuprinse în dispozițiunile sale.

Pentru acei care se interesează a cunoaște analiza critică și detaliată a acestei legi, le pot recomanda valoroasa operă a lui Duvergier: *Recueil* din 1866 precum și «*Propriété littéraire*» a lui Flourens.

Legea belgiană din 22 Martie 1886 asupra drepturilor autorilor, nu cuprinde în articolele sale nici o dispozițiune cu privire la drepturile văduvei sau ale soțului supraviețuitor. După art. 3 al acestei legi «*dreptul autorilor este mobilier, cesibil și transmissibil în tot sau în parte, conform regulilor codului civil*¹⁾.

Ast-fel fiind, după legea belgiană, dreptul comun care regulează moștenirea intelectuală a autorului, precum și drepturile văduvei sau a soțului supraviețuitor, sunt supuse principiilor generale ale succesiunii fără nici o derogățiune a dispozițiunilor statornice de codul civil în această materie. *Nimic mai juridic și mai rațional ca aceste dispozițiuni ale legiuitorului belgian.*

Legea noastră din 1862 neconținând nici o derogățiune a principiilor generale de drept cuprinse în Codul nostru civil, cu privire la aceste drepturi ale soțului supraviețuitor, urmează de aci că *și la noi, ca și în legea belgiană, soarta acestor drepturi se va regula după principiile generale ale succesiunii cuprinse în art. 650 și urm. din Codul nostru civil,*

¹⁾ Victor Janlet, op. cit. vol. I, pag. 59; vol. II, pag. 99.

și în special în art. 679—685 Cod. civil. Legea franceză din 1866, din contra, conține în dispozițiunile sale o însemnată derogățione la legea succesiunilor în favoarea soțului supraviețuitor. Această derogățione, asupra căreia nu avem nevoie să ne oprim, a dat naștere în Franța la cele mai vii controverse și discuțiuni ¹⁾.

III

Drepturile moștenitorilor autorilor

Moștenitorii sunt reprezentanții defunctului; cu privire la operele sale, ei sunt continuatorii persoanei autorului mort; ei moștenesc manuscrisele sale, și cum ei sunt cei dintâi interesați ca numele familiei său al lui *de cujus* să fie respectat, va căuta să fie foarte prudenți în ceea ce privește publicarea ma-

¹⁾ A se vedea în această privință: Duvergier: *Recueil* pag. 297 și urm.; Flourens: «*Propr. litt.*» pag. 105 și urm.; Duranton, t. IV. No. 163; Aubry et Rau, t. V, pag. 284; Demolombe, t. IX, No. 439. Laurent, t. 6, 9 și 21. Tribunalul Civil al Senei prin sentința de la 24 Ianuarie 1885, a hotărât că folosința dreptului de proprietate literară acordată soțului supraviețuitor prin legea de la 14 Iulie 1866 este independentă de regimul matrimonial și restrinsă numai la drepturile de care autorul nu a dispus prin acte între vii sau prin testament. Că această folosință mai este mărginită și în profitul erezilor rezervatari ale căror drepturi au a se regula conform *prescripțiunilor Codului Civil*. Prin urmare, întru cît această folosință este un drept succesoral, soțul supraviețuitor nu poate pretinde că folosința să se întindă și asupra părții cuvenită erezilor rezervatari, după încetarea din viață a acestora. (A se vedea «*Dreptul*» anul XIV No. 14, pag. 111 din 24 Ian. 1885).

nuscriselor inedite, une ori asemenea publicări fiind dăunătoare memoriei saŭ renumelui autorului mort.

Legea presei din 1862, în dispozițiunile sale referitoare la proprietatea literară și artistică, se exprimă în următorii termeni, cu privire la drepturile moștenitorilor :

Art. 2: *Moștenitorii acestora (ai autorilor) saŭ «cesionarii cătră cari au trecut dritul lor, se vor «bucura de acelaș drit, în termen de 10 ani, după «moartea autorului saŭ a compositorului».*

Legea franceză din 1793 acorda acelaș termen moștenitorilor autorului; diferite legiuiri și ordonanțe regale venite succesiv în urma acestei legi, au mărit acest număr de ani: de la 10 la 20, mai în urmă la 30 și, în fine, legea din 14 Iulie 1866 a fixat acest număr de ani la 50.

Noua lege belgiană din 22 Martie 1886 a hotărît durata dreptului moștenitorilor la 50 ani.

Observînd bine art. 2 al legii de la 1862 care regulează drepturile moștenitorilor, constatăm cu plăcere că legiuitorul nostru, inspirat de legiuitorul francez din 1793, a procedat foarte bine înlăturînd ori-ce deosebire între diferitele grade de succesori, mai mult încă, recunoscînd și cesionarilor acelaș drept și pentru acelaș timp.

În adevăr, e în interesul general al societății ca un contract odată hotărît să'si aibă siguranța lui cea mai deplină. Nu'i vorbă că această siguranță este atinsă, cînd avem în vedere limitarea duratei drepturilor autorilor, după dispozițiunile legiuirilor actuale, dar totuși ea există pentru timpul fixat de lege. Cu

totul din contră s'a întâmplat în legiuirile franceze cari s'a succedat de la 1793 pînă la 1866.

Legea noastră de la 1862 nefăcînd nici o distincțiune între diferitele feluri de moștenitori, urmează de aci că toate regulile speciale cuprinse în Codul civil la titlul «Despre succesiuni», 'î vor fi aplicabile.

În fine, după art. 679 și 680 Cod. civ., cînd defunctul nu are nici rude în gradul succesibil, nici copii [naturali, nici soț care să'i supravețuiască, succesiunea trece la Stat. Legea noastră din 1862 asupra proprietății literare nu ne spune nimic în această privință, însă aceste urmări rezultă implicit din dispozițiunile generale ale Codului civil. Legea franceză din 1866 asupra drepturilor autorului, hotărâște în dispozițiunile sale că dreptul autorului asupra operelor sale, cade în domeniul public, sub rezerva a două condițiuni: 1) Ca el să nu aibă creditori nepăliți; 2) ca autorul sau reprezentanții săi să nu fi cedat nimănui drepturile lor. În adevăr, partea finală a primului articol din această lege se exprimă în următorii termeni: «Lorsque la succession est dé-
«volue à l'Etat, le droit exclusif s'éteint sans préju-
«dice des droits de créanciers et des droits de cession
«qui ont pu être consentis par l'auteur ou par ses
«créanciers.» De alt-fel, această dispozițiune a fost creată în întreitul interes: al Statului, al autorului și al publicului.

Pentru stat ar fi mai mult o pierdere, dobîndirea unei succesiuni împovorată de datorii; publicul este scutit de un monopol, iar autorul se va bucura de

încrederea cesionarilor și a creditorilor săi, dispozițiunile legii fiind favorabile garantării drepturilor lor.

IV

Drepturile Cesionarilor autorului

Știm mai dinainte că proprietatea intelectuală, dreptul absolut al autorului asupra produsului muncii sale, cuprinde două prerogative cu totul diferite: întâi, facultatea ce este rezervată numai autorului de a se bucura de toate beneficiile imateriale, ca: renumele, gloria; al doilea, dreptul de reproducțiune, exploatarea operei, care aduce după sine beneficiile pecuniare.

Deosebirea între aceste două facultăți este foarte importantă și trebuie avută tot-deauna în vedere mai ales când e vorba de cesiune. În virtutea principiului că renunțările nu se presumă, cesiunea unuia din aceste drepturi nu va putea atrage după sine și cesiunea celui alt, cu alte cuvinte dacă autorul vinde opera sa unui al treilea cu autorizațiunea de a o reproduce, nu putem conchide din acest fapt că el a voit să transmită cumpărătorului și facultatea de a se prezenta în ochii publicului ca autor al operei, ca creator al concepțiunei. Ori-care ar fi forma cesiunei și titlul sub care ni se prezintă, autorul se va bucura în tot-d'a-una într'un mod absolut de această facultate strîns legată cu numele de autor, aceia de a fi considerat ca creator al operei, singur avînd parte de renumele și gloria cu care va fi răsplătită opera sa. Singur dreptul de reproducere, de

exploatare al operei, drept aducător de beneficii pecuniare, este susceptibil de a fi transmis, de a fi cedat.

Articolul 2 din legea presei de la 1862 se exprimă în modul următor cu privire la cesionari: «Moștenitorii acestora (ai autorilor) sau *cesionarii către cari au trecut dritul lor*, se vor bucura de acelaș drit (vezi art. 1 al legii) în termen de 10 ani, după moartea autorului sau a compunitorului». Observăm mai întâi că numărul de 10 ani la care limitează legea drepturile cesionarilor este foarte mic și aceasta în paguba autorului. Cesionarii avînd în vedere numărul mic de ani ce legea le acordă și neputînd prevedea durata vieței autorului, vor da în tot-d'a-una prețuri foarte mici în schimbul cesiunelor ce li se fac de autori. Legiuitorul francez și belgian observînd acest inconvenient grav și cu urmări dăunătoare, a modificat dispozițiunile legilor anterioare, așa că astă-zî atît în Franța cît și în Belgia, numărul de ani acordat cesionarilor de a exploata exclusiv opera ce le-a fost cedată, se ridică la 50. Legea presei din 1862, singura lege care regulează astă-zî la noi relațiunile dintre autori și cesionari, ca dispozițiune generală, de și a fost modificată în mai multe rînduri ¹⁾ totuși legiuitorul nostru a lăsat neatinse dispozițiunile art. 2 cu privire la acest număr de 10 ani, acordat ca drept de exploatare, cesionarilor, după moartea autorului. A venit și la noi timpul, cred, ca dispozițiunile acestui articol să fie

¹⁾ Ast-fel, a fost modificată prin art. 24 din Constituție, prin legea din 8 Iunie 1884; prin legea de la 13 Aprilie 1885, precum și prin modificările aduse Codului penal în 1874.

lărgite, mărimdu-se numărul de ani cît s'ar putea mai mult, aceasta în interesul soartei autorilor noștri. E vorba chiar, ca actualul Ministru de Justiție să vină cu un proiect de lege prin care să modifice multe din dispozițiunile legii de la 1862, modificări cerute de nevoile timpului și de sborul puternic și viguros ce și-a luat literatura noastră de un timp încoace.

Cesiunea unei opere literare, dramatice sau artistice, cu orîce titlu ar fi ea făcută, oneros sau gratuit, nu este alt-ceva de cît o convențiune supusă la toate regulele dreptului comun, fără nici o altă formalitate sau dispozițiune specială. Toate principiile scrise în Codul civil își au aplicațiunea lor cea mai naturală, în contractele de felul acestora, fără nici o altă formalitate sau interpretațiune. În Codul civil, așa dar, va trebui să căutăm soluțiunea lor.

Am văzut care sunt regulele transmisiunei legale cînd am vorbit despre drepturile soțului supraviețuitor și ale moștenitorilor. Să vedem acum care sunt regulele generale ale transmisiunei convenționale.

Proprietatea literară este cesibilă. Cesiunea poate fi totală sau parțială și poate cuprinde sau dreptul de proprietate însuși, sau numai dreptul de a scoate un număr oare-care de edițiuni. În orîce caz, trebuiește avut în vedere contractul încheiat între părți, autorii avînd tot-d'auna în vedere faptul că după art. 1312 Cod. civ., orîce pact obscur se interpretează în contra vînzătorului. Cît privește despre durata dreptului cesionarului, după cum am văzut mai sus, ea va fi egală cu timpul în care

s'ar putea bucura după lege, autorul și moștenitorii săi, adică, presupunînd o cesiune totală, el va avea dreptul exclusiv de reproducțiune atît timp cît va trăi autorul, în plus zece ani după moartea autorului, urmînd legea noastră, sau cinci-zece ani după cea franceză și belgiană. Interesul cesionarului, așa dar, este ca autorul să trăiască cît s'ar putea mai mult. Acum dacă presupunem ipoteza sinuciderii autorului, de sigur că cesionarul va avea dreptul să ceară reducerea sau rezilierea angajamentelor sale, susținînd că durata folosinței sale a fost întreruptă *prin faptul* cedentului, al autorului. Contra acestei păreri s'ar putea obiecta că cesiunea unei opere literare este un *contract aleatoriu* și că prin urmare cesionarul e nevoit să sufere toate urmările ce ar decurge din el, orî-care ar fi natura lor.

Ce vom decide în cazul cînd avem de a face cu cesiunea unor opere viitoare? În cazul acesta, contractul va fi valabil? N'ar fi un pericol real de a permite autorilor neprevăzători de a-și angaja tot viitorul lor? Așa s'ar părea la prima vedere, dar lucrurile se petrec cu totul alt-fel. Ast-fel un autor care ș'ar lua însărcinarea să facă o carte pentru un librar sau o comedie pentru un director de teatru, ar semna un contract valabil din toate punctele de vedere; *în acest caz, avem în adevăr, o obligațiune de a face, care, în caz de neîndeplinire, s'ar termina prin daune interese.*

În fine, cesiunea pentru a putea fi perfectă, trebuie să emaneze de la o persoană capabilă; acei cari n'ar avea o capacitate perfect juridică, vor trebui s'o completeze prin autorizațiunile ce le sunt

indispensabile. Pentru a proba o cesiune, nu'î necesar numai de cît un înscris; presupunîunile serioase precise şi concordante sunt de ajuns, şi Tribunalul va fi acela care va hotărî.

În caz de cesiuni succesive, vom aplica art. 1182 Cod. civ.; acela va fi cesionarul efectiv, care a înregistrat mai întăi actul de cesiune ¹⁾

Obligaţiunile autorului

Art. 1313 din codul civil ne spune următoarele cu privire la aceste obligaţiuni: «*Vînzătorul are două «obligaţiuni principale, a preda lucrul şi a răs-punde de dînsul*». Aşa dar, autorul care se hotărăşte să'sî cedeze, să'sî vîndă opera sa unei terţe persoane, trebuieşte s'o pună la dispoziţia cesionarului, garantindu'l contra ori-cărei fraude, de exemplu dîndu'î o operă tradusă sau plagiată în loc de o operă originală. Aceste obligaţiuni de altmintrelea, vor varia, după cum cesiunea va fi totală sau parţială. Dacă autorul n'a făcut de cît cesiunea unei singure ediţiuni, va trebui să aştepte ca această ediţiune să fie complet epuizată, pentru a publica el însuşi o altă ediţiune.

O importantă cesiune ni se prezintă în materia cesiunei. Aşa de exemplu un autor, care a făcut cesiunea operelor sale unui librar editor, mai are dreptul să facă vre-o schimbare în cuprinsul lor? De sigur, că în ceia ce priveşte forma exterioară a operelor,

¹⁾ Tribunalul civil al Senei a decis în acest senz la 23 Decembre 1868 în afacerea *Parani*.

autorul poate și trebuie chiar să îndrepte toate erorile care s'ar fi putut strecura, și care ar fi putut avea influență asupra cuprinsului, întunecându-i înțelesul. În ceea ce privește însă fondul cărților, ideile și tendințele lor, autorul nu poate aduce schimbări care ar fi de natură a modifica caracterul esențial al cărților. De cele mai multe ori, o carte are o valoare a ei proprie datorită numai ideilor și tendințelor cuprinse în ea, valoare care s'ar pierde o dată cu modificarea lor.

În ceea ce privește pe editor, fie chiar atunci când prin o cesiune totală, devine proprietarul exclusiv, nu poate sub nici un cuvânt, să aducă schimbări cît de mici în cuprinsul de idei al cărții, care ar putea să-i modifice înțelesul. Respectul numelui autorului și spiritul în care opera a fost concepută, trebuie să fie în totdeauna avut în vedere cînd e vorba de cesiunea operelor literare.

Drepturile și obligațiunile editorului

Un editor care a cumpărat dreptul de publicare de la un autor, nu poate, după ce a devenit proprietarul operei literare prin cesiunea totală a dreptului, să nu mai publice opera. Plătind autorului prețul cesiunii, el nu s'a liberat cu totul de îndatoririle ce le are față de acesta. El este obligat de a da publicității opera ce 'i s'a cedat, aceasta fiind intențiunea cea mai logică și manifestă a părților contractante.

Renouard merge și mai departe: el crede că editorul este obligat să scoată un număr indefinit de

edițiunii, una după alta, îndată ce o edițiune este epuizată. ¹⁾ Această opinie însă ar putea fi une-ori dăunătoare editorilor, substituind voinței și libertății lor, o așa zisă intențiune a contractanților. Gastambide e mai moderat de cât Renouard; el e de părere că «les Tribunaux auront à décider en fait si «l'éditeur qui se refuse à donner une édition nouvelle use raisonnablement du droit qui lui appartient de choisir le moment opportun pour une publication, ou s'il paralyse, sans motif suffisant, le «droit qui appartient à l'auteur de donner à son ouvrage toute la publicité» ²⁾.

Afară de acestea, editorul mai este obligat de a publica opera pe numele autorului; el nu are nici un drept de a modifica conținutul unei scrieri ce 'i s'a cedat, nici chiar de a o corige, afară de cazuri excepționale, cum bunioară ar fi un manual de Geografie sau o chartă geografică, care ar putea fi modificată în urma unui război; dar chiar în cazul acesta, editorul nu poate cu de la sine putere, și fără a cere concursul autorului, să procedeze la corigerea părților modificate prin asemenea evenimente.

De asemenea când e vorba de o cesiune parțială, editorul trebuie să se mărginească pînă la limitele fixate prin contractul ce a încheiat cu autorul. Așa de exemplu când nu 'i s'a făcut de cât cesiunea unei singure edițiuni, editorul nu va putea publica un număr mai mare de exemplare, de cât acel ce 'i

¹⁾ Renouard, op. cit. No. 186 și 187.

²⁾ Gastambide, op. cit. pag. 137.

s'a hotărit prin dispozițiunile primitive ale contractului.

Pe lângă aceste autorul său reprezentanții săi, făcînd o cesiune parțială unui editor, pot să'și rezerve prin dispozițiunile contractului, dreptul de supraveghere asupra împlinirii condițiunilor stipulate în contract, fie prin numerotarea exemplarelor, fie prin semnarea lor.

Un caz de felul acesta a avut loc la Tribunalul Comercial din București, care prin sentința No. 184 din 1 Februarie 1893, hotărăște asupra diferendului dintre d-na Sevastița P. Ispirescu, văduva valorosului culegător de basme P. Ispirescu, și între editorul H. Steinberg, în ceea ce privește cesiunea parțială a dreptului de imprimare și vindere a volumului de *«Legende sau basmele romînilor»* ce d-na Ispirescu 'i cedase să le imprime, *cu condițiune ca numărul exemplarelor să nu treacă de 4,000 și toate exemplarele să poarte semnătura sa*, pentru mai multă garanție a stipulațiunilor coprinse în contractul ce intervenise între d-sa și H. Steinberg.

Contra acestor dispozițiuni, editorul pune în vînzare mai multe exemplare nesemnate de d-na Ispirescu, conform angajamentului hotărit prin contract. Atunci d-na Ispirescu, bănuind, cu drept cuvînt, că editorul a pus în circulațiune un număr de exemplare mai mare de 4,000, cum se stabilise în contract, cere rezilierea contractului cu execuția provizorie și 10,000 lei daune și cheltueli de judecată.

Tribunalul comercial din București analizînd faptul în sine, a emis următoarele considerende:

«Considerînd că atît din interogatoriul aflat în

«Dosar, din facturile prezentate de reclamantă, cum și din chiar depozițiunile martorilor propuși de defendore, luate sub prestare de jurământ conform art. 196, proc. civ., se constată, că H. Steinberg, tipărind cele 4,000 exemplare, în contra depozițiunilor contractului, a pus în vânzare exemplare nesemnate de D-na Sevastița P. Ispirescu.

«Considerînd că obligațiunea de a da saū de a face se schimbă în daune, ori de cîte ori una din părți nu îndeplinește condițiunile contractului.

«Că în speță H. Steinberg, punînd în vânzare exemplare nesemnate de D-na Ispirescu, a călcat una din condițiunile contractului, ast-fel că prin fapta sa a cauzat reclamantei daune, pe care Tribunalul în aprecierea sa, le fixează la suma de una mie lei, fără a fi loc la rezilierea contractului». ¹⁾

Alte dificultăți se pot prezenta în caz de moarte saū faliment al editorului, împrejurări venite înaintea publicațiunei saū chiar în cursul publicărei operei. În asemenea caz, trebuiește oare să rezulte *ipso facto* rezilierea contractului? S'a mai pus după aceasta și cestiunea dacă editorul are saū nu libertatea de a ceda el însuși, la rîndul său, dreptul ce l'a dobîndit prin contract de la autor.

Cu privire la aceste situațiuni, în Franța s'a susținut două doctrine absolute. După Pouillet contractului de cesiune încheiat între autor și editor nu tre-

¹⁾ Tribunalul Ilfov, secția comercială, sentința No. 184 din 1 Februarie 1893. Judecători: D-nii Stambulescu, Vericeanu și Filiti. Advocați: Chirilov din partea reclamantei și Stern, din partea defendorului.

buește să i se recunoască un caracter așa de personal. După D-sa, moartea editorului venită înainte saū în timpul publicațiunei operei, nu poate fi considerată drept o cauză puternică de rezoluție a contractului, căci pentru a fi logic acest lucru, ar trebui să admitem aceeași soluțiune în cazul cînd editorul moare după publicațiunea operei, ceia-ce ar fi să ducem prea departe doctrina trasă din caracterul esențial personal al contractului de cesiune. ¹⁾

Delalande susține o docrină cu totul contrară celei a lui Pouillet, aducînd în sprijinul ei o hotărîre a Tribunalului civil al Senei din 12 Martie 1834, care decide că *«la convention qui intervient entre un éditeur et un auteur pour la publication d'un manuscrit est de sa nature un engagement essentiellement personnel de part et d'autre: il s'ensuit que l'éditeur ne peut sans le consentement de l'auteur céder a un tiers le bénéfice de leur contrat.»* ²⁾

Amîndouă aceste doctrine sunt absolute. În Franța chiar,—căci la noi nu mai încape vorbă,—nu există o jurisprudență constanță cu privire la deslegarea acestei cesiuni. În rezolvarea ei trebuiesc avute în vedere circumstanțele de fapt, cauzele și împrejurările cari au dat naștere contractului, intențiunea părților, precum și felul și natura lucrărilor cuprinse în contract. Cînd e vorba de edițiuni luxoase, a căror imprimare este foarte costisitoare, cînd e vorba de edițiuni ilustrate saū alte feluri de publicațiuni

¹⁾ Pouillet: *«Prop. lit.»* pag. 284.

²⁾ Delalande: *Étude sur la propr. litt.* pag. 88.

cară e din obiceiul comun, în ceea-ce privește modul de imprimare, în aceste cazuri ar fi just ca contractul să fie considerat «*intuitu personae*», autorul având de cele mai multe ori în vedere persoana editorului în ceea-ce privește execuțiunea îngrijită și artistică a edițiunei. Dacă din contra, publicațiunea este făcută în condițiunile ordinare ca format și tipar, ar fi prea riguros și fără sens chiar de a face să atirne existența contractului de împrejurări așa de ordinare ca moartea sau falimentul editorului.

De asemenea, cesionarul, va putea la rîndul său, să cedeze dreptul ce are, în aceleași condițiuni în care l'a primit, ori-cărei alte persoane, primul cesionar rămînînd bine înțeles obligat către autor, în orice moment fiind responsabil de neîndeplinirea contractului.

V

Creditorii autorilor

Cînd e vorba de creditorii unui autor, cea dintîi cestiune care vine înainte este următoarea: dreptul autorilor asupra operelor lor, este sezisabil sau nu? Natura particulară a acestui drept, face ca atunci cînd voim să aplicăm regulile de drept comun creditorilor, se întîmpinăm mai multe dificultăți.

De la început trebuie să facem deosebirea între cazul cînd opera este deja publicată și între acela cînd ea se află în stare de manuscris.

După părerea aproape unanimă a jurisconsultilor, manuscrisul este insezisabil. Singur Nion, e de părere contrară; el crede că și manuscrisele unui au-

tor sunt sezisabile, drepturile creditorilor trebuind a fi aparate prin aplicațiunea regulelor ordinare ¹⁾.

S'a zis, și cu drept cuvînt, de aceia care sunt contra părerei lui Nion, că o ast-fel de doctrină ar fi o flagrantă violare a libertății conștiinței, că ea calcă drepturile cele mai sfinte ale omului, stăpîn absolut al cugetărei sale și al mauifestațiunilor acestei cugetări. E cu puțință oare, zic numeroșii adversari ai doctrinei lui Nion, ca un creditor să aibă dreptul să sechestreze foia de hirtie pe care un scriitor și-a așternut confidențele sale cele mai curate și mai sfinte, cugetările sale cele mai intime și secrete, și pe care poate nici o dată n'a avut gîndul să le publice? N'ar fi aceasta o violare adusă libertății omului și a drepturilor sale cele mai legitime?

După cum am spus, părerea unanimă a scriitorilor celor mai de valoare cari s'aû ocupat în special cu rezolvarea acestei cestiuî, este pentru nesezibilitatea unei opere în stare de manuscris. Pe cită vreme nu'i publicat, manuscrisul este ca și gîndirea autorului; nimeni afară de dinsul nu poate avea dreptul la divulgarea celor conținute în el ²⁾.

Acelaș principiu îl putem aplica și cînd e vorba de operele muzicale. O hotărîre a Curței din Paris se exprimă în următorii termeni cu privire la manuscrisele muzicale: «*que l'oeuvre musicale n'a d'existence et n'est saisissable qu'autant qu'elle a reçu une publication de l'auteur.*»

¹⁾ Nion. op. cit. pag. 315.

²⁾ In acest senz: Pouillet: «*Prop. litt.*» I, No. 173: Delalande: «*Étude sur la propr. litt.*» pag. 190; Gastambide op. cit. pag. 149; Boitard et Colmet d'Age, II. pag. 241.

Acum să luăm cazul cînd opera este deja publicată; din secretă și inviolabilă cum era la început gîndirea autorului, prin publicare ea este divulgată și împrăștiată în public; pe cînd opera în formă de manuscris era inapreciabilă în bani, acum a devenit prin însuși voința autorului, producătoare de beneficii pecuniare.

Să vedem dacă în acest caz creditorii pot sau nu exercita drepturile lor.

Opera fiind publicată, scriitorul a dat producțiunei crierului său, a cugetărilor sale, o formă materială și apreciable în bani. Creditorii deci, vor fi în dreptul lor de a interveni, putînd sechestra exemplarele nevîndute sau sezisa dreptul de publicare al unei noi edițiuni, pentru plata datoriilor autorului ¹⁾.

Să luăm cazul, cînd autorul a cedat dreptul său unui editor, ast-fel că el nu mai posedă dreptul de reproducere, proprietatea operei sale fiind vîndută.

Dacă prețul cesiunei n'a fost plătit încă, creditorii autorului pot face opoziție la plata sumei de către editor, poprind în minele sale această sumă. În caz contrar însă, cînd prețul cesiunei a fost plătit de editor autorului, opera a devenit proprietatea editorului, servind de gaj creditorilor săi. Aceștia la rîndul lor, vor putea cere de la Tribunal autorizațiunea de a exercita drepturile editorului, conform art. 974 cod civ. ²⁾.

¹⁾ În acest senz : Boitard et Colmet d'Age *Proc. civ.* II, pag. 242.

²⁾ A se vedea : Boitard et Colmet d'Age, op. cit. pag. 240

Proprietatea operelor postume

Legea presei din 1862, copie necomplectă a legii franceze din 1793, cu toate modificările aduse în diferite rînduri, nu vorbește nimic de soarta operelor postume. Ca și legea franceză din 1793, legea noastră, lasă neexplicată această importantă chestiune cu privire la drepturile deținătorilor unor astfel de opere. În Franța, decretul din 1-iulie Germinal, anul al XIII-a, a limpezit în modul cel mai clar situațiunea lor și primul articol al acestui decret ne spune categoric că deținătorii, proprietari ai operelor postume, au aceleași drepturi și aceleași avantagii ca și autorul. De și legile venite în urma acestui decret nu pomenesc cituși de puțin de dispozițiunile lui, totuși el rămîne independent de cele alte legi, regulatorul drepturilor proprietarilor operelor postume. Copiind textul acestui decret, legiuitorul român, prin art. 4 din Regulamentul Legii Presei, publicat în «Monitorul oficial» de la 4 Mai 1862, stabilește că :

«Proprietarii prin succesiune sau sub orî-ce alt titlu, se vor bucura de aceleași drepturi ca și autori, pentru toate operele postume, cînd acestea se vor imprima separat și nu vor fi întrunite într'un corp cu o nouă edițiune a operelor publicate mai înainte și intrate în domeniul public.» Iar decretul din Germinal anul XIII cuprinde următoarele dispozițiuni : «Les propriétaires par succession ou autre titre d'un ouvrage posthume ont les mêmes droits que l'auteur, et les dispositions des lois sur la propriété exclusive des auteurs et sur sa durée

«leur sont applicables, *toutefois à la charge d'imprimer séparément les oeuvres posthumes* et sans les joindres à une nouvelle édition des ouvrages déjà publiés et devenus propriété publique» ¹⁾).

La rîndul său, decretul din 8 Iunie 1806 în art. 12, cuprinde o dispoziție cu totul asemănătoare cu privire la operele dramatice postume.

Scopul acestui decret ca și al art. 4 din regulamentul legii Presei de la noi a fost ca să stimuleze mai mult pe deținătorii, cumpărătorii, moștenitorii, într'un cuvînt pe proprietarii operilor postume, de a publica operele ce întîmplător au rămas în urma morței autorului, asigurîndu-le într'un mod satisfăcător drepturile lor. Restricțiunea ce li se aduce de a nu le putea publica de cît separat este făcută în interesul cititorilor, spre a nu fi nevoiți în cazul contrar să cumpere opera completă, pe cînd ei n'ar avea în realitate nevoie de cît de partea postumă. Pe lîngă acestea, dacă legiuitorul n'ar fi pus restricțiunea despre care am vorbit, am fi putut vedea opere căzute deja în domeniul public, scoase din acest domeniū, prin adăogarea la conținutul lor, a operelor postume.

Observînd cu atențiune dispozițiunile decretului din germinal, putem vedea că el nu e cu desăvîrșire just, avînd în vedere într'un mod riguros drepturile

¹⁾ Renouard e și mai categoric în această privință.

El zice că : «Celui qui met en lumière l'ouvrage inédit et qui, après avoir eu le mérite d'en reconnaître le caractère et le prix, lui donne la vie en le communiquant au public, est aux yeux de l'intérêt social l'auteur et le père de l'ouvrage. (Renouard, op. cit. pag. 157).

propriu zise ale autorului, și comparînd pe autor cu deținătorul unei opere postume. Totuși e utilă și necesară această dispozițiune. Neexistînd dînsa, proprietarii unor ast-fel de opere, neașteptîndu-se la nici un folos prin publicarea lor, le vor lăsa necunoscute, sau vor înșela publicul dîndu-le drept propriile lor producțiuni, publicîndu-le pe numele lor, putîndu-se bucura cu modul acesta de drepturile ce legea acordă autorilor. Decretul din germinal, acordînd proprietarilor operelor postume, aceleași drepturi ca și autorilor, înlătură această fraudă, care jignește interesul social și este foarte vătămătoare desvoltărei literaturii unui popor.

În Franța au avut loc discuțiuni foarte furtunoase și interesante în același timp, asupra acestei discutate cestiuni. Worms, distinsul avocat pe lângă curtea de apel Paris, într'un magistral studiu asupra proprietății literare, a lămurit admirabil de bine această cestiune, reproducînd în volumul său și savantele cuvîntări ale lui Nogent-Saint-Laurens, Rousse, Cléry și O. de Vallée, cu privire la drepturile și durata drepturilor aceloră cari au dat publicității opere postume.

Venind acuma la noua lege belgiană din 1886, în art. 4 al său, citim următoarele: «*Les propriétaires d'un ouvrage posthume jouissent du droit d'auteur pendant cinquante ans, à partir du jour où il est publié, représenté, exécuté ou exposé.*»

Raportînd acest text la dispozițiunile cuprinse în decretul din germinal anul XIII, Victor Janlet face următoarele aprecieri critice în prețioasa sa lucrare: «*De la protection des oeuvres de la pensée*»: «De-

«cretul din germinal și expunerea de motive ce'l
 «însoțește au confundat proprietatea materială a
 «manuscrisului cu proprietatea intelectuală sau dreptul
 «de reproducere, și dacă textele sale acordă ori
 «cărui deținător al unei opere postume, drepturile
 «proprietarului, cauza este că în spiritul redactorilor
 «acelui decret s'a făcut confuziune între aceste două
 «proprietăți așa de deosebite.

«Legiitorul belgian din 1886 n'a putut comite o
 «asemenea greșală, și după ce a pus în principiu că
 «cesiunea sau transmisiunea dreptului de reproducere
 «al operei, nu poate să rezulte de cît dintr'un
 «contract formal, el n'a putut deroga de la acest
 «principiu general, baza oricărei legi, declarînd în
 «art. 4 referitor la operele postume, că singura posesiune
 «a manuscrisului ar fi în stare să dea naștere
 «tuturor drepturilor ce pot rezulta dintr'o proprietate
 «intelectuală.

«Așa de exemplu, dacă moștenitorii s'ar opune la
 «publicarea unei astfel de opere, acel care o publică
 «va trebui să aducă probele necesare, că autorul,
 «fie prin testament, fie prin acte între vii, fie printr'o
 «cesiune voluntară, i-a dat autorizația de a pune la
 «cunoștința tuturor, opera sa.

«În lipsă de o cesiune sau transmisiune formală,
 «proprietatea intelectuală cade în succesiunea autorului.» ¹⁾

Nota. I. În cazul cînd un autor a publicat în timpul vieții o parte din opera sa, restul ce se publică după moarte, nu mai poate fi considerat ca operă

¹⁾ Victor Janlet op. cit. pag. 216 și 217.

postună. Aşa s'ar întâmpla de exemplu cînd un scriitor şi-ar publica operele sale inedite în fascicule; dînsul murind, înainte de complecta publicare a operei, restul de fascicule ce vor apare în urmă, continuînd scrierea începută, uu poate fi considerat ca postum. Căci faptul publicaţiunei rezultînd dintr'un început de execuţiune, ridică întregii opere caracterul său inedit.¹⁾

Nota II. Simpla lectură sau publicitate orală a unei opere, nu'i ridică caracterul său de operă postună. Actul de naştere al unei cărţi datează din ziua publicaţiunei. Aşa dar prin opere postume trebuie să înţelegem pe acelea care n'aũ fost tipărite sau editate în timpul vieţii autorului. Înainte de a fi tipărită, opera n'a primit încă *«ce corps, cette vie qui fixe les ouvrages et leur donne la consistance et la durée»* cum zice Vorms.

Ne mai rămîne o singură cestiune de examinat cu privire la soarta operelor postume, aceia de a şti dacă creditorii autorului pot sezisa sau nu, opera postună după publicarea ei.

Un autor murind, moştenitorii săi devin proprietarii manuscriselor rămase în urma sa. Autorul are datorii, ne avînd în schimb nici o avere, aşa că moştenitorii, primesc succesiunea sub beneficiu de inventar. Pe cită vreme operele postume ale autorului sunt în stare de manuscris, după părerea unanimă a jurisconsultilor, ele sunt nesezisabile.

Să presupunem însă că moştenitorii dau publicităţii operele rămase după moartea autorului.

²⁾ Pouillet op. cit. pag. 125.

Pouillet e de părere că creditorii autorului au dreptul să ceară de la moștenitori, plata datoriilor defunctului, din beneficiile ce vor putea trage publicind opera.¹⁾ Mulți autori însă sunt contra părerii lui Pouillet, pe temeiul că moștenitorii nu s'ar mai osteni nici odată să publice operele rămase în urma autorului, cînd vor ști că toate beneficiile ce ar putea trage din publicarea lor, vor intra în punga creditorilor autorului.

Ei vor căută deci toate mijloacele pentru a se scapa de urmărirea creditorilor, vînzînd manuscrisile altuia, ascunzîndu-le, sau publicîndu-le pe numele lor. Rezultatul ar fi foarte primejdios dezvoltării literaturii unui popor, dînd naștere la fraude și la alte proceduri neonestе din partea moștenitorilor.

Depozitul și contrafacerea în materie literară și artistică

Vom spune mai întăi cîteva cuvinte în ceia ce privește *depozitul* și în urmă vom trece la examinarea acțiunii în contrafacere, ce o au autorii literari și artistici, în contra acelor care ar încălca drepturile lor.

Origina depozitului este foarte veche. Un edict dat de Ludovic XIII în 1617, obliga pe toți autorii să depună cîte două exemplare din operele lor la biblioteca regală. Revoluțiunea franceză, n'a abrogat de loc această instituțiune monarhică, obligînd și ea prin legile create, efectuarea acestui depozit la biblioteca

¹⁾ Pouillet op. cit. t. II No. 178.

națională, iar prin decretul de la 1810, numărul exemplarelor ce trebuiau depuse la bibliotecă se ridică de la două la cinci.

Pe de altă parte, legea franceză din 1793 asupra proprietății literare prin art. 6 stabilește că «*Tout citoyen qui mettra au jour un ouvrage soit de littérature ou de gravure, dans quelque genre que ce soit, sera obligé d'en déposer deux exemplaires à la Bibliothèque nationale ou au Cabinet des estampes de la Republique dont il recevra un reçu signé par le bibliothécaire, faute de quoi il ne pourra être admis en justice pour la poursuite de contrefacteurs.*»

Intențiunea legiuitorului francez, în ceia ce privește obligațiunea ce impune tuturor autorilor de a efectua depozitul, reesă în mod clar din însuși textul legii.

Dar care este sancțiunea juridică a acestei obligațiuni legale? Gastambide e de părere că depozitul este semnul cel mai evident care arată intențiunea autorului de a conserva proprietatea operei sale și de a nu o lăsa să cadă în domeniul public; că nefăcînd acest depozit, se presupune că autorul a renunțat la drepturile sale ¹⁾.

Renouard în opera sa «*Traité des droits d'auteurs dans la littérature, les sciences et les beaux arts*», ie de părere cu totul contrară. Credința sa este că'i foarte dificil să admitem această renunțare

¹⁾ Gastambide: «*Traité théorique et pratique de contrefaçons en tous genres ou de la propriété en matière de littérature, théâtre et musique.*» pag. 151. În aceeași senz Foucart «*Droit. administr.*» t 3 No. 396

tacită, căci nu se poate presuma nici o dată ca cine-va să renunțe la drepturile sale; după Renouard, depozitul nu este alt-ceva de cît un preliminar indispensabil, o condițiune *sine qua non* a acțiunei în contrafacere ¹⁾. După Pouillet, dreptul de proprietate există și fără efectuarea acestui depozit; cea-ce pierde autorul neefectuîndu'l, este acțiunea prevăzută de art. 425 (339 r.) din Codul penal. «*Il n'y a qu'une suspension momentanée de l'exercice et non de l'existence du droit de propriété,*» zice Pouillet în cartea sa «*Traité théorique et pratique de la propriété littéraire et artistique* ²⁾.

De alt-fel caracterul firesc al depozitului în legea Franceză, reiese într'un mod destul de clar din partea finală a art. 6 al legii din 1793: «*Faute de dépôt, l'auteur ne pourra être admis en justice pour la poursuite de contrefacteurs.*»

Părerea lui Renouard însă este cea mai juridică și mai în armonie cu natura însuși a dreptului de proprietate ce aū autorii asupra creațiunilor lor. Acest drept nu poate fi condiționat de existența sau neexistența unei formalități ca aceea a depozitului.

Să vedem acum care este caracterul depozitului după legea și regulamentul presei, care guvernează la noi drepturile autorilor. Constatăm cu plăcere că legiuitorul nostru a fost mult mai logic și mult mai juridic de cît legiuitorul francez, pe care copiîndu'l, l'a corectat, după cum l'a corectat și în alte legi.

¹⁾ Renouard, op. cit. No. 218, tom. II.

²⁾ Pouillet «*Traité théorique et pratique de la propriété littéraire et artistique*», pag. 355.

Pe de o parte el stabilește prin art. 9 din legea presei de la 1862 că : «*Fie-care tipograf este obligat a remite din orî-ce carte, broșură, ziar sau orî-ce altă tipărire, ce se va executa în atelierul său, cîte trei exemplare bibliotecii centrale din București, bibliotecii Academiei romîne și bibliotecii centrale din Iași.*

«*Orî-ce autor sau editor romîn, care va publica o lucrare din cele pomenite, este supus la aceeași îndatorire.*»

Observăm că legiitorul nostru traducînd art. 6 din legea franceză de la 1793, a omis partea finală, care a dat naștere la atîtea discuții în Franța : «*faute de quoi (e vorba de depozit) il ne pourra être admis en justice pour la poursuite de contrefacteurs.*» Scopul legiitorului nostru după cum vedem, a fost mai mult de a îmbogăți bibliotecile publice.

Sunt însă și la noi, cu privire la depozit, art. 1, 2 și 3 din Regulamentul legii Presei de la 1862, cari au dat naștere la discuții și controver-e în lumea Tribunalelor.

Ast-fel art. 1, stabilește că : «*Spre constatarea dreptului de proprietate garantată autorilor de scrieri și publicațiuni literare și artistice, se va ține un registru special la Ministerul Instrucției publice, în care se vor înscrie cererile și declarațiunile autorilor și compozitorilor.*

«*În acest registru se va însemna numele autorului sau compozitorului, titlul operei, data publicațiunei și data depunerei, făcută în conformitate cu rînduiala art. 9 din legea presei.*

«*Art. 2. Autorii și compozitorii vor fi datorî, ca*

«de o dată cu depunerea operelor lor, să facă cerere în scris către Ministerul Instrucțiunii publice spre a li se constata dreptul de proprietate. Pe temeiul acestei cereri, Ministerul le va da un act extras după scrierea din registru, adevărit cu iscălitura sa și sub sigiliul departamentului.

Art. 3. Formalitățile cerute de articolii de mai sus, se vor observa și la caz de cesiune a dreptului de proprietate din partea autorului, către o a treia persoană.»

Două hotăriri importante s'a dat de Tribunalele noastre în această privință, hotăriri contrare una alteia, dar tocmai pentru aceasta, punind într'o vie lumină caracterul juridic al depozitului. Una din ele, cea a Tribunalului Ilfov, secția comercială care prin sentința de la 19 Maiu 1892 a hotărît că dreptul de proprietate literară nu se pierde prin neefectuarea depozitului și alta în aceeași afacere, a Curții de Apel, secția III din București, care prin decizia sa de la 21 Ianuarie 1893, hotărăște contrarul.

Dispozitivul acestor hotăriri fiind foarte important din punct de vedere al proprietății literare, 'l dăm în rezumat.

Ast-fel Tribunalul: avînd în vedere acțiunea intentată de B. B. Secăreanu prin petițiunea registrată la No, 4492 din 1892, în contra D-lor Frați Șaraga spre a fi obligați la plata sumei de 8.000 lei daune interese cauate prin faptul reproducerei pe cale fotografică a potretelor Domnilor și Domnițelor din țara romînească, și colecțiunea de portrete istorice, care pretinde că este proprietatea sa;

Considerînd că din combinațiunea art. 19 din Con-

stituțiune, cu art. 480 Codul civil, art. 339 Codul penal și art. 1 al legii presei din 13 Aprilie 1862, rezultă că proprietatea de ori ce natură prin urmare și proprietatea literară și artistică este recunoscută și respectată, putînd proprietarul să se bucure în mod exclusiv și absolut de lucrul său, și că cel ce o violează este dator să repare prejudiciul ce a cauzat, conform art. 998 din Codul civil;

Considerînd că în materie de producțiune, forma joacă un rol însemnat, ea nasce din idee, isvorul orîi cărei producțiuni;

Avînd în vedere că B. B. Secăreanu, prin demersurile sale proprii și prin intermediul unor prepuși ai seî, a căror muncă a plătit'o 'și a alcătuit și publicat o colecțiune a potretelor Domnilor și Domnițelor țarei romînesci, cerînd chiar autorisațiunea de la cei în drept, cînd pentru complectarea acelei colecțiuni a fost nevoit să reproducă portretele făcute de alții;

Că prin urmare Secăreanu, a devenit ast-fel proprietar în mod exclusiv și absolut asupra acelei colecțiuni, neavînd nimeni dreptul să o reproducă, să o contrafacă sub forma pe care i-a dat'o autorul, liber fiind bine înțeles orîi și cine de a face și publica și el la rîndul său portretele acelor Domni, neservindu-se însă de schițele și clișeurile ca să zicem așa, de portretele ast-fel cum au fost alcătuite de Secăreanu;

Avînd în vedere că Secăreanu produce în instanță mai multe din portretele în cestiune puse în vînzare de către Șaraga, care se constată că sunt reproduse

pe calea fotografică după portretele din colecțiunea Secăreanu;

Avînd în vedere că Șaraga avînd dreptul să publice și el atari, nu însă să se servească de munca lui Secăreanu, fotografiînd portretele din colecțiune, apoi punîndu-le în vînzare ca o colecțiune a sa;

Avînd în vedere că Șaraga nu neagă că a reprodus unele din acele portrete alcătuite de Secăreanu, susține însă că și Secăreanu a luat aceste portrete de la alții, și opune un fine de neprimire la acțiunea lui Secăreanu basat pe art 9 din legea de la 1862 combinat cu art. 1 și 2 din Regulamentul acestei legi (Decretul No. 1087 din 1863) de oare ce Secăreanu nu a îndeplinit prescripțiunile acestor articole și nu a făcut deposit în această cestiune;

Considerînd, în ce privește primul argument de apărare, că independent dacă Secăreanu a contrafăcut și el opera altuia, Șaraga nu avea dreptul să contrafacă și el opera lui Secăreanu, să fotografieze portretele alcătuite de acesta; că, pe de altă parte, Secăreanu a dovedit că a avut autorisațiunea proprietarilor portretelor ce a reprodus dinsul;

Considerînd, în ceia ce privesce finele de neprimire, că Legea preseî din 1862 este încă în vigoare în toate punctele ei cari nu sunt contrarii constituțiunei și legilor posterioare;

Că de și prin art. 10 al legii se impune orî-cărui proprietar ca patru exemplate să se depună la Ministerul instrucțiunei publice și cîte două exemplare la fie-care prefectură de județ, iar prin art. 2 din Regulamentul acelei legi se dispune ca autoriî o dată cu depunerea operilor lor, să facă cerere înscris

Ministerului instrucțiunii publice spre a li se constata dreptul de proprietate, prescripțiunii cărora Secăreanu nu s'a confirmat, totuși aceste dispozițiuni ale Legei presei și regulamentului său nu sunt prescrise sub pedeapsă de pierderea dreptului de proprietate asupra operei nedepusă la Minister;

Că art. 9 al legii nu dispune că depunerea acelor exemplare servesc pentru constatarea dreptului de proprietate asupra operei depuse; că o asemenea dispozițiune nu este introdusă de cît prin art. 2 al regulamentului Legei presei, care ast-fel nefiind făcut în conformitate cu legea, nu poate avea tăria acelei dispozițiuni a regulamentului din care s'ar deduce pierderea dreptului de proprietate, pierdere nestabilită de legea presei;

Că, în orî-ce cas, art. 2 al regulamentului precum și art. 1, nu aŭ avut de scop de cît a procura autorului un mijloc de a'și constata dreptul de proprietate asupra operei sale și a se putea urmări și confisca (art. 6 al legii) exemplarele contrafăcute de către administrațiunea care ar avea la îndămină opera originală; ele nu aŭ avut de scop de a răpi chiar dreptul de proprietate, împedînd pe autorul ce nu a făcut depositul de a'și constata dreptul său de proprietate; că rezultă dar de aci că cel ce nu s'a conformat legii și regulamentului presei asupra acestui punct, 'i va lipsi mijlocul acesta facil de a'și constata dreptul său de proprietate, dar pentru dovedirea lui va rămîne supus dreptului comun;

Considerînd că dacă în intențiunea legiuitorului de la 1862 articolele în cestiune aŭ avut întinderea ce voește a le-o da Șaraga, atunci ele de sigur aŭ fost

abrogate prin art. 19 din Constituțiune și prin art. 480 Codul civil cari nu aduc atari știrbiri dreptului de proprietate;

Considerind, în fine, că menționatele dispozițiuni ale legii și regulamentului preseii, cari au căzut în desuetudine s'ar putea susține cu mult temei că au fost abrogate implicit prin legea din 13 Aprilie 1862 care prevede ca sancțiune a efectuării depositului pedeapsa amendei, și cărei legi Secăreanu s'a conformat;

Că, ast-fel fiind, Șaraga prin reproducerea pe cale fotografică a potretelor din colecțiunea Secăreanu, și punerii lor în comerț fără voia acestuia a pricinuit lui Secăreanu un prejudiciu pe care urmează a'l repara conform art. 998 codul civil;

Pentru aceste motive, admite, în parte, acțiunea intentată de B. B. Secăreanu¹⁾.

La rindul său Curtea de Apel, Secția III, avind în vedere că B. B. Secăreanu, prin acțiunea introductivă de instanță, a cerut condamnarea Fraților Șaraga la plata sumei de 8,000 lei daune-interese, cauate prin faptul că Frații Șaraga au contra-făcut prin fotografie și pus în comerț portretele Domnitorilor țării Române, portrete conținute în Tablourile Istorice, editate de Secăreanu și exclusiva sa proprietate;

Avind în vedere că Tribunalul comercial de Ilfov, prin sentința cu Nr. 807 din Mai 1892, admitind în parte acțiunea lui Secăreanu, condamnă pe Frații Șaraga la 50 lei daune;

¹⁾ A se vedea «*Dreptul*» No. 50 din 28 Iunie 1892, pag. 395 și 396.

Avind în vedere că în contra acestei hotărâri s'a declarat apel atît de B. B. Secăreanu, cit şi de fraţii Şaraga ;

Avind în vedere că aceste două apeluri s'aufusionat şi dar Curtea statuind asupra lor ;

Considerînd că B. B. Secăreanu, în susţinerea acţiunii sale, se întemeiază pe Legea preseî din 1862, care este încă în vigoare în toate dispoziţiunile ei ce nu sunt contrarie Constituţiunei, şi care lege, prin art. 1, recunoaşte pictorilor şi desemnatorilor ce vor săpa saû vor litografia tablourile saû desemnurile lor de a se bucura în tot cursul vieţii ca de o proprietate a lor cu dreptul de a reproduce şi vinde operele lor ;

Considerînd, în fapt, că gravurile saû fotografiile după cari Fraţii Şaraga aû făcut reproducţiunile fotografice şi pentru cari B. B. Secăreanu revendică un drept exclusiv de proprietate, poartă toate semnătura M. B. Secăreanu saû Henţia, şi aşa nefiind autorul acelor opere, el este lipsit de calitate în acţiunea introdusă contra Fraţilor Şaraga ;

Considerînd din împrejurările de fapt că B. B. Secăreanu s'ar afla, fie în posesiunea clişeurilor gravate de Henţia, fie a machetelor desemnate de fiul sêu M. B. Secăreanu, şi că toate aceste opere s'aû făcut cu spesele sale, nu constituie pentru B. B. Secăreanu un drept de proprietate în privinţa lor, faţă şi cu cei de al treilea ;

Considerînd că de s'ar decide chiar că B. B. Secăreanu ar trebui considerat ca proprietarul acelor litografii, totuşi pentru ca această proprietate să poată fi adusă la cunoştinţa celor de al treilea şi pentru ca autorul să se poată prevala de dreptul

exclusiv de reproducțiune trebuia ca el să fi făcut depunerile cerute de art. 9 din Legea presei, la Ministerul de instrucțiune, și dar acea depunere nefiind făcută, rezultă că toate aceste portrete din colecțiunea B. B. Secăreanu au rămas în domeniul public ;

Considerînd că certificatul eliberat de Ministerul instrucțiunii publice la 15 Aprilie 1892, din care rezultă că acel Minister a cumpărat pentru dotarea școalelor primare 400 exemplare din tablele istorice reprezentînd Domnii Români, nu poate fi considerat ca o probă despre îndeplinirea din partea lui B. B. Secăreanu a depunerii cerute de art. 9 din legea presei;

Considerînd că nu se poate argumenta din dispozițiunile legii din 15 Aprilie 1885 pentru obligarea autorilor, editorilor și litografilor de a da cîte trei exemplare din orî ce publicațiune, Bibliotecii centrale și Academiei, pentru a susține că prin acea lege s'ar fi abrogat ca contrarii dispozițiunile art. 9 al Legii presei din 1862, de oare-ce nu poate fi vorba de nici o contrarietate de dispozițiuni între ambele aceste legi, avînd amîndouă scopuri diferite: cea din 1862 stabilirea unui drept de proprietate exclusivă față cu reproducătorul, cea din 1885 îmbogățirea Bibliotecelor naționale și Academiei; și apoi legea din 1885 nici nu impune desemnatorilor și pictorilor prevăzuți de legea presei, obligațiunea de a face vre-o depunere pentru bibliotecă ;

Considerînd că așa fiind, apelul Fraților Șaraga fiind întemeiat cată a se admite și, în consecuență a se respinge apelul lui B. B. Secăreanu ca inadmisibil ¹⁾.

¹⁾ A se vedea «*Dreptul*» No. 13, din 14 Februarie 1893. pag 100.

SCRIITORI ȘI ARTIȘTI

STUDIŮ ASUPRA DREPTULUI LOR

PARTEA A PATRA

DISPOZIȚIUNI PENALE

Contrafacerea

Violațiunea dreptului ce scriitorii și artiștii au după lege asupra producțiunilor lor intelectuale, constituie delictul de contrafacere, delict prevăzut și pedepsit de art. 339, 340, 341 și 342 din codul nostru penal, al căror cuprins este următorul :

Art. 339. *«Orî-ce edițiune de scrieri, de compunerî muzicale, de desemnuri, de pictură saũ de orî-ce altă producțiune, care se va fi tipărit saũ gravat cu orî-ce mijloc, fără voia autorului, se socotește contrafacere și verî-ce contrafacere este delict.»*

Art. 340. *«Vînzarea de scrieri contrafăcute, întroducerea în România de scrieri, cari după ce s'aũ tipărit aicea, se va fi contrafăcut în străinătate, este delict tot de acel fel.»*

Art. 341. *«Pedeapsa contrafăcătorului saũ a întroducătorului va fi amenda de la 50 pînă la 1000 lei (nouî); iar pentru vînzător, amenda de la 26 pînă la 250 lei.»*

«Confiscațiunea edițiunei contrafăcute se va ho-

«tărî, atît în privința contrafăcătorului cît și în «contra întroducătorului și a vînzătorului.»

«Asemenea se vor confisca și tablele și tiparul «cu care se va fi făcut contrafăcuta edițiune.»

Art. 342. «Orî-ce director, orî-ce întreprinzător «de teatre, orî-ce asociațiune de artiști cari va re- «prezenta pe teatru scrieri teatrale fără voia au- «torului, ze va pedepsi cu amenda de la 26 pînă la «250 lei și cu confiscațiunea banilor ce se vor fi «strîns la acea reprezentațiune.»

«La întîmplările prevăzute prin cele din urmă «patru articole (art. 339, 340, 341 și 342 mai sus «citate), produsul confiscațiunilor se va da proprie- «tarului spre a lui despăgubire.»

După cum vedem din conținutul acestor articole, trei sunt elementele delictului de contrafacere: 1) faptul material de a edita, tipări, vinde sau întro- duce în România exemplare contrafăcute, sau de a reprezenta o operă dramatică sau muzicală, fără au- torizația autorului. 2) intenția frauduloasă a deliquen- tului și 3) existența unui prejudiciu fie moral, fie material suferit de autor.

Contrafacerea, ca orî-care delict, dă naștere la două acțiuni: una publică care are de scop represiunea, aparținînd ministerului public și părții lezate, iar alta civilă, în ceia ce privește prejudiciul cauzat, aparținînd autorului ale cărui drepturi au fost încăl- cate ¹⁾).

¹⁾ D. Gr. Maniu, în valoroasa sa lucrare «*Dreptul co- mercial*» operă premiată de Academia romînă, se exprimă în modul următor cu privire la natura dreptului scriito- rilor și al artiștilor precum și asupra contrafacerei pro-

Imediat ce unui scriitor sau artist 'i s'a contrafăcut producțiunile sale intelectuale, el are dreptul de a pune în mișcare acțiunea publică, adresându-se fie direct Procurorului orașului în care domiciliază el sau contrafăcătorul, fie Tribunalului respectiv, putînd intenta de o dată cu acțiunea publică sau separat, și acțiunea civilă în daune. În cazul din urmă, acțiunea civilă, conform principiilor de drept stabilite, nu se va putea intenta de cît la Tribunalul domiciliului defendorului.

Acțiunea în contrafacere poate fi exercitată nu numai de autori ci și de cesionarii sau moștenitorii lor.

După cum am văzut din cuprinsul articolelor codului nostru penal, referitoare la contrafacere, sancțiunea dreptului scriitorilor și al artiștilor, în afară de daune interese, este de două feluri: pe de o parte confiscarea cărților contrafăcute sau a instrumentelor de contrafacere (table, tipare), iar pe de altă parte amenda, variînd de la 50 pînă la 1000 lei. Sunt unele țări, cum e Spania și Portugalia, unde în caz de

ducțiunilor acestora: «Dacă autorul, scriitorul sau artistul «nu fac fapte de comerț publicînd lucrările lor intelectuale, nu tot ast-fel este contrafăcătorul care din spirit «de speculațiune spoliază pe autor sau pe artist. Contrafăcătorul tratează ca marfă ceia ce a adunat și a cugetat «altul, el 'și apropiază un material cu trudă alcătuit «și din acesta face un obiect de speculațiune și negoț; «el e prin urmare respunzător materialmente față de «autor, bine înțeles fără prejudiciul acțiunei penale ce «li se poate intenta.» (Gr. Maniu «Drept comercial» vol. I pag. 33). Vezi și nota 2, pag. 33 cu privire la validitatea legii Presei din 1862. D. Maniu, de alt-fel, nu împărtășește ideia unei «proprietăți literare» în sensul art. 480 cod. civil.

recidivă, contrafăcătorul e pedepsit chiar cu închisoare. În Germania și Austria în caz de insolvabilitate amenda 'i se schimbă în închisoare, care se poate prelungi pînă la șase luni.

La noi, transformarea amendei în închisoare, se operează de drept în caz de insolvabilitate, în conformitate cu dispozițiunile articolului 28 din codul penal.

După legislațiunea rusească, contrafăcătorul este pedepsit, în afară de dispăgubiri față de autor și cu luarea drepturilor civile ¹⁾, iar mai înainte de legea din 1886, era pedepsit și cu relegația în Siberia! Această dispoziție însă a fost abrogată prin modifi-cațiunile aduse legii asupra dreptului autorilor, la 1886.

Contrafacerea poate fi de două feluri: *totală* și *parțială*. Cea totală conzistă în reproducerea integrală a operei unui autor, fără consimțimîntul acestuia. E contrafacere și atunci, cînd, de și schimbîndu-se titlul, formatul sau diviziunile unei opere, ea este reprodusă în totalitatea ei principală.

«*Ces modifications intentionnelles, l'altération même des traits principaux et caractéristique ne suffiraient pas pour effacer le delit : il n'y aurait là, en effet, qu'une imitation déguisée ; l'étude approfondie de deux oeuvres démontrerait avec certitude le larcin, et partant le préjudice.*» ²⁾

«*En d'autres termes, dès que la première oeuvre*

¹⁾ A se vedea Delalande «*Etude sur la propriété littéraire et artistique*» pag. 235.

²⁾ Victor Janlet. «*De la protection des oeuvres de la pensée*» vol. II, pag. 127.

«se retrouve disséminée ou défigurée dans l'oeuvre
«contrefaite, les changements ou altérations n'ont
«point d'importance, et le délit de contrefaçon est
«existant.»

Contrafacerea parțială consistă în schimbarea formei sau a stilului unei opere, compilându-se fondul sau planul ei.

Forma, fondul și planul unei lucrări de artă, fiind creațiunea personală a unui scriitor sau artist, sunt de o potrivă protejate de lege, care stabilește în mod precis că dreptul de a permite sau autoriza reproducerea operelor sale, aparține numai autorului ¹⁾.

Drepturile autorilor străini

Art. 11 din Legea Presei de la 1862

Art. 11 din legea Presei de la 1862 are o deosebită importanță. El consfințește un principiu mare și frumos de dreptate: respectarea muncii altora. De și noi n'am încheiat pînă acum convențiuni literare cu nici o țară, de și noi n'am luat parte în mod

¹⁾ A se vedea mai pe larg cestiunea contrafacerei în materie literară și artistică în volumul al doilea al lucrării lui Victor Janlet, pag. 114—274.

Autorul care a cedat fără rezervă proprietatea unei edițiuni din opera sa și care înainte ca această edițiune să fie istovită, face o nouă publicațiune, poate fi considerat că a contrafăcut, cînd publicațiunea cea nouă prezintă caracterul unei contrafaceri. (Curtea de Casatie Franceză, decizia de la 19 Decembrie 1893. «Dreptul» No. 9, din 30 Ianuarie 1894, pag. 68).

oficial la nici unul din congresele internaționale cari
 au avut de scop reciprocitatea respectărei proprie-
 tății literare și artistice în mod universal, totuși le-
 giuitorul nostru a consfințit acest principiu al pro-
 tecțiunii dreptului scriitorilor și artiștilor străini prin
 art. 11 al legii presei de la 1862. Acest articol are
 următorul cuprins : «*Toate aceste drituri (acele pre-
 «văzute de art. 1, 2, 3 și 4 din legea Presei) se
 «încheazășuesc și autorilor, compuitorilor, desemna-
 «torilor, traducătorilor din staturile vecine, cari cu
 «reciprocitate vor încheazășui, în cuprinsul terito-
 «riilor lor, proprietatea literară*».

Iar art. 5 din regulamentul Legii Presei de la
 1862. referindu-se la formalitățile efectuării depozitu-
 lui ne spune : «*Declarații și depuneri însoțite cu
 «acte justificative se vor face și din partea străini-
 «lor în consecința art. 11 din legea Presei*». ¹⁾.

Am văzut însă, cu prilejul examinării naturei și
 caracterului legal al depozitului, că el, spre deosebire
 de felul cum e privit în legea franceză de la 1793
 asupra proprietății literare, nu e de esența dreptului
 autorilor ; că aceste drepturi sunt garantate de lege
 și fără efectuarea depozitului. Art. 6 al legii fran-
 ceze din 1793 relativă la obligațiunea efectuării de-
 pozitului, în ultimul său aliniat zice : «*faute de quoi
 il ne pourra être admis en justice pour la pour-
 suite de contrefacteurs*», pe care legiuitorul nostru
 le-a omis, probabil intenționat din art. 9 al legii

¹⁾ Legea și Regulamentul Presei, în «*Monitorul Oficial*»
 de la 13 Aprilie și 4 Maiu 1862.

Presei da la 1862 ¹⁾. De alt-fel, în legătură cu dispozițiunile art. 11 din această lege, dispozițiuni cari consacră în mod indiscutabil respectarea dreptului autorilor străini asupra operelor lor, această formalitate a depozitului ar fi adus multe inconveniente acestor autori.

Am văzut însă că, chiar în Franța, diferiți scriitori ca Renouard și Pouillet, susțin că dreptul de proprietate literară există și fără efectuarea acestui depozit. ²⁾.

La rîndul lor, Tribunalele noastre de și au variat, totuși secția comercială a Tribunalului Ilfov, în mai multe rînduri a hotărît că dreptul de proprietate literară nu se pierde prin neefectuarea depozitului ³⁾.

Dar să ne întoarcem la cuprinsul art. 11 din legea Presei de la 1862. Stabilind principiul reciprocității respectărei dreptului autorilor străini, în ultimul său aliniat adaugă : *cari cu reciprocitate vor închezășui în cuprinsul teritoriilor lor, proprietatea literară*». Vedem dar, că această garantare a dreptului autorilor străini este acordată sub condițiunea reciprocității, adică a respectărei și în țară la ei a drepturilor autorilor noștri.

De aci nrmează, că fără a avea nevoie de anume tratate sau convențiuni diplomatice cu diferite țări,

¹⁾ Legea Italiană din 1882 de asemenea precizează că autorii neefectuînd depozitul perd dreptul de proprietate (art 28 Legea Ital.).

²⁾ A se vedea Renouard op. cit. tom. II No. 218 și Pouillet «*Traité theorique et pratique de la propriété littéraire et artistique*» pag. 325.

³⁾ A se vedea sentința Trib. Comercial de la 19 Maiu 1892 în «*Dreptul*» No. 50 din 28 Iunie 1892 pag. 395 și 396.

proprietatea intelectuală a scriitorilor și artiștilor străini este garantată în România, în cazul cînd și în legile țărilor lor, proprietatea intelectuală a autorilor noștri este garantată.

În această categorie sunt următoarele State: Franța, Danemarca, Austria (nu și Ungaria), Spania, Italia, Norvegia, Portugalia și Elveția. Diutre acestea Franța și Danemarca, proclamă în legile lor respectarea absolută a dreptului autorilor străini, fără condițiunea reciprocității. Cele alte state, sub rezerva acestei condițiuni.

Ast-fel în Franța art. 1 din decretul de la 28 Martie 1852, este categoric în această privință. El spune: «*La contrefaçon, sur le territoire français, d'ouvrages publiés à l'étranger... constitue un délit*» ¹⁾. De asemenea în Danemarca art. 23 din legea de la 24 Martie 1879 asupra dreptului auto-

¹⁾ D. Abbaticci, ministrul de justiție al Franței de pe atunci, între altele, spunea următoarele în raportul său: «Le droit d'auteur qui consiste dans le droit temporaire à la jouissance exclusive des produits scientifiques, littéraires et artistiques, est consacré par la législation française au profits des nationaux, et même des étrangers, relativement aux ouvrages publiés en France. Mais l'étranger, qui peut acquérir et posséder sous la protection de nos lois des meubles et immeubles, ne peut empêcher l'exploitation de ses œuvres au moyen de la contrefaçon, sur le sol d'ailleurs si hospitalier de la France. C'est là, un état de chose auquel on peut reprocher non seulement de n'être pas en harmonie avec les règles que notre droit positif tend sans cesse à généraliser, mais même d'être contraire à la justice universelle. Vous aurez consacré l'application d'un principe salutaire, vous aurez assuré aux sciences, aux lettres et aux arts un encouragement sérieux, si vous protégez leurs productions contre l'usurpation, en quelque lieu qu'elles

rilor, consacră următoarele : «Les dispositions de la
«*presente loi pourront, sans condition de la reci-*
«*procité, être en tout ou en partie, rendues appli-*
«cables, par ordonnance royale, aux oeuvres publiés
«autre part que dans le royaume.»

Nu mai încapă dar nici o îndoială, față cu dispozițiunile clare și categorice ale art. 11 din legea presei de la noi, că drepturile scriitorilor și artiștilor francezi și danezi, se bucură de protecțiunea cea mai deplină în tot cuprinsul Regatului Român. Prin urmare un Emile Zola, un Daudet, moștenitorii lui Guy de Maupassant, și alți autori cari se traduc mai cu preferință la noi, fără a li se cere autorizația, ar fi în dreptul lor, de a se adresa Tribunalelor noastre cerînd respectarea muncii lor, și Tribunalele vor fi nevoite de a le-o acorda.

Tot ast-fel și în ceia-ce privește protecțiunea dreptului autorilor din Italia, Belgia, Austria. Suedia, Norvegia, Spania, Portugalia și Elveția, cu singura diferență că pe cînd Franța și Danemarca acordă în mod absolut și fără condiția reciprocității, protecția drepturilor tuturor scriitorilor străini, aceste state nu le acordă de cît sub rezerva acestei condițiuni. ¹⁾).

«aient eu le jour, à quelque nation que leur auteur appartienne». (A se vedea în întregime acest raport în cartea: «*Lois françaises et étrangères sur la propriété littéraire et artistique*» pag. 37 și urm. vol. I de Lyon Caen et Delallain.

¹⁾ Ast-fel în Italia, art. 44 din legea de la 18 Mai 1882, stabilește că: «*Prezenta lege este aplicabilă autorilor străini, cînd în legile țărilor lor se respectă operele publicate în Italia.*»

În Belgia, art. 38 din legea de la 1886, spune: «*Les étrangers jouissent en Belgique des droits garantis par*

Singurele state din Europa care nu acordă prin legile lor, protecțiunea cuvenită dreptului autorilor străini sunt: Anglia, Germania, Rusia, Ungaria și Turcia. Parte din aceste state însă, prin tratate și convențiuni diplomatice, au asigurat protecțiunea scriitorilor și artiștilor lor.

Din cele expuse pînă aici, se poate vedea că, în ceia-ce privește garantarea dreptului autorilor străini în România, scriitorii și artiștii străini nu se pot

«la présente loi sans que la durée de ceux-ci puisse, en ce qui les concerne, excéder la durée fixée par la loi belge. Toutefois, s'ils viennent à expirer plus tôt dans leur pays, ils cesseront au même moment en Belgique».

În Austria, art. 39 din legea de la 19 Octombrie 1849, stabilește că: *«Protecțiunea acordată de această lege se va întinde și asupra operelor publicate în străinătate, în măsură ce Statele străine vor garanta în mod reciproc drepturile autorilor austriaci.»*

În Suedia art. 19 din legea de la 10 August 1877, hotărăște: *«Dispozițiunile acestei legi pot fi declarate aplicabile, în parte sau în total, sub condiția reciprocității și autorilor din cele alte țări.»*

În Norvegia, de asemenea prin art. 46 din legea de la 8 Iunie 1876, se stabilește că: *«In caz de reciprocitate, dispozițiunile prezentei legi vor putea fi întinse și asupra operelor autorilor străini, în măsura în care sunt protejate în țările lor.»*

În Spania, art. 50 din legea de la 10 Ianuarie 1879 stabilește același principiu al respectării dreptului autorilor străini, sub condiția reciprocității și fără intervenția vre-unui tratat sau convenții diplomatice.

În Portugalia, art. 568 din Codul civil consacră dispozițiuni analoge.

În Elveția de asemenea art. 10 ult. al. stabilește că: *«L'auteur d'une oeuvre parue ou publiée à l'étranger, et qui, lui-même, n'est pas domicilié en Suisse, jouit de mêmes droits que l'auteur d'une oeuvre parue en Suisse, si ce dernier est traité, dans le pays étranger, sur le même pied que l'auteur d'une oeuvre parue dans le dit pays.»*

plinge că în țara noastră drepturile lor sunt încălcate, în cazul când și legile țării lor admit reciprocitatea respectării acestor drepturi. Dacă însă se mai susține de unii că în România proprietatea literară și artistică a străinilor nu este respectată, că e lăsat cîmp liber contrafacerilor celor mai îndrăznețe, cauza este că se ignorează legea. Art. 11 din legea Presei, e clar și categoric în această privință. Nu rămîne de cit ca străinii cari în legile lor admit reciprocitatea, să ceară respectarea drepturilor lor și Tribunalele noastre le va da dreptatea care li se cuvine în mod așa de just și de legal. ¹⁾).

De sigur că țara noastră care se alimentează așa de mult cu producțiunile literaturii și artei străine,

¹⁾ Amicul și colegul nostru, D-l Al. D. Nicolau, în teza sa pentru luarea doctoratului în drept de la facultatea din Paris, dă aceeași interpretare art. 11 din legea Presei de la noi. D-sa zice : «Ainsi qu'on le voit, cet article consacre en termes expresses et catégoriques la protection du droit des auteurs étrangers en Roumanie, sous la seule condition de la réciprocité légale ou diplomatique. Une fois que la réciprocité existe, les auteurs étrangers sont mis sur pied d'égalité avec les nationaux ; on leur applique les mêmes dispositions, avec cette restriction toutefois, que ceux-ci ne peuvent avoir en Roumanie plus de droits que dans leur propre pays. En un mot on admet le principe du 'raitement national dans les limites des concessions de la loi d'origine.

«C'est donc commettre une grande inexactitude que de croire qu'on peut se livrer impunément, dans la monarchie roumaine, à la contrefaçon des œuvres littéraires et artistiques étrangères.

«Notons qu'en fait l'étranger qui voudra jouir de la protection légale devra toujours invoquer la réciprocité légale, c'est-à-dire la réciprocité consacrée par la loi du pays auquel il appartient, attendu que la Roumanie n'a, jusqu'à ce jour, conclu aucune convention littéraire et

ar pierde mult în cazul cînd autorii străini, ar începe în mod judecătoresc, să ceară respectarea drepturilor lor, în România. Dar nu e mai puțin adevărat că atunci, libertatea traducerilor n'ar mai fi o licență, după cum este astăzi, traducерile vor fi mai puține însă mai bine îngrijite, ele fiind făcute cu autorizațiunea și sub controlul autorilor, a căror muncă trebuie respectată. Iar în lipsa traducerilor multe și proaste, care viciază în mod așa de dezastros gustul literar al publicului nostru, literatura națională se va putea răspîndi mai ușor de cît astăzi în toate straturile societății, autorii romîni beneficiind ast-fel și ei, atît din punct de vedere moral cît și material.

«artistique avec les autres pays. (*«La propriété littéraire et artistique au point de vue international»*).

D-sa însă, vorbind despre depozit, opinează că e de esența dreptului de proprietate literară, străinii fiind prin urmare și ei obligați de a-l efectua, alt-fel neputîndu-se prevala de drepturile lor. Noi credem contrarul și această credință ne-o întemeiem pe dispozițiile clare ale art. 9 din legea Presei.

De asemenea Domnul Const. Mille într'un remarcabil raport adresat «*Societății oamenilor de literă*» din Paris, după ce arată în linii generale proporția în care sunt cetiți autorii francezi în România, și felul în care sunt aduse la cunoștința populației neștiutoare a limbei franceze, producțiunile scriitorilor din Franța, ajungînd la cestiunea de drept, arată că drepturile autorilor străini sunt garantate în România, după legile în vigoare. În argumentele ce aduce, Dl. Mille se sprijină pe art. 341 și 342 din codul penal; 11 din legea Presei de la 1862 și pe art. 11 din codul civil romîn care spune că: «*Străinii se vor bucura în deobște în România de aceleași drepturi civile de care se bucură și Romîni, afară de cazurile unde legea ar fi hotărît alt-fel*».

TABLA DE MATERII

TABLA DE MATERII

	Pag.
Bibliografia dreptului scriitorilor și al artiștilor	5
<i>Prefața</i>	7

PARTEA ÎNTÎIA

Fundamentul dreptului autorilor	13
Caracterele dreptului de proprietate	17
Proprietatea operelor intelectuale	19
Producțiunile literare	23
Producțiunile dramatice și muzicale	67
Producțiunile artistice	72

PARTEA A DOUA

Drepturile autorilor în legile noastre	87
Legea Presei din 1862	103
Regulamentul legii Presei	106
Legea Presei și producțiunile literare	109
Articole de jurnale	114
Scrisori misive Proprietatea lor	115
Producțiuni orale	124
Cursurile profesorilor	125
Discursurile parlamentare	127
Pledoariile advocaților	129
Titlul operelor. Proprietatea lor	130
Titluri necesare	130
Titluri arbitrare	131
Titlul ziarelor	131

	Pag.
Proprietatea operelor anonime	139
Legea Presei și producțiunile dramatice și muzicale .	141
Producțiunile artistice și legea presei	145

PARTEA A TREIA

Legea Presei și drepturile ce ea acordă	150
Dreptul de proprietate al autorilor	150
Interzișii judiciari și minori	151
Femeia măritată	151
Autor absent	153
Persoanele morale	155
Academia, Statul	156
Colaboratori	159
Drepturile soțului supraviețuitor	162
Drepturile moștenitorilor autorilor	165
Drepturile cesionarilor autorilor	168
Obligațiunile autorilor	172
Drepturile și obligațiunile editorului	173
Creditorii autorilor	178
Proprietatea operelor postume	181
Depozitul și contrafacerea în materie literară și artistică	186

PARTEA A PATRA

Dispozițiuni penale. Contrafacerea	197
Art. 339, 340, 341 și 342 din Codul penal	198
Acțiunea în contrafacere	199
Legislațiunea comparată	200
Dreptul autorilor străini în România	201
Art. 11 din Legea Presei de la 1862	202
Drepturile autorilor străini în legile celor alte țări .	205

Jurisprudență: pag. 17, 19, 30, 32, 85, 101, 102, 103, 112, 116, 120, 122, 132, 134, 135, 136, 139, 143, 144, 149, 160, 165, 166, 190, 191 și 203.

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

